

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Το μοιραίο δείπνο

Μόλις την είπε ο Γενικός Γραμματέας [τη θέση της Τουρκίας για κατάργηση των εγγυήσεων], αλλά, δυστυχώς, ο κ. Κοτζιάς και ο κ. Αναστασιάδης δεν την πιστεύουν.

ΜΕΒΛΟΥΤ ΤΣΑΒΟΥΣΟΓΛΟΥ

Περί την άνοιξη του 2017, οι συνομιλίες βρίσκονταν σε ένα στάδιο όπου θα έπρεπε να αποφασιστεί το μέλλον της διάσκεψης για την Κύπρο, η οποία είχε διακοπεί τον Ιανουάριο για λίγες μέρες και πέρασαν τέσσερις μήνες χωρίς να συγκληθεί. Στο στάδιο εκείνο, η διαφωνία για τη σύγκληση της διάσκεψης ήταν στα διαδικαστικά. Ο Αναστασιάδης, ευθυγραμμισμένος πλέον με την πολιτική του υπουργού Εξωτερικών της Ελλάδας Νίκου Κοτζιά, ζητούσε την πρόταξη της ασφάλειας και των εγγυήσεων, ενώ ο ηγέτης των Τουρκοκυπρίων Μουσταφά Ακιντζί τη συζήτηση όλων των κεφαλαίων, με την ασφάλεια και τις εγγυήσεις να αφεθούν στο τέλος. Στα μέσα Μαΐου, οι δύο ηγέτες εξουσιοδότησαν τον ειδικό σύμβουλο του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών Έσπεν Μπαρθ Άιντα να μεσολαβήσει για την αναζήτηση μιας κοινά αποδεκτής μεθοδολογίας. Ύστερα από διαβουλεύσεις εννέα ημερών, ο Άιντα παραιτήθηκε της προσπάθειας. «Χωρίς προοπτική για κοινό έδαφος, δεν υπάρχει βάση για συνέχιση της διπλωματίας του πήγαινε-έλα», ανακοίνωσε ο Άιντα.¹

Ο Άιντα ενημέρωσε τον Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ Αντόνιο Γκουτέρες για το αδιέξοδο και τον πίεσε να πάρει τη διαδικασία σε μια τελική

1. «Οι ηγέτες δεν μπόρεσαν να βρουν κοινό έδαφος, αναφέρει σε δήλωσή του ο Άιντα» (2), *ΚΥΠΕ*, 26.5.2017.

διάσκεψη, με την προσδοκία ότι η Τουρκία θα συμβιβαζόταν στο ζήτημα της ασφάλειας και των εγγυήσεων, και ο Αναστασιάδης δεν θα είχε άλλη επιλογή από του να αποδεχθεί το πλαίσιο λύσης. Ο Γκουντέρες κάλεσε τους δύο ηγέτες σε δείπνο στη Νέα Υόρκη, στις 4 Ιουνίου 2017, όπου και πάλι κυριάρχησε η διαφωνία για τη διαδικασία.

Ο Αναστασιάδης, επικαλούμενος ενημέρωση από τον Πρωθυπουργό της Ελλάδας Αλέξη Τσίπρα, ο οποίος είχε συνάντηση με τον Πρόεδρο της Τουρκίας Ταγίπ Ερντογάν, διατεινόταν ότι η Τουρκία θα ήταν έτοιμη να συζητήσει το Κυπριακό μετά τις γερμανικές εκλογές, για να παζαρέψει ανταλλάγματα από την ΕΕ.² Είναι αμφίβολη η εγκυρότητα αυτής της πληροφορίας, η οποία διαψεύστηκε από τα γεγονότα. Ωστόσο, ακόμη και την παραμονή της αναχώρησής του για το δείπνο με τον Γενικό Γραμματέα και τον Ακιντζί, ο Αναστασιάδης είχε την αυτοπεποίθηση ότι θα διαχειριζόταν την κατάσταση με βάση τον δικό του σχεδιασμό, για πρόταξη του κεφαλαίου της ασφάλειας. Σε άλλη μια συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου, στις 2 Ιουνίου 2017, κυριάρχησε η άποψη των κομμάτων του ενδιαμέσου χώρου ότι «η Τουρκία δεν ήταν έτοιμη»,³ την οποία συμεριζόταν και ο Αναστασιάδης. Ο πρόεδρος του ΔΗΣΥ Αβέρωφ Νεοφύτου, ο οποίος προφανώς είχε ενημέρωση, είπε «να μην πάμε όπως πήγαμε τον Φεβρουάριο του 2004. Δεν είναι διαδικαστικό το δείπνο».⁴ Ο Νεοφύτου είπε ότι ήταν λάθος ανάγνωση η ανάλυση ότι η Τουρκία θα προσερχόταν με αδιάλλακτες θέσεις. «Πρόεδρε, όχι μόνο θα βρεθούμε προ εκπλήξεων στη Νέα Υόρκη, αλλά και αν θα υπάρχει Γενεύη, να μη βρεθούμε κι εκεί προ εκπλήξεων».⁵

2. Πρακτικά συνεδρίας του Εθνικού Συμβουλίου στις 22.5.2017.

3. Πρακτικά συνεδρίας του Εθνικού Συμβουλίου στις 2.6.2017.

4. Το 2004, ο Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών Κόφι Ανάν κάλεσε στη Νέα Υόρκη τον Πρόεδρο Τάσσο Παπαδόπουλο και τον ηγέτη των Τουρκοκυπρίων Ραούφ Ντενκτάς, με σκοπό να συμφωνήσουν τους όρους μιας τελικής διάσκεψης για το Κυπριακό. Η πολιτική ηγεσία προδίκασε αποτυχία, λόγω της αρνητικής στάσης του Ραούφ Ντενκτάς, ο οποίος, προς έκπληξη όλων, εμφανίστηκε θετικός.

5. Πρακτικά συνεδρίας του Εθνικού Συμβουλίου στις 2.6.2017.

Υπό την πίεση του Γενικού Γραμματέα, οι δύο ηγέτες κατέληξαν σε μια συμβιβαστική φόρμουλα για τη διαδικασία, που προέβλεπε δύο χωριστά τραπέζια συνομιλιών, ένα για την ασφάλεια και τις εγγυήσεις και ένα άλλο για τις εσωτερικές πτυχές. Τα εναπομείναντα ανοιχτά θέματα συνοψίζονταν σε έξι ενότητες: Εγγυήσεις, αποχώρηση στρατευμάτων, εδαφικό, περιουσιακό, πολιτική ισότητα και ισοδύναμη μεταχείριση Τούρκων και Ελλήνων πολιτών.

Η συνάντηση στη Νέα Υόρκη διάρκεσε τριεσήμισι ώρες, από τις οποίες η μιάμιση ώρα αναλώθηκε για να συμφωνήσουν στο περιεχόμενο της δήλωσης που θα έκανε ο Γενικός Γραμματέας εν είδει ανακοίνωσης για τα αποτελέσματα. Τελικά, στην ανακοίνωση που διάβασε ο Γκουτέρες υπήρξαν τέτοιες διατυπώσεις, που η κάθε πλευρά μπορούσε να υποστηρίξει ότι έγινε το δικό της. Η δήλωση ξεκινούσε με τη διαπίστωση ότι «όλοι συμφώνησαν ότι το κεφάλαιο της ασφάλειας και των εγγυήσεων είναι ζωτικής σημασίας για τις δύο κοινότητες» και ότι «η πρόοδος στο κεφάλαιο αυτό αποτελεί ουσιαστικό στοιχείο για την επίτευξη συνολικής συμφωνίας», που ικανοποιούσε τον Αναστασιάδη, και τέλειωνε με τη θέση ότι «όλα τα θέματα θα αποτελέσουν αντικείμενο διαπραγμάτευσης αλληλένδετα (...) σύμφωνα με την κοινή δήλωση της 11ης Φεβρουαρίου 2014», που ικανοποιούσε τον Ακιντζί.⁶

Στη συζήτηση που είχε προηγηθεί, ο Αναστασιάδης επέμενε ότι έπρεπε να υπάρξει καλή προετοιμασία στο θέμα της ασφάλειας πριν από τη σύγκληση της διάσκεψης. Καλή προετοιμασία για τον Αναστασιάδη σήμαινε δυνατότητα να σκοτώσει τη διάσκεψη στις διαδικασίες. Ο Γκουτέρες εξασφάλισε τη συναίνεση των δύο ηγετών να δοθεί εντολή στον Έσπεν Μπαρθ Άιντα για την «προετοιμασία ενός κοινού εγγράφου που θα καθοδηγεί τις συζητήσεις για την ασφάλεια και τις εγγυήσεις, με βάση τα αποτελέσματα των συνεδριάσεων της διάσκεψης για την Κύπρο στη Γενεύη και στο Μον Πελεράν».⁷ Το μεγαλύτερο μέρος

6. «Στη Γενεύη τον Ιούνιο οι Αναστασιάδης και Ακιντζί για συνομιλίες» (2), *ΚΥΠΕ*, 5.6.2017.

7. Όπ. π.

της συζήτησης που προηγήθηκε της σύνταξης της ανακοίνωσης του Γενικού Γραμματέα αναλώθηκε στο λεκτικό της πιο πάνω πρότασης. Ο Ακιντζι ζητούσε να αναφέρεται ως «ενοποιημένο έγγραφο» και ο Αναστασιάδης ως «κοινό έγγραφο». Μετά από επιμονή του, ο Αναστασιάδης πέρασε τη δική του θέση για «κοινό έγγραφο».

Η επιμονή στο λεκτικό της ανακοίνωσης είχε τη σημασία της. Αμέσως μετά τη δημοσιοποίηση της ανακοίνωσης, «διπλωματική πηγή», που δεν ήταν άλλη από τον κυβερνητικό εκπρόσωπο Νίκο Χριστοδουλίδη, ανέλυσε το λεκτικό στο *ΚΥΠΕ* και σημείωσε ότι η σύγκληση της διάσκεψης θα εξαρτάτο από το αν θα γινόταν καλή προετοιμασία. Η ανακοίνωση, εξήγησε, «μιλούσε “για ανάγκη επανασύγκλησης” και όχι απλώς για επανασύγκληση». Αλλά κι αν ακόμη συγκαλείτο η διάσκεψη, θα προτασσόταν το θέμα της ασφάλειας. «Η συζήτηση θα γίνεται παράλληλα, ωστόσο χωρίς να υπάρξει πρόοδος στην ασφάλεια δεν θα υπάρξει πρόοδος στα άλλα», είπε η «διπλωματική πηγή» στο *ΚΥΠΕ*.⁸

Ο Αναστασιάδης, λοιπόν, δεσμεύτηκε να πάει σε διάσκεψη, αλλά παράλληλα φρόντισε, μέσα από το λεκτικό της ανακοίνωσης, να εξασφαλίσει δύο εξόδους διαφυγής. Η πρώτη... έξοδος κινδύνου ήταν η αποφυγή της διάσκεψης με το πρόσχημα της μη εκπλήρωσης της προϋπόθεσης της καλής προετοιμασίας, με αποτυχία στη συμφωνία σε ένα κοινό έγγραφο. Η δεύτερη ήταν για την περίπτωση που θα υποχρεωνόταν να πάει στη διάσκεψη. Σε αυτή την περίπτωση, υιοθετώντας το «δόγμα Κοτζιά», θα πρότασσε τη συμφωνία στο κεφάλαιο της ασφάλειας ως προϋπόθεση για τη συζήτηση των άλλων θεμάτων. Υπενθυμίζεται ότι η διάσκεψη θα ήταν συνέχεια εκείνης του Ιανουαρίου. Μέχρι τον Ιανουάριο ο Αναστασιάδης όχι μόνο δεν είχε εγείρει τέτοιες αξιώσεις, αλλά βρισκόταν και σε πλήρη ρήξη με τον Κοτζιά, επειδή χρησιμοποιούσε τις εγγυήσεις για να βραχυκυκλώνει τις συνομιλίες.

Πέρα από την ανάλυση της ανακοίνωσης που έκανε ο Χριστοδουλίδης στο *ΚΥΠΕ* υπό την κάλυψη της «διπλωματικής πηγής», ο Αναστασιάδης

8. «Ικανοποιημένη παρουσιάζεται η ελληνοκυπριακή πλευρά από το αποτέλεσμα της συνάντησης στη Νέα Υόρκη», *ΚΥΠΕ*, 5.6.2017.

δης έδωσε οδηγίες στον αναπληρωτή κυβερνητικό εκπρόσωπο Βίκτωρα Παπαδόπουλο να δηλώνει στις ραδιοφωνικές παρεμβάσεις του πως «αν δεν υπάρξει συμφωνία επί του κοινού εγγράφου, δεν θα πάμε σε διάσκεψη». Η ερμηνεία που έδινε η ελληνοκυπριακή πλευρά για τα συμφωνηθέντα προκάλεσε την αντίδραση της άλλης πλευράς. Το Υπουργείο Εξωτερικών της Τουρκίας εξέδωσε ανακοίνωση και είπε ότι «πριν ακόμη στεγνώσει το μελάνι», η ελληνοκυπριακή πλευρά διαστρέβλωνε το περιεχόμενο της δήλωσης του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ. «Είναι για μια ακόμη φορά ξεκάθαρο πόσο μη ειλικρινής είναι η ε/κ πλευρά και πόση έλλειψη πολιτικής βούλησης έχει για τη λύση», ανέφερε.⁹ Η Τουρκία ζήτησε και έλαβε γραπτές διαβεβαιώσεις από τον Γενικό Γραμματέα ότι η πρόσκλησή του δεν θα ήταν για μια διάσκεψη για την ασφάλεια, αλλά πως όλα τα θέματα θα συζητούνταν, παράλληλα και διασταυρωμένα.

Ο Γενικός Γραμματέας έδωσε τέλος στις ερμηνείες ότι η συμφωνία επί του «κοινού εγγράφου» ήταν προϋπόθεση για τη σύγκληση της διάσκεψης, ανακοινώνοντας ως ημερομηνία έναρξης την 28η Ιουνίου, στη Γενεύη. Ο Αναστασιάδης αντέδρασε στην ανακοίνωση της ημερομηνίας με επιστολή διαμαρτυρίας προς τον Γενικό Γραμματέα. Το επιχείρημα του Αναστασιάδη ήταν πως δεν έπρεπε να ανακοινωθεί ημερομηνία πριν από την ετοιμασία του «κοινού εγγράφου». Ο εκπρόσωπος Τύπου των Ηνωμένων Εθνών στην Κύπρο Αλίμ Σιντίκ δήλωσε ότι «δεν υπάρχει ζήτημα το κοινό έγγραφο που θα καθοδηγεί τις συζητήσεις για την ασφάλεια και τις εγγυήσεις να μην είναι έτοιμο εγκαίρως».¹⁰ Στη συνέχεια, ο Βίκτωρας Παπαδόπουλος δήλωσε ότι δόθηκε γραπτή διαβεβαίωση από τα Ηνωμένα Έθνη ότι το κοινό έγγραφο θα ήταν έτοιμο πριν τις 28 Ιουνίου, κι αν δεν είναι, «τότε δεν θα μπορούμε να πάμε στη Γενεύη».¹¹

9. «Για διαστρέβλωση του περιεχομένου της δήλωσης του ΓΓ κατηγορεί την ε/κ πλευρά το τουρκικό ΥΠΕΞ», *ΚΥΠΕ*, 6.6.2017.

10. «Δεν υπάρχει θέμα το κοινό έγγραφο να μην είναι εγκαίρως έτοιμο για τη διάσκεψη, δήλωσε στο ΚΥΠΕ ο εκπρόσωπος των ΗΕ», *ΚΥΠΕ*, 9.6.2017.

11. «Έχουμε γραπτή διαβεβαίωση από ΗΕ ότι το έγγραφο θα είναι έτοιμο πριν τη διάσκεψη, λέει στο ΚΥΠΕ ο Β. Παπαδόπουλος», *ΚΥΠΕ*, 9.6.2017.

Μια άλλη γραμμή... άμυνας που επιστρατεύτηκε από τον Αναστασιάδη ήταν να μην είναι η διάσκεψη της Γενεύης η τελική, αλλά να υπάρξει συνέχεια τον Σεπτέμβριο, στη Νέα Υόρκη. Η πρόθεση αυτή διοχετεύτηκε στα ΜΜΕ ως ειλημμένη απόφαση. Μάλιστα, η ελληνο-κυπριακή πλευρά επικαλέστηκε ως λόγο γι' αυτή την απόφαση την αδυναμία εξασφάλισης χώρων διαμονής της αντιπροσωπείας που θα συνόδευε τον Πρόεδρο στη Γενεύη, επειδή όλα τα ξενοδοχεία ήταν κρατημένα λόγω του Παγκόσμιου Συνεδρίου των Ωρολογιάδων, που θα άρχιζε στις 2 Ιουλίου. Η πρόθεση της Λευκωσίας ήταν να κλείσει ξενοδοχεία μόνο για τρεις μέρες. Τα Ηνωμένα Έθνη ξεπέρασαν και αυτόν τον σκόπελο, μεταφέροντας τη διάσκεψη από τη Γενεύη στο Κραν Μοντανά, όπου έκλεισαν ένα συγκρότημα από τις 28 Ιουνίου και για όσες μέρες χρειαζόταν.

Στο μεταξύ, ο Άιντα άρχισε αμέσως τις διαβουλεύσεις για την ετοιμασία του κοινού εγγράφου για την ασφάλεια και τις εγγυήσεις, αναζητώντας φόρμουλες που θα μπορούσαν να γίνουν αποδεκτές από όλες τις πλευρές. Ο πιο δύσκολος συνομιλητής ήταν η Τουρκία, η οποία θα έπρεπε να κάνει συμβιβασμούς που ούτε καν τους συζητούσε στο παρελθόν. Οι λύσεις που αναζητούνταν αφορούσαν την ουσία, αλλά και τους συμβολισμούς. Στη διαμόρφωση του κοινού εγγράφου για την ασφάλεια, ο Άιντα αξιοποιούσε στοιχεία από τις θέσεις όλων των πλευρών. Για παράδειγμα, η κατάργηση της Συνθήκης Εγγυήσεως, που ήταν αίτημα της ελληνοκυπριακής πλευράς, θα αντικαθίστατο από μια Συνθήκη Εφαρμογής της λύσης, για να ικανοποιήσει το αίτημα της τουρκοκυπριακής πλευράς ότι η ενδεχόμενη συμφωνία θα εφαρμοζόταν. Η ραχοκοκαλιά της Συνθήκης Εφαρμογής θα ήταν ένας μηχανισμός εφαρμογής της λύσης, που ήταν εισήγηση της ελληνοκυπριακής πλευράς.

Τα κατοχικά στρατεύματα θεωρείτο δεδομένο ότι θα αποχωρούσαν με γοργούς ρυθμούς. Εκείνο που συζητείτο ήταν η Συνθήκη Συμμαχίας του 1960, δυνάμει της οποίας είχαν εγκατασταθεί στην Κύπρο η ΕΛΔΥΚ (950 στρατιώτες) και η ΤΟΥΡΔΥΚ (650 στρατιώτες). Η ελληνική πλευρά ζητούσε συμφωνημένη ημερομηνία οριστικής αποχώρησής τους (sunset clause), ενώ η θέση της τουρκικής πλευράς ήταν

η παραμονή τους και η επανεξέταση του καθεστώτος τους στο μέλλον (review clause).

Η φόρμουλα που αναζητείτο, όπως την εξήγησε αργότερα ο Έσπεν Μπαρθ Άιντα, ήταν η αντικατάσταση της Συνθήκης Συμμαχίας με ένα Σύμφωνο Φιλίας, που ήταν παλαιότερη εισήγηση του Νίκου Κοτζιά, και η αλλαγή της αποστολής όσων στρατευμάτων θα έμεναν, ώστε αυτά να μην εμπλέκονται σε εσωτερικά θέματα του κυπριακού κράτους: «Η ιδέα ήταν να αναπτυχθεί μια έννοια ασφάλειας, όπου τα στρατεύματα θα μειωθούν γρήγορα στο επίπεδο της Συνθήκης Συμμαχίας και επίσης θα επιστρέψουν στον σκοπό της Συνθήκης Συμμαχίας, την οποία θα μπορούσαμε να μετονομάσουμε. Θα μπορούσε να γίνει Σύμφωνο Φιλίας, όπου θα έχετε περιορισμένο αριθμό στρατευμάτων για κάποιο χρονικό διάστημα, αλλά χωρίς απολύτως καμία σύνδεση με οποιονδήποτε εσωτερικό ρόλο, με άλλα λόγια, χωρίς κανένα ρόλο στα εσωτερικά θέματα».¹²

Αναφορικά με τη Συνθήκη Εγγυήσεως, την οποία είχε ενεργοποιήσει η Τουρκία το 1974 για να εισβάλει στην Κύπρο, οι διεθνείς μεσολαβητές υιοθέτησαν τη θέση της ελληνοκυπριακής πλευράς για κατάργησή της από την πρώτη μέρα. Ταυτόχρονα, αποδέχθηκαν τη θέση της Τουρκίας ότι «μηδέν στρατεύματα και μηδέν εγγυήσεις» δεν θα μπορούσαν να γίνουν αποδεκτά, και ότι ένας μικρός αριθμός στρατευμάτων θα παρέμεναν για περιορισμένο χρόνο.

Το τίμημα της παραμονής για κάποιο χρόνο μιας μικρής δύναμης ήταν πολύ μικρό σε σύγκριση με το επίτευγμα της κατάργησης των εγγυήσεων και της αποχώρησης των κατοχικών στρατευμάτων. Πριν από τη διακυβέρνηση του ΑΚΡ, όταν οι στρατηγοί είχαν το πάνω χέρι στην Τουρκία, μια τέτοια συζήτηση ήταν αδιανόητη. Η προοπτική αποχώρησης με διπλωματικά μέσα του τουρκικού στρατού, ο οποίος είχε μπει στην Κύπρο με πόλεμο, ήταν ένα μέγα επίτευγμα, αλλά ο Αναστασιάδης θα την αντιμετώπιζε σαν να ήταν συνωμοσία.

12. «Η αδυναμία να φτάσουμε στο τελικό αποτέλεσμα και όχι το ποιο θα ήταν, εμπόδισε τη λύση, λέει στο ΚΥΠΕ ο Άιντα», ΚΥΠΕ, 22.7.2017.

Στις 19 Ιουνίου 2017 επισκέφθηκε την Αθήνα ο Πρωθυπουργός της Τουρκίας Μπιναλί Γιλντιρίμ και είχε συνομιλίες με τον Πρωθυπουργό Αλέξη Τσίπρα. Σκοπός της επίσκεψης ήταν να υπάρξει συνεννόηση και συντονισμός σε επίπεδο Πρωθυπουργών, για να μη δοθεί στον Κοτζιά η ευχέρεια υπονόμησης της προσπάθειας, όπως είχε συμβεί τον Ιανουάριο στη Γενεύη. Την επομένη της επίσκεψης του Γιλντιρίμ βρέθηκε στην Αθήνα και ο Έσπεν Μπαρθ Άιντα, ο οποίος ολοκλήρωνε τις διαβουλεύσεις του με όλα τα μέρη πριν υποβάλει το κοινό έγγραφο για την ασφάλεια. Ο Άιντα ενημερώθηκε από το γραφείο του Τσίπρα ότι είχαν γίνει ενδιαφέρουσες συζητήσεις μεταξύ των δύο Πρωθυπουργών, περιλαμβανομένης και μιας μακράς, τετ α τετ συνάντησης. Όπως ενημερώθηκε ο Άιντα, «ο Τσίπρας είχε εντυπωσιαστεί από τον ομόλογό του σχετικά με την ανάγκη να προχωρήσουν στα θέματα της ασφάλειας και των εγγυήσεων».¹³

Μεταξύ των Τσίπρα και Γιλντιρίμ επήλθε συνεννόηση όπως το ζήτημα της αποχώρησης των στρατευμάτων συζητηθεί σε επίπεδο Πρωθυπουργών, αφού προηγηθεί στρατηγική συμφωνία στα υπόλοιπα ανοιχτά θέματα. Η παραπομπή του ζητήματος των στρατευμάτων σε επίπεδο Πρωθυπουργών ήταν επιλογή του Τσίπρα, ο οποίος το ζήτησε με σημειώμά του προς τα Ηνωμένα Έθνη.¹⁴ Η εμπλοκή των Πρωθυπουργών στη συζήτηση της ασφάλειας είχε συμφωνηθεί από τον Ιανουάριο, μετά τη Γενεύη, με σκοπό να παρακαμφθεί ο Κοτζιάς, στον οποίο καταλογιζόταν η ευθύνη του ναυαγίου. Σύμφωνα με αξιόπιστη πηγή, λίγο μετά τις συζητήσεις του με τον Γιλντιρίμ, ο Τσίπρας διατύπωσε τη θέση ότι στόχος του ήταν να υπάρξει στρατηγική συμφωνία στο Κραν Μοντανά και να ακολουθήσει μια δεύτερη συνάντηση στη Νέα Υόρκη, τον Σεπτέμβριο, με τη συμμετοχή των Πρωθυπουργών. «Αυτή τη φορά δεν θα αφήσω τον Κοτζιά να κάνει παιχνίδι», είπε.¹⁵

13. Εσωτερικό έγγραφο των Ηνωμένων Εθνών. Δεν είναι δημόσια διαθέσιμο.

14. Όπ. π.

15. Η μαρτυρία είναι από μέλος αντιπροσωπείας πολιτικού κόμματος στην Ελλάδα με την οποία συναντήθηκε ο Τσίπρας αμέσως μετά την αναχώρηση του Γιλντιρίμ.

Και πάλι η Μόσχα

Η προοπτική σύγκλισης στο ζήτημα της ασφάλειας, που θα μπορούσε να ανοίξει τον δρόμο προς τη λύση του Κυπριακού, έθεσε σε εγρήγορση τον μηχανισμό προπαγάνδας της Μόσχας. Ένα από τα πιο δυνατά προπαγανδιστικά εργαλεία που χρησιμοποιεί το φιλωρωσικό λόμπι σε Ελλάδα και Κύπρο, και ανασύρεται κάθε φορά που κορυφώνεται μια πρωτοβουλία λύσης του Κυπριακού, είναι ο «κίνδυνος κατάργησης της Κυπριακής Δημοκρατίας». Λίγο πριν τη σύγκληση της πρώτης διάσκεψης της Γενεύης, τον Ιανουάριο του 2017, ο Δημήτρης Κωνσταντακόπουλος ηγήθηκε δημοσιογραφικής εκστρατείας, σύμφωνα με την οποία η συμμετοχή και μόνο σε μια διάσκεψη για το Κυπριακό συνιστούσε κατάλυση της Κυπριακής Δημοκρατίας. Τον Ιούνιο, ο Κωνσταντακόπουλος επανέφερε το σενάριο της κατάλυσης της Κυπριακής Δημοκρατίας, αλλά με διαφοροποιημένο επιχείρημα· ότι οι Συνθήκες Εγγυήσεως και Συμμαχίας ήταν άκυρες και νομικά ανυπόστατες, και ότι με τη συμμετοχή και μόνο στη διάσκεψη θα νομιμοποιούνταν.¹⁶

Στην πραγματικότητα σκοπός της διάσκεψης ήταν η κατάργηση των υφιστάμενων Συνθηκών, και αυτό ήταν που ανησυχούσε τη Ρωσία. Ο Άιντα, στο υπό διαμόρφωση κοινό έγγραφο, επεξηγούσε με λεπτομέρεια την εισήγηση για μια Συνθήκη Εφαρμογής, η οποία θα αντικαθιστούσε τη Συνθήκη Εγγυήσεως. Όταν οι προθέσεις του Άιντα έγιναν αντιληπτές, άρχισε διά του Τύπου προσπάθεια αποδόμησης αυτής της προσέγγισης, με το αιτιολογικό ότι θα... καταργείτο η Κυπριακή Δημοκρατία. Πριν καν κατατεθεί και αξιολογηθεί η πρόταση, υπό τον πηχυαίο τίτλο «Συνθήκη κατάργησης της ΚΔ», ο *Φιλελεύθερος* έγραψε ότι «το έγγραφο του κ. Άιντα φαίνεται να κινείται σε λογική κατάργησης της Κυπριακής Δημοκρατίας μέσω της νέας Συνθήκης που θα συμφωνηθεί», η οποία «προβλέπει όπως, σε περίπτωση αποτυχίας της λύσης, τότε να οδηγηθούν οι δύο πλευρές σε ένα βελούδινο διαζύγιο, με τους Ελληνοκυπρίους να επιστρέφουν πίσω στην ΚΔ και τους Τουρκοκυπρίους να εξασφαλίζουν αναγνώριση».¹⁷

16. «Καταλύουν την Κυπριακή Δημοκρατία στη Γενεύη», *Η Σημερινή*, 25.6.2017.

17. «Συνθήκη κατάργησης της ΚΔ», *Ο Φιλελεύθερος*, 20.6.2017.

Τέτοια ρήτρα δεν υπήρχε στο έγγραφο, ούτε είχε συζητηθεί με κανένα, όμως, όπως πάντα, τα κόμματα του ενδιαμέσου χώρου άρχισαν να εκδίδουν ανακοινώσεις και να προειδοποιούν για τις «παγίδες» του Άιντα. Ο εκπρόσωπος των Ηνωμένων Εθνών στην Κύπρο χαρακτήρισε «αβάσιμη και θεμελιωδώς λανθασμένη» την εικασία του *Φιλελευθέρου*,¹⁸ ενώ ο ίδιος ο Άιντα δήλωσε ότι το δημοσίευμα «περιέχει εικασίες, και είναι αναληθές».¹⁹ Το ότι το ρεπορτάζ του *Φιλελευθέρου* ήταν μια ψευδής είδηση (fake news) επιβεβαιώθηκε την επομένη, όταν το έγγραφο επιδόθηκε. Ωστόσο, και πάλι στηριγμένη σε εικασίες, η ίδια εφημερίδα έβλεπε παγίδες: «Μέσα από την περιπλοκότητα ενός κειμένου εννέα σελίδων, ο Έσπεν Μπαρθ Άιντα επιχείρησε εντέχνως να κρύψει τις βρετανικές νάρκες που έστρωσε σε συνεργασία με το Λονδίνο».²⁰ Οι «βρετανικές νάρκες», όπως θα τεκμηριωθεί στη συνέχεια, ήταν η πλήρης κατάργηση των εγγυήσεων από την πρώτη μέρα της λύσης.

Το κοινό έγγραφο ήταν αποτέλεσμα εντατικής διαβούλευσης με τα μέρη, και επιδόθηκε στον διαπραγματευτή Ανδρέα Μαυρογιάννη στις 22 Ιουνίου 2017. Ο Μαυρογιάννης επισκέφθηκε όλα τα κόμματα και τα ενημέρωσε για το περιεχόμενό του. Στην ενημέρωση προς την ηγεσία του ΔΗΣΥ, ο Μαυρογιάννης είπε ότι το κοινό έγγραφο κινείτο στη «γραμμή Αναστασιάδη» για κατάργηση των εγγυήσεων. Μάλιστα, ο αντιπρόεδρος του ΔΗΣΥ Νίκος Τορναρίτης, ο οποίος ήταν παρών στην ενημέρωση, δήλωσε αμέσως μετά ότι, ως κόμμα, «γενικά κρίνουμε ότι το έγγραφο αυτό κινείται προς τη σωστή κατεύθυνση».²¹ Το ίδιο βράδυ εμφανίστηκε στο *PIK* ο πρόεδρος του ΔΗΣΥ Αβέρωφ Νεοφύτου, ο οποίος είπε ότι το έγγραφο ήταν πολύ ικανοποιητικό.

18. «Αβάσιμη και θεμελιωδώς λανθασμένη η εικασία για έγγραφο που θα καταργεί την ΚΔ, λέει στο ΚΥΠΕ ο εκπρόσωπος ΗΕ», *ΚΥΠΕ*, 20.6.2017.
19. «Ενόψει Ελβετίας, τοποθέτηση Άιντα εφ' όλης της ύλης μετά τη συνάντηση με Κοτζιά», *ΚΥΠΕ*, 20.6.2017.
20. «9σέλιδο έγγραφο Άιντα με παγίδες και επίμαχα σημεία», *Ο Φιλελεύθερος*, 22.6.2017.
21. «Το έγγραφο Άιντα κινείται προς τη σωστή κατεύθυνση, είπε ο αντιπρόεδρος του ΔΗΣΥ», *ΚΥΠΕ*, 22.6.2017.

Ο Αναστασιάδης, ο οποίος τη μέρα που επιδόθηκε το έγγραφο βρισκόταν στις Βρυξέλλες, εκνευρίστηκε με τη θετική αξιολόγηση του Μαυρογιάννη, και του υπέβαλε να αναθεωρήσει την ανάλυσή του. Ο Μαυρογιάννης έστειλε SMS στον Άιντα και τον πληροφόρησε «εκ μέρους του Προέδρου» ότι είχε «θεμελιώδεις ενστάσεις στο έγγραφο», οι οποίες αν δεν ικανοποιούνταν, «δεν υπάρχει περίπτωση να πάει στη Γενεύη». Ο Άιντα απάντησε στον Μαυρογιάννη ότι είχε συντάξει το έγγραφο στα μέτρα του Αναστασιάδη, αφού είχε διαβουλευθεί με τον διαπραγματευτή πριν το υποβάλει, και ότι οι Τούρκοι ήταν εκείνοι που είχαν δικαιολογημένο παράπονο.

Ο Αναστασιάδης υπέβαλε ένα έγγραφο έκτασης τρεισήμισι σελίδων, με παρατηρήσεις επί 16 σημείων του «κοινού εγγράφου». Το έγγραφο του Άιντα πρότεινε την αντικατάσταση της Συνθήκης Εγγυήσεως με ένα μηχανισμό εφαρμογής της λύσης, ο οποίος πραγματικά ήταν δομημένος για να ικανοποιεί τις απαιτήσεις των Ελληνοκυπρίων. Η βασική ένσταση του Αναστασιάδη στηριζόταν στο ότι η Τουρκία θα είχε κάποια συμμετοχή στον μηχανισμό εφαρμογής της λύσης. «Η κατοχική δύναμη (δηλαδή η Τουρκία) δεν μπορεί να αποτελέσει εγγυήτρια της εφαρμογής της λύσης», έγραψε ο Αναστασιάδης στον Άιντα, διαρρέοντας ταυτόχρονα την πληροφορία στον *Φιλελεύθερο*.²² Το λεκτικό και μόνο που χρησιμοποίησε, και η σκόπιμη διαρροή στον *Φιλελεύθερο*, καταδεικνύει ότι ο Αναστασιάδης υπέσκαπτε το έγγραφο στην κοινή γνώμη. Ο Πρόεδρος «δεν πάτησε τελικά τη νάρκη που πήγε να βάλει ο Έσπεν Μπαρθ Άιντα σε ό,τι αφορά τη Συνθήκη Εφαρμογής της λύσης», έγραψε ο *Φιλελεύθερος*. Όπως θα τεκμηριωθεί στη συνέχεια, δεν υπήρχε ίχνος αλήθειας στο ότι η κατοχική δύναμη θα ήταν «εγγυήτρια της εφαρμογής της λύσης». Τουναντίον, ο μηχανισμός παρακολούθησης της εφαρμογής της λύσης ήταν το προκάλυμμα για να αποδεχθεί η Τουρκία την κατάργηση των εγγυήσεων και, κυρίως, του δικαιώματος μονομερούς στρατιωτικής επέμβασής της στην Κύπρο.

22. «Ενστάσεις Λευκωσίας για Συνθήκη Εφαρμογής και ρόλο Τουρκίας», *Ο Φιλελεύθερος*, 23.6.2017.

Ο Αναστασιάδης ενεργούσε σε συντονισμό με τον Νίκο Κοτζιά, ο οποίος, με επιστολή του στον Γενικό Γραμματέα διατύπωσε ακριβώς το ίδιο επιχείρημα. «Πώς μπορεί ένα μέρος να είναι ταυτόχρονα ο ελεγκτής και το ελεγχόμενο μέρος; Πώς μπορούν οι τρίτες χώρες που θα υπογράψουν τη Συνθήκη Εφαρμογής να παρακολουθούν οι ίδιες τη σωστή εφαρμογή της Συνθήκης;», ανέφερε ο Κοτζιάς.²³ Στη συνέχεια, ο κυβερνητικός εκπρόσωπος Νίκος Χριστοδουλίδης είπε ότι το έγγραφο που παραδόθηκε «δεν μπορεί να αποτελέσει βάση ή οδηγό για συζήτηση του κεφαλαίου για την ασφάλεια και τις εγγυήσεις».²⁴ Το βασικό πρόβλημα του εγγράφου, είπε ο Χριστοδουλίδης, ήταν η υπογραφή από τα μέρη της Συνθήκης Εφαρμογής της λύσης. «Εννοείται ότι δεν μπορεί, σε καμία απολύτως περίπτωση, να γίνει αποδεκτό», είπε.

Με αφορμή δήλωση του εκπροσώπου των Ηνωμένων Εθνών στην Κύπρο Αλίμ Σιντίκ ότι το έγγραφο του Έσπεν Μπαρθ Άιντα ήταν έτοιμο ενόψει της διάσκεψης στο Κραν Μοντανά,²⁵ ο Πρόεδρος Αναστασιάδης εξέδωσε γραπτή δήλωση θέτοντας βέτο στην αξιοποίησή του. «Δεν είμαι διατεθειμένος να δεχθώ έγγραφα που δεν έχουν ετοιμαστεί με βάση τις αποφάσεις της συνάντησης της 4ης Ιουνίου στη Νέα Υόρκη», είπε, και ξεκαθάρισε ότι «ουδόλως το θεωρώ δεσμευτικό και η όποια επίκληση ή αναφορά στο εν λόγω έγγραφο δεν είναι αποδεκτή».²⁶ Και πάλι, το ύφος, ο τόνος, και πρώτιστα η δημόσια τοποθέτηση για μια διαβούλευση που πρέπει να είναι εμπιστευτική, προδίδει πρόθεση άρνησης.

Ο Άιντα αναφέρθηκε στο έγγραφό του και στις αντιδράσεις που υπήρξαν τις παραμονές της διάσκεψης μιλώντας σε συνέντευξη Τύπου στο Παλάτι των Εθνών στη Γενεύη. «Οι πλευρές αισθάνονται ότι δεν έχουν

23. Νίκος Κοτζιάς, *Κύπρος 2015–2018. Μια τριετία που άλλαξε το Κυπριακό*, Ελληνική Δημοκρατία–Υπουργείο Εξωτερικών, Αθήνα 2019, σ. 180.

24. «Εκπρόσωπος: Δεν αποτελεί βάση ή οδηγό για συζήτηση της ασφάλειας και τις εγγυήσεις το προσχέδιο του εγγράφου Άιντα», *ΚΥΠΕ*, 26.6.2017.

25. «Είναι έτοιμο το έγγραφο “Άιντα”, διαμηνύουν τα Ηνωμένα Έθνη» (επανάληψη), *ΚΥΠΕ*, 26.6.2017.

26. «ΠτΔ: Δεν είναι δεσμευτικό το έγγραφο Άιντα, δεν ανταποκρίνεται στα όσα έχουν συμφωνηθεί στη συνάντηση με τον ΓΓ», *ΚΥΠΕ*, 26.6.2017.

με ένα κοινό έγγραφο, έτσι ο Γενικός Γραμματέας, με τον οποίο έχω μιλήσει κατ' επανάληψη τις τελευταίες ημέρες, αποφάσισε ότι δεν θα το παρουσιάσουμε ως ένα κοινό έγγραφο», είπε.²⁷ Αυτό που θα γινόταν, εξήγησε, ήταν να ξεκινήσουν οι συζητήσεις από εκεί που έμειναν τον Ιανουάριο στη Γενεύη και στο Μον Πελεράν, «αλλά επίσης θα μοιραστούμε κάποιες εντυπώσεις για τις θέσεις (των πλευρών) που λάβαμε αργότερα», παραπέμποντας εμμέσως στο έγγραφό του. Αντιδρώντας ο Νίκος Κοτζιάς ανακοίνωσε με ανάρτησή του στο Twitter ότι «ο ΟΗΕ απέσυρε το έγγραφο (...) μετά την απόδειξη της μονομερείας του».²⁸

Με δηλώσεις του στο Κραν Μοντανά, ο Άιντα είπε ότι το κείμενο δεν είχε αποσυρθεί. «Αυτή είναι λάθος έκφραση. Απλώς φθάσαμε στη διαπίστωση ότι δεν ήταν κοινό. Το παρουσιάσαμε, υπάρχει, αλλά δεν είναι κοινό. Δεν το χρησιμοποιούμε ως μια κοινή πλατφόρμα».²⁹ Η τοποθέτηση αυτή του Άιντα προκάλεσε ξανά την αντίδραση του Κοτζιά και του Αναστασιάδη, οι οποίοι απείλησαν ότι δεν θα προσέρχονταν στη διάσκεψη. Τελικά, ο εκπρόσωπος των Ηνωμένων Εθνών στην Κύπρο Αλίμ Σιντίκ, σε δήλωσή του στο ΚΥΠΕ, είπε ότι στις δηλώσεις του ο Άιντα «ξεκαθάρισε ότι το έγγραφο δεν είναι κοινό έγγραφο και δεν ήταν και δεν πρόκειται να κατατεθεί στη διάσκεψη για την Κύπρο».³⁰

Λίγο πριν την έναρξη της διάσκεψης στο Κραν Μοντανά, ο Κοτζιάς έγραψε στον Γενικό Γραμματέα Αντόνιο Γκουτέρες άλλο ένα γράμμα-κατηγορώ για τον ειδικό σύμβουλό του Έσπεν Μπαρθ Άιντα, το οποίο τελικά δεν απέστειλε, αλλά το δημοσιοποίησε αργότερα. Ανάμεσα σε άλλα, κατάγγελλε τον Άιντα ότι είχε γράψει ο ίδιος ένα άρθρο που

27. «Δεν θα παρουσιάσουμε κοινό έγγραφο, δήλωσε ο Άιντα στην εναρκτήρια τοποθέτησή του», ΚΥΠΕ, 27.6.2017.

28. «Ο ΟΗΕ απέσυρε το έγγραφο Άιντα μετά την απόδειξη της μονομερείας του λέει ο Κοτζιάς», ΚΥΠΕ, 27.6.2017.

29. «Δεν έχει αποσυρθεί το έγγραφό του, δήλωσε ο Άιντα. Στο Κραν Μοντανά αυτή τη βδομάδα ο ΓΓ» (2), ΚΥΠΕ, 28.6.2017.

30. «Σιντίκ: Το έγγραφο δεν είναι κοινό και δεν πρόκειται να κατατεθεί, παραμένει στη διάθεση των πλευρών για αναφορά», ΚΥΠΕ, 28.6.2017.

δημοσίευσε η δημοσιογράφος Σάρα Στεφανίνι στην *Politico*.³¹ Το άρθρο γράφτηκε αμέσως μετά το ναυάγιο στη Γενεύη και αποκάλυπτε τον τρόπο με τον οποίο ο Κοτζιάς οδήγησε τη διάσκεψη σε αποτυχία. Γνωρίζω προσωπικά τη Στεφανίνι, καθώς και το παρασκήνιο της συγγραφής του επίμαχου άρθρου. Οι πρωτογενείς πηγές των πληροφοριών της ήταν από το περιβάλλον του Αναστασιάδη, προτού ο τελευταίος υιοθετήσει την πολιτική του Κοτζιά. Η απόδοση του άρθρου στον Άιντα ήταν παντελώς αυθαίρετη.

Παραμονές της διάσκεψης του Κραν Μοντανά, ο Κοτζιάς ετοίμασε μία δημόσια δήλωση, την οποία τελικά δεν έκανε, λόγω παρέμβασης του Πρωθυπουργού Τσίπρα. Με τη δήλωσή του εκείνη ο Κοτζιάς υπαγόρευε στην ουσία τους όρους του, που ήταν η κατάργηση των εγγυήσεων πριν από τη συζήτηση άλλων θεμάτων. Διαβεβαίωνε δε ότι θα αντιμετώπιζε με αποφασιστικότητα τις προειδοποιήσεις πως «εάν δεν παραδοθούμε στις Θερμοπύλες — που είναι αυτό που ζητούν — θα δούμε να συμβαίνει ό,τι στην πραγματικότητα έχει ήδη συμβεί, το 1974». Φαίνεται ότι θέλουν να αγνοούν το γεγονός «ότι οι Τούρκοι δεν βρίσκονται στις πύλες της Κύπρου, είναι ήδη εντός των τειχών», ανέφερε στην αδημοσίευτη δήλωσή του ο Κοτζιάς.³²

Πράγματι, ο τουρκικός στρατός βρισκόταν εντός των τειχών από το 1974, μπήκε με πόλεμο, και μια συμφωνία για γρήγορη αποχώρησή του από την Κύπρο ήταν πολύ κοντά, για πρώτη φορά μετά από 43 χρόνια. Ο επικεφαλής της ελληνικής διπλωματίας αρνείτο να διαπραγματευτεί τους όρους ειρηνικής αποχώρησης του τουρκικού στρατού και απαιτούσε τη συνθηκολόγησή του, ωσάν να είχε ηττηθεί. «Δεν θα πάμε στη Γενεύη II για να ικανοποιήσουμε τις αχόρταγες ορέξεις ή τις απαιτήσεις κανενός. Δεν θα πάμε στη Γενεύη για να νομιμοποιήσουμε τετελεσμένα. Πάμε στη Γενεύη να τα καταργήσουμε», ανέφερε στο κείμενό του.³³

31. Νίκος Κοτζιάς, *Κύπρος 2015–2018. Μια τριετία που άλλαξε το Κυπριακό*, Ελληνική Δημοκρατία–Υπουργείο Εξωτερικών, Αθήνα 2019, σ. 190.

32. Όπ. π., σ. 155.

33. Όπ. π.

Το πλαίσιο Γκουτέρες

Η διάσκεψη άρχισε στις 28 Ιουνίου 2017, στην παρουσία του βοηθού Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών, αρμόδιου για πολιτικές υποθέσεις, Τζέφρι Φίλμαν. Στις 30 Ιουνίου έφτασε στο Κραν Μοντανά ο Γενικός Γραμματέας Αντόνιο Γκουτέρες. Ύστερα από διαβουλεύσεις με όλες τις πλευρές, ο Γκουτέρες κατέληξε σε ένα πλαίσιο ταυτόχρονης επίλυσης των έξι σημαντικών εκκρεμοτήτων. Το πλαίσιο Γκουτέρες, όπως ονομάστηκε, περιλάμβανε εισηγήσεις για το εδαφικό, την πολιτική ισότητα, το περιουσιακό, την ισότιμη μεταχείριση, την ασφάλεια και τις εγγυήσεις.

Το βράδυ της ίδιας μέρας ο Γενικός Γραμματέας παρέθεσε δείπνο στο οποίο παρακάθισαν όλες οι αντιπροσωπείες. Σκοπός του ήταν να παρουσιάσει στα μέρη το πλαίσιό του. Η παρουσίαση έγινε προφορικά, διότι ήταν απαίτηση της ελληνοκυπριακής πλευράς να υπάρξει πλήρης σεβασμός της κυπριακής ιδιοκτησίας των συνομιλιών. Η υποβολή προτάσεων από τα Ηνωμένα Έθνη θα εκλαμβάνόταν ως επιδιαιτησία, που ήταν ανάθεμα για την ελληνοκυπριακή πλευρά. Η κυπριακή ιδιοκτησία και η αποφυγή της επιδιαιτησίας ήταν μία προσέγγιση ρωσικής επινόησης, η οποία υιοθετήθηκε μετά το 2004. Η κυπριακής ιδιοκτησίας — και ρωσικής επιρροής — διαδικασία ήταν η δικλίδα ασφαλείας για να μη χαθεί ο έλεγχος των εξελίξεων. Όπως έχει ήδη αναφερθεί, ο υπουργός Εξωτερικών της Ρωσίας Σεργκέι Λαβρόφ είχε υποσχεθεί στον Αναστασιάδη ότι η Ρωσία, ως μόνιμο μέλος του Συμβουλίου Ασφαλείας, θα ασκούσε την επιρροή της στον Γκουτέρες για να σεβαστεί την αρχή της κυπριακής ιδιοκτησίας, που σήμαινε τη συναινέση των μερών πριν από την όποια κίνηση.

Η παρουσίαση του πλαισίου Γκουτέρες έτυχε θετικής υποδοχής από τον Αναστασιάδη, ο οποίος συνοδευόταν στο δείπνο από τον διαπραγματευτή Ανδρέα Μαυρογιάννη, που κρατούσε σημειώσεις. Ο Μαυρογιάννης, συμβουλευόμενος τις σημειώσεις του, ενημέρωσε αργότερα τους αρχηγούς των κομμάτων για τις προτάσεις του Γενικού Γραμματέα. Τόσο μεγάλος ήταν ο ενθουσιασμός από το πλαίσιο Γκουτέρες, που η διαπραγματευτική ομάδα πανηγύριζε για τη μεγάλη επι-

τυχία. Σε αυτό το κλίμα ευφορίας, ο τέως Πρόεδρος Γιώργος Βασιλείου προσκάλεσε τους αρχηγούς των κομμάτων να τους κεράσει ούισκι, για να γιορτάσουν την επικείμενη επίλυση του Κυπριακού.

Μέχρι να γυρίσει η μέρα, ο Αναστασιάδης άλλαξε γνώμη. Νωρίς το πρωί συναντήθηκε με τον Νίκο Κοτζιά και ακολούθως συμμετείχαν σε συνάντηση για συζήτηση του θέματος της ασφάλειας και των εγγυήσεων. Με το πέρας της συνάντησης, ο Αναστασιάδης επέστρεψε στο ξενοδοχείο της κυπριακής αντιπροσωπείας με αρνητική διάθεση για το πλαίσιο Γκουτέρες. Σύμφωνα με την ενημέρωση που έκανε στους πολιτικούς αρχηγούς, άλλα τους είπε ο Γκουτέρες στο δείπνο και άλλα κατέγραψε ο Έσπεν Μπαρθ Άιντα, ο οποίος είχε παραδώσει σε όλα τα μέρη ένα non paper, στο οποίο συνόψιζε τα όσα είχε πει το βράδυ ο Γενικός Γραμματέας.

Δεν είναι εντός των πλαισίων της λογικής να αποδώσει ο Άιντα τόσο λανθασμένα τα όσα είχε πει ο Γενικός Γραμματέας. Στην πραγματικότητα ο Γκουτέρες διάβαζε από σημειώσεις που είχε ετοιμάσει σε συνεργασία με την ομάδα του Άιντα. Πιο πιθανό είναι να πείστηκε ο Αναστασιάδης και να άλλαξε γνώμη. Το πλήρες κείμενο του πλαισίου Γκουτέρες, όπως το κατέγραψε ο Έσπεν Μπαρθ Άιντα, έχει ως εξής:

«Εδαφικό: Χρειάζεται προσαρμογή του χάρτη που κατέθεσαν οι Τουρκοκύπριοι για να ανταποκρίνεται στις ανησυχίες που εξέφρασαν οι Ελληνοκύπριοι σχετικά με ορισμένες περιοχές.

Πολιτική ισότητα: Εκ περιτροπής προεδρία με αναλογία 2:1. Λήψη αποφάσεων (αποτελεσματική συμμετοχή): απλή πλειοψηφία με μία θετική ψήφο και με μηχανισμό επίλυσης αδιεξόδων για ζητήματα ζωτικού ενδιαφέροντος για τις κοινότητες.

Περιουσιακό: Δύο ιδιοκτησιακά καθεστώτα: Στις περιοχές που υπόκεινται σε εδαφική αναπροσαρμογή θα έχουν προτεραιότητα ανάκτησης οι εκτοπισμένοι ιδιοκτήτες. Στις περιοχές που δεν υπόκεινται σε καθεσώς εδαφικής αναπροσαρμογής θα έχουν προτεραιότητα οι τρέχοντες χρήστες.

Ισοτίμη μεταχείριση: Ελεύθερη διακίνηση εμπορευμάτων (= τελωνειακή ένωση + ποσόστωση που θα συμφωνηθεί για τα πρωτογενή γεωργικά προϊόντα). Η διακίνηση υπηρεσιών και κεφαλαίων είναι εντάξει. Ελεύθερη κυκλοφορία προσώπων: Θα επιτρέπεται στους τουρίστες, τους φοιτητές και τους εποχιακούς εργαζομένους. Για όσους αναζητούν μόνιμη διαμονή, θα παρέχεται ισοτίμη μεταχείριση μεταξύ Ελλήνων και Τούρκων πολιτών.

Ασφάλεια και εγγυήσεις: Ο Γενικός Γραμματέας ανέφερε ότι δεν πιστεύει ότι ένα σύστημα στο οποίο θα διατηρείτο το δικαίωμα μονομερούς επέμβασης θα ήταν βιώσιμο. Είπε ότι οι τομείς που υπάγονταν στη Συνθήκη Εγγυήσεως θα μπορούσαν να αντικατασταθούν από κατάλληλους μηχανισμούς παρακολούθησης της εφαρμογής της λύσης, οι οποίοι καλύπτουν διάφορες πτυχές που πρέπει να συμφωνηθούν από κοινού. Σε μερικούς από αυτούς, οι Εγγυήτριες Δυνάμεις θα μπορούσαν να συμμετέχουν. Ένα σύστημα ασφαλείας θα πρέπει να διασφαλίζει ότι και οι δύο κοινότητες αισθάνονται ασφαλείς σε μια ενωμένη Κύπρο, ενώ η ασφάλεια της μιας δεν πρέπει να είναι εις βάρος της άλλης.

Το θέμα των στρατευμάτων είναι ένα διαφορετικό ζήτημα από εκείνο της Συνθήκης Εγγυήσεως, και πρέπει να αντιμετωπιστεί με διαφορετική μορφή. Θέματα που σχετίζονται με στρατεύματα (αριθμοί, αποσύρσεις εάν και πότε θα χρειαστεί να φύγουν, χρονοδιαγράμματα κ.λπ.), πρέπει να συμφωνηθούν στο υψηλότερο επίπεδο όταν ο χρόνος είναι ώριμος».

Το πλαίσιο Γκουτέρες ανταποκρινόταν στο αποτέλεσμα των διαβουλεύσεων που είχε κάνει ο Έσπεν Μπαρθ Άιντα με όλα τα μέρη. Η πτυχή της ασφάλειας κινείτο στο πλαίσιο του κοινού εγγράφου, το οποίο τυπικά είχε αποσυρθεί λόγω της απόρριψής του από τους Αναστασιάδη και Κοτζιά, και ήταν σε αρμονία με τη συνεννόηση που υπήρξε μεταξύ Τσίπρα και Πιλντιρίμ.

Με βάση τους σχεδιασμούς των διοργανωτών, ως αποτέλεσμα των διαβουλεύσεων που είχαν γίνει με τα μέρη, η διάσκεψη θα εξελισσόταν ως εξής: Συμφωνία επί όλων των εσωτερικών θεμάτων με βάση το πλαίσιο Γκουτέρες, αποδοχή από την Τουρκία κατάργησης της Συνθήκης Εγγυήσεως και αντικατάστασής της από ένα μηχανισμό παρακολούθησης της εφαρμογής της λύσης. Όλα αυτά θα συνιστούσαν τα στοιχεία μιας στρατηγικής συμφωνίας. Ακολούθως θα καλούνταν οι Πρωθυπουργοί, για να συζητήσουν χωριστά το ζήτημα των στρατευμάτων.

Μετά την παρουσίαση του πλαισίου του, ο Γενικός Γραμματέας αναχώρησε από το Κραν Μοντανά. Σκοπός του ήταν να δώσει χρόνο στα μέρη να ανταλλάξουν προτάσεις — εντός των παραμέτρων του πλαισίου του — για να σμικρύνουν τις διαφορές τους. Εάν υπήρχε η απαιτούμενη πρόοδος, θα επέστρεφε στο Κραν Μοντανά για μια τελική διαπραγμάτευση και για κορύφωση της διαδικασίας σε επίπεδο Πρωθυπουργών.

Για να επιτύχει μια διεθνής διαπραγμάτευση σε αυτό το επίπεδο, προϋποθέτει πολιτική βούληση, αποφασιστική ηγεσία, αφοσίωση στον στόχο, καλή πίστη και εμπιστευτικότητα. Τα στοιχεία αυτά δεν υπήρχαν. Οι Αναστασιάδης και Κοτζιάς πήγαν στη διάσκεψη υπό διαμαρτυρία και ήταν αποφασισμένοι να μη συμφωνήσουν, ανεξαρτήτως των θέσεων που θα κατέθετε η άλλη πλευρά. Ο Κοτζιάς, πριν πάει στο Κραν Μοντανά, είχε γράψει ένα μανιφέστο ορκιζόμενος ότι δεν θα παρέδιδε Θερμοπύλες.³⁴ Και ο Αναστασιάδης, μια μέρα πριν από την αναχώρησή του για το Κραν Μοντανά, συγκάλεσε ευρεία σύσκεψη στο Προεδρικό, για τις εκλογές του 2018. Στο Κραν Μοντανά όλες οι επιλογές και οι κινήσεις του ήταν προσαρμοσμένες στην τακτική του να μην επηρεαστεί αρνητικά η δυναμική της επανεκλογής του, δίνοντας έμφαση στην επικοινωνία.

Η τακτική του Αναστασιάδη ήταν να φύγει από τις συνομιλίες με αδιέξοδο και να επιρρίψει την ευθύνη στην άλλη πλευρά. Προς εξυπηρέτηση αυτού του στόχου, δημιούργησε ένα επικοινωνιακό επιτελείο με

34. Όπ. π., σ. 152.

επικεφαλής τον Νίκο Χριστοδουλίδη, ο οποίος είχε για βοηθούς τον Λοϊζο Αντωνίου και τον Βίκτωρα Παπαδόπουλο. Το επιτελείο αυτό δημιούργησε ένα γκρουπ στο Viber με όλους τους δημοσιογράφους που κάλυπταν τις συνομιλίες, τροφοδοτώντας τους με πληροφορίες που εξυπηρετούσαν την τακτική για αποτυχία της διάσκεψης. Επίσης, γίνονταν επιλεκτικές διαρροές, κυρίως προς τον *Φιλελεύθερο* και στο *Sigmalive*.

Το πλαίσιο Γκουτέρες ήταν σαφώς θετικό, εάν ο σκοπός ήταν η επιτυχής ολοκλήρωση των συνομιλιών, αλλά καθόλου βοηθητικό στην τακτική του Αναστασιάδη για ναυάγιο των συνομιλιών. Γι' αυτό και ο Αναστασιάδης, μόλις παρέλαβε το non paper που του παρέδωσε ο Άιντα, το απέρριψε. Ο συνομιλητής Ανδρέας Μαυρογιάννης, επικαλούμενος οδηγίες του Προέδρου, έστειλε μήνυμα στον Έσπεν Μπαρθ Άιντα, λέγοντάς του ότι η ελληνοκυπριακή πλευρά αντιλήφθηκε διαφορετικά τα όσα είχε ακούσει από τον Γκουτέρες. «Δεν δεσμευόμαστε από αυτή την καταγραφή και δεν έχουμε δώσει τη συγκατάθεσή μας σε αυτή την ανάγνωση. Έχουμε σχόλια και τροποποιήσεις για σημαντικά μέρη του κειμένου, τα οποία θα το εκτιμούσαμε αν λαμβάνατε υπόψη», έγραψε ο Μαυρογιάννης στον Άιντα.³⁵

Στην απάντησή του ο Άιντα είπε στον Μαυρογιάννη ότι είχε ετοιμάσει το έγγραφο αξιοποιώντας τις λεπτομερείς σημειώσεις της ομάδας του από τα λεγόμενα του Γενικού Γραμματέα, αλλά θα ήταν ευτυχής να καθίσουν κάτω και να ξεκαθαρίσουν τα πράγματα. Σε οποιαδήποτε περίπτωση, διευκρίνισε ο Άιντα, «αυτό που έχει σημασία είναι τι είπε στο δείπνο» ο Γενικός Γραμματέας.³⁶ Την επομένη, Κυριακή 2 Ιουλίου, ο Άιντα συνάντησε τον γενικό γραμματέα του ΑΚΕΛ Άντρο Κυπριανού και τον ενημέρωσε για το πλαίσιο Γκουτέρες, το οποίο ικανοποιούσε τις πλείστες από τις απαιτήσεις της ελληνοκυπριακής πλευράς, και αν αξιοποιείτο η συγκυρία, το Κυπριακό θα επιλυόταν σε λίγες μέρες.

35. Το περιεχόμενο της συζήτησης διέρρευσε από την κυβέρνηση στα μέσα ενημέρωσης όταν έγινε δημόσια συζήτηση για τις διαφορετικές εκδοχές του πλαισίου Γκουτέρες. («Ιδού τι έγινε με το έγγραφο – Η εμπλοκή του Άιντα», *Ο Φιλελεύθερος*, 1.6.2018).

36. Όπ. π.

Το βράδυ της Δευτέρας 3 Ιουλίου έγινε μια έντονη συζήτηση μεταξύ του Νίκου Αναστασιάδη και του Άντρου Κυπριανού. Αιτία ήταν η παρότρυνση του Κυπριανού προς τον Αναστασιάδη να υποβάλει προτάσεις σύμφωνα με το πλαίσιο Γκουτέρες. Ο Αναστασιάδης δεν ήταν πρόθυμος να το πράξει, επειδή, όπως έλεγε, δεν ήθελε να ανοίξει τα χαρτιά του στους Τούρκους. Όταν ο Άντρος Κυπριανού του ζήτησε να του δείξει το πλαίσιο Γκουτέρες, ο Αναστασιάδης εξερράγη, τον κατηγόρησε ότι παίζει το παιχνίδι των Τούρκων, και άρχισε να βρίζει τον Άιντα.

Την επομένη μίλησα στο τηλέφωνο με τον πρώην Πρόεδρο Γιώργο Βασιλείου, ο οποίος επικοινωνήσε μαζί μου αναζητώντας τον Χρήστο Στυλιανίδη. Ο Βασιλείου μου διηγήθηκε τα γεγονότα που είχαν συμβεί το προηγούμενο βράδυ. Μου είπε ότι έζησε μια «κόλαση» και ότι ήταν το χειρότερο βράδυ σε όλη την πολιτική του ζωή. Ο Αναστασιάδης, είπε, ήταν πωμένος, και έβριζε χυδαία τον Άιντα, ενώ είχε επιτεθεί στον Άντρο Κυπριακού επειδή τον πίεζε να δεχθεί το πλαίσιο Γκουτέρες.

Την Τρίτη 4 Ιουλίου έγινε συνάντηση του Άιντα με τους Αναστασιάδη και Ακιντζί. Αφού μίλησε και με τον Γενικό Γραμματέα, ο Άιντα απάντησε στις απορίες τους σχετικά με το πλαίσιο Γκουτέρες. Ο Άιντα έδωσε διευκρινίσεις που ικανοποιούσαν τα βασικά αιτήματα των Ελληνοκυπρίων και συμπλήρωναν το non paper που είχε παραδώσει στα μέρη, αλλά δεν το αναιρούσαν. Είπε, για παράδειγμα, ότι στο εδαφικό θα έπρεπε «να ακουστεί η λέξη Μόρφου» και διευκρίνισε ότι οι εγγυήτριες δυνάμεις δεν θα είχαν εκτελεστικό ρόλο στην εφαρμογή της λύσης, αλλά ήταν φυσιολογικό να συμμετέχουν με κάποιο τρόπο στον μηχανισμό παρακολούθησης της εφαρμογής της λύσης. Έδωσε επίσης πληροφορίες για το ζήτημα της αποχώρησης των στρατευμάτων οι οποίες δεν μπορούσαν να περιληφθούν στο πλαίσιο, διότι είχαν δοθεί από την Τουρκία υπό καθεστώς εμπιστευτικότητας. Συγκεκριμένα, ο Άιντα ανέφερε ότι για την αποχώρηση των ξένων στρατευμάτων ο Γενικός Γραμματέας πίστευε ότι θα έπρεπε «να υπάρξει ραγδαία μείωση από την πρώτη μέρα, σε αριθμούς που είναι ισοδύναμοι (equivalent) με εκείνους στην παλιά Συνθήκη Συμμαχίας», δη-

λαδή με την ΕΛΔΥΚ (950 άνδρες) και την ΤΟΥΡΔΥΚ (650 άνδρες). Η διαφωνία που υπήρχε ήταν μεταξύ «ρήτρας επανεξέτασης (review clause) ή ρήτρας τερματισμού (sunset clause)» για τα δύο αγήματα, και πίστευε ότι αυτό θα έπρεπε να συζητηθεί σε επίπεδο Πρωθυπουργών.³⁷ Η ρήτρα τερματισμού, που ήταν η απαίτηση της ελληνοκυπριακής πλευράς, σήμαινε συμφωνημένη ημερομηνία αποχώρησης, ενώ η ρήτρα επανεξέτασης συμφωνημένη ημερομηνία εξέτασης της παραμονής των αγνημάτων που θα έμεναν με βάση τη νέα συνθήκη.

Μετά τις διευκρινίσεις του Άιντα, ο Αναστασιάδης έδωσε οδηγίες για τη σύνταξη ενός άλλου «πλαισίου Γκουτέρες». Στο κείμενο αυτό δόθηκε έμφαση στις πτυχές που ικανοποιούσαν την ελληνοκυπριακή πλευρά και υποβαθμίστηκαν, έως και παραλείφθηκαν, στοιχεία που ενδιέφεραν την άλλη πλευρά. Το «αναθεωρημένο πλαίσιο Γκουτέρες» ήταν ένα ελληνοκυπριακό έγγραφο, το οποίο δεν έτυχε της έγκρισης του Άιντα. Ένα χρόνο αργότερα, όταν προέκυψε ζήτημα ερμηνείας του πλαισίου Γκουτέρες, ο Αναστασιάδης θα υποστήριζε ότι το δικό του προσχέδιο της 4ης Ιουλίου ήταν το πραγματικό και όχι εκείνο που παρουσίασε ο Γενικός Γραμματέας στις 30 Ιουνίου!

Στο μεταξύ, στις 3 Ιουλίου, η Τουρκία κατέθεσε την πρότασή της για την ασφάλεια και τις εγγυήσεις. Η Τουρκία επέμενε στη βασική της θέση ότι έπρεπε να διατηρηθεί η Συνθήκη Εγγυήσεως χωρίς ρήτρα τερματισμού της (sunset clause), αλλά δεν έκανε καμιά αναφορά στο δικαίωμα μονομερούς επέμβασης. Επίσης, πρότεινε αναθεώρηση της Συνθήκης Εγγυήσεως ύστερα από τρεις εκλογικούς κύκλους, δηλαδή σε 15 χρόνια, αλλά άφηνε ανοιχτό το ενδεχόμενο για πιο σύντομο χρονοδιάγραμμα. Για τα στρατεύματα πρότεινε ταχεία μείωσή τους, αλλά απέρριπτε τη συνολική αποχώρησή τους. Παραδίδοντας τις θέσεις της Τουρκίας, ο υπουργός Εξωτερικών Μεβλούτ Τσαβούσογλου διευκρίνισε στον Έσπεν Μπαρθ Άιντα ότι σε μια κλίμακα από το ένα μέχρι το πέντε, η Τουρκία ήταν διατεθειμένη να φτάσει μέχρι το τέσσερα και ότι οι θέσεις που μόλις είχε καταθέσει βρίσκονταν μόλις στο 1,5.

37. «Ικανοποιημένη η ε/κ πλευρά από τις διευκρινίσεις στα συμπεράσματα Γκουτέρες, σύμφωνα με πηγές ΚΥΠΕ», ΚΥΠΕ, 5.7.2017.

Την επομένη της κατάθεσης της αρχικής τουρκικής πρότασης για την ασφάλεια, το περιεχόμενό της διέρρευσε στο *Sigmalive* και δημοσιεύτηκε με άκρως αρνητική χροιά.³⁸ Καμιά αμφιβολία δεν υπάρχει ότι η διαρροή έγινε από το επικοινωνιακό επιτελείο του Αναστασιάδη, που είχε στηθεί στο Κραν Μοντανά με σκοπό να προιδεάσει την κοινή γνώμη για το αδιέξοδο. Το σχετικό δημοσίευμα κατέληγε με το εξής: «Τις τελευταίες ώρες, άλλωστε, κυκλοφορεί έντονα η φημολογία ότι ο κ. Άιντα, βλέποντας τη συζήτηση να παρεκτρέπεται, πρότεινε στις πλευρές να καλέσουν τον Γ.Γ. ΟΗΕ την Πέμπτη, έτσι ώστε να κηρύξει το αδιέξοδο». Την επομένη διέρρευσε στον *Φιλελεύθερο* το «πλαίσιο Γκουτέρες», όπως το διαμόρφωσε ο Αναστασιάδης.³⁹ Και τα δύο κείμενα αναπαράχθηκαν στη συνέχεια από τα υπόλοιπα ΜΜΕ και έγιναν θέμα πολιτικής συζήτησης στην Κύπρο. Ο παραλληλισμός ήταν μεταξύ του τι ζητούσε ο Γκουτέρες και τι κατέθεσε η τουρκική πλευρά. Μόνο που ούτε το πλαίσιο Γκουτέρες που διέρρευσε ήταν το αυθεντικό, ούτε η τουρκική πρόταση ήταν η τελική.

Στις 5 Ιουλίου, ο Αναστασιάδης ζήτησε αναβολή προγραμματισμένης συνάντησης που είχε με τον Ακιντζί, για να ετοιμάσει προτάσεις «προκειμένου να ξεπεραστούν τα αδιέξοδα στις διαπραγματεύσεις».⁴⁰ Στις αρχικές προτάσεις που είχε υποβάλει απέρριπτε την εκ περιτροπής προεδρία. Όταν του υποδείχθηκε από την ομάδα των Ηνωμένων Εθνών ότι η πρότασή του ήταν εκτός του πλαισίου Γκουτέρες, την αναθεώρησε αποδεχόμενος την εκ περιτροπής προεδρία «κάτω από δέκα προϋποθέσεις», τις οποίες ανέμενε ότι θα απέρριπτε η άλλη πλευρά.⁴¹ Αυτή ήταν και η εξήγηση που ο ίδιος έδωσε αργότερα στο Εθνικό Συμβούλιο, για να διασκεδάσει τις αντιδράσεις των κομμάτων του ενδιάμεσου χώρου ότι προέβαινε σε παραχωρήσεις.⁴² Οι προτάσεις του Αναστασιάδη δόθηκαν στον Τύπο πριν καν κατατεθούν. Όταν

38. «Αυτούσια η τουρκική πρόταση για ασφάλεια και εγγυήσεις», *Sigmalive*, 4.7.2017.

39. «Κραν Μοντανά: Αυτό είναι το πλαίσιο Γκουτέρες», *Ο Φιλελεύθερος*, 5.7.2017.

40. «Πρωτοβουλία υποβολής προτάσεων για ξεπέρασμα αδιεξόδων από Πρόεδρο Αναστασιάδη», *ΚΥΠΕ*, 5.7.2017.

41. Πρακτικά συνεδρίας του Εθνικού Συμβουλίου στις 17.7.2017.

42. Όπ. π.

η εφημερίδα *Πολίτης* πρόβαλε με αισιόδοξο τόνο τις προτάσεις του, ο Αναστασιάδης πήρε ο ίδιος τηλέφωνο τον αρχισυντάκτη της εφημερίδας Σωτήρη Παρούτη και του υπέδειξε να κατεβάσει τους τόνους αισιοδοξίας και να μην καλλιεργεί φρούδες προσδοκίες. Αργότερα, προσερχόμενος σε προγραμματισμένη συνάντηση, ο Αναστασιάδης δήλωσε τα εξής: «Θα ήθελα απευθυνόμενος στον κυπριακό λαό να πω ένα: Να κωφεύσουν εις όσα είτε κάποιος εσκεμμένα, κακοβούλως, διαδίδουν περί τάχα υποχωρήσεων της ελληνοκυπριακής πλευράς, είτε και των άλλων οι οποίοι τείνουν ευήκοον ους εις όσους καλλιεργούν ένα κλίμα υπεραισιοδοξίας».⁴³

Αργά το απόγευμα της ίδιας μέρας (Τρίτη 5 Ιουλίου), τουρκικές πηγές διέρρευσαν στην ανταποκρίτρια του *ΚΥΠΕ* Άννα Ανδρέου ότι η Τουρκία θα αποδεχόταν την κατάργηση των εγγυήσεων και ότι η μόνη διαφορά που εκκρεμούσε στο ζήτημα της ασφάλειας ήταν αυτό της ρήτρας αποχώρησης των στρατευμάτων (sunset clause). Οι ίδιες πηγές, ανέφερε στην ανταπόκρισή της η Άννα Ανδρέου, εκτιμούσαν ότι «το sunset clause, όπως προβλέπει και το πλαίσιο του ΓΤ του ΟΗΕ Αντόνιο Γκουτέρες, θα κληθούν να το αποφασίσουν οι Πρωθυπουργοί των εγγυητριών δυνάμεων».⁴⁴ Το ζήτημα αυτό, ανέφεραν οι πηγές που επικαλέστηκε η Ανδρέου, «αποτελεί κόκκινη γραμμή για την Τουρκία», η οποία θα επέμενε «στην παραμονή έστω και μικρού αριθμού τουρκικού στρατού — 950 Έλληνες και 650 Τούρκοι στρατιώτες». Ωστόσο, σύμφωνα με την ανταπόκριση, στην περίπτωση που θα έφθαναν σε συνάντηση οι Πρωθυπουργοί των εγγυητριών δυνάμεων, θα καταβαλλόταν προσπάθεια «να βρεθεί φόρμουλα μεταξύ του sunset clause που ζητά η ε/κ πλευρά και του review clause (ρήτρα για αναθεώρηση της παραμονής) που ζητά η τουρκική πλευρά».

Οι πληροφορίες αυτές ήταν έγκυρες και η διαρροή τους στο *ΚΥΠΕ* δεν ήταν διόλου τυχαία. Εκείνη τη μέρα, ύστερα από εντατικές παρα-

43. «Πρωτοβουλία υποβολής προτάσεων για ξεπέρασμα αδιεξόδων από Πρόεδρο Αναστασιάδη», *ΚΥΠΕ*, 5.7.2017.

44. «Η ρήτρα λήξης παραμονής στρατευμάτων η μεγάλη διαφορά στο Κυπριακό, σύμφωνα με τουρκικούς κύκλους», *ΚΥΠΕ*, 5.7.2017.

σκηνιακές διαβουλεύσεις της ομάδας του Έσπεν Μπαρθ Άιντα, η Τουρκία είχε αποδεχθεί υπό προϋποθέσεις την κατάργηση των εγγυήσεων και των επεμβατικών δικαιωμάτων από την πρώτη μέρα, και μείωση των στρατευμάτων στα επίπεδα της Συνθήκης Συμμαχίας του 1960, δηλαδή 650 άντρες. Την εγκυρότητα των πληροφοριών αυτών επιβεβαίωσε ο Άιντα σε συνέντευξή του στον Αποστόλη Ζουμπανιώτη για το *ΚΥΠΕ* μετά το ναυάγιο της διάσκεψης στο Κραν Μοντανά:

«Η σταθερή μας πεποίθηση ήταν και παραμένει ότι σε αυτή τη συνολική ανάγνωση θα ήταν δυνατόν — με βάση πολλούς παράγοντες — να τεθεί τέρμα στο σύστημα εγγυήσεων. Αυτό που δεν μπορούσαμε ακόμα να πούμε ήταν ότι είχαμε την τελική απάντηση στον χρόνο της παρουσίας των στρατευμάτων. Ήταν σαφές ότι τα στρατεύματα θα ήταν μειωμένα και ήταν επίσης σαφές ότι όταν μειώνονταν θα ήταν κάτω (πίσω) στα παλιά επίπεδα [του 1960]. Αλλά μεταξύ της ρήτρας λήξης ισχύος και της ρήτρας αναθεώρησης δεν είχαμε ακόμα την τελική συμφωνία».⁴⁵

Η κατάργηση των Συνθηκών Εγγυήσεως και Συμμαχίας, και η μείωση των στρατευμάτων στα επίπεδα του '60, με ανοιχτό το ενδεχόμενο ολικής αποχώρησης, ήταν ένα απίστευτο επίτευγμα, αποτέλεσμα επίμονης προσπάθειας από την ομάδα του Έσπεν Μπαρθ Άιντα. Οι εγγυήσεις ήταν ένα θέμα ταμπού για την Τουρκία και υπήρξαν σοβαρές αντιδράσεις από το Υπουργείο Εξωτερικών της χώρας. Για την παράκαμψή τους υπήρξε επικοινωνία του Άιντα απευθείας με τα γραφεία του Προέδρου Ερντογάν και του Πρωθυπουργού Πιλντιρίμ. Κινητοποιήθηκε επίσης από τη Νέα Υόρκη ο μόνιμος αντιπρόσωπος της Τουρκίας στα Ηνωμένα Έθνη Φερντινάν Σινιρλίογλου.

Σημαντικό ρόλο στο να συναινέσει η Τουρκία στο ζήτημα της ασφάλειας και των εγγυήσεων διαδραμάτισε ο βρετανικός παράγοντας. Η Βρετανία εκπροσωπήθηκε στη διάσκεψη με πολυμελή αντιπροσωπεία, με επικεφαλής τον υπουργό Ευρώπης Άλεν Ντάνκαν. Αναζητώ-

45. «Η αδυναμία να φτάσουμε στο τελικό αποτέλεσμα και όχι το ποιο θα ήταν, εμπόδισε τη λύση, λέει στο *ΚΥΠΕ* ο Άιντα», *ΚΥΠΕ*, 22.7.2017.

ντας φόρμουλα για την κατάργηση των εγγυήσεων, ο ύπατος αρμοστής της Βρετανίας στη Λευκωσία Μάθιου Κιντ είχε ταξιδέψει αρκετές φορές στην Άγκυρα, ενώ η Αθήνα δεν του έδινε καν ραντεβού. Αναφερόμενος στις διερευνητικές επαφές της βρετανικής διπλωματίας για τις εγγυήσεις, ο *Φιλελεύθερος* έγραψε δύο μέρες πριν ξεκινήσει η διάσκεψη ότι ο Μάθιου Κιντ, ο οποίος «βρίσκεται σε ανοικτή γραμμή με τις διπλωματικές αποστολές της χώρας του σε Άγκυρα και Νέα Υόρκη, επισκέφθηκε πρόσφατα την Άγκυρα, ωστόσο δεν κατάφερε να εξασφαλίσει ραντεβού στην Αθήνα, που είδε εξαρχής με καχυποψία τις βρετανικές πρωτοβουλίες».⁴⁶

Είχα την ευκαιρία να συζητήσω την τουρκική θέση για το ζήτημα της ασφάλειας και των εγγυήσεων με τον Τζέιμς Κερ-Λίντσι, ο οποίος είχε συμμετάσχει στη διάσκεψη του Κραν Μονταντά ως εμπειρογνώμονας στην αποστολή του Υπουργείου Εξωτερικών και Κοινοπολιτειακών Σχέσεων του Ηνωμένου Βασιλείου.⁴⁷ Η συζήτηση έγινε στις Βρυξέλλες τον Φεβρουάριο του 2018, με αφορμή συνέντευξη που έδωσε εκείνες τις μέρες ο τότε υπουργός Εξωτερικών Ιωάννης Κασουλίδης, κατά την οποία επέρριψε την ευθύνη για την αποτυχία της διάσκεψης του Κραν Μοντανά στον Άλαν Ντάνκαν.⁴⁸ Ο Κερ-Λίντσι μου είπε ότι ήταν άδικη και εκτός πραγματικότητας η τοποθέτηση του Κασουλίδη. Η Βρετανία, είπε, στη συνάντηση του Μον Πελεράν III, είχε πάρει ξεκάθαρη θέση για κατάργηση των εγγυήσεων και εργάστηκε μεθοδικά για να εξασφαλίσει τη συναίνεση της Τουρκίας.

Ο Κερ-Λίντσι, λοιπόν, μου εξήγησε τη θέση της Τουρκίας στο ζήτημα της ασφάλειας και των εγγυήσεων, η οποία συνάδει με τις πληροφορίες που περιέχονται στην ανταπόκριση της Άννας Αντρέου, με τη συ-

46. «Μετέωρο το έγγραφο Άιντα», *Ο Φιλελεύθερος*, 26.6.2017.

47. Ο Τζέιμς Κερ-Λίντσι είναι ακαδημαϊκός με μεγάλη πείρα και πλούσιο συγγραφικό έργο για το Κυπριακό. Διετέλεσε εμπειρογνώμονας των Ηνωμένων Εθνών στις συνομιλίες που κατέληξαν στο Σχέδιο Ανάν και είναι ο συγγραφέας του σχετικού βιβλίου *EU Accession and UN Peacemaking in Cyprus*, το οποίο εκδόθηκε το 2005 από τις εκδόσεις Palgrave Macmillan.

48. «ΥΠΕΕ: Οι προσπάθειες για λύση με βάση το κεκτημένο που έχει παραχθεί θα πρέπει να συνεχιστούν», *ΚΥΠΕ*, 22.2.2018.

νέντευξη του Έσπεν Μπαρθ Άιντα στο *KYΠΠΕ* και με την ενημέρωση που έκανε ο Άιντα στους Αναστασιάδη και Ακιντζι στις 4 Ιουλίου. Ο Κερ-Λίντσι μου αποκάλυψε ότι ήταν λυμένη και η διαφορά μεταξύ ρήτρας λήξης και ρήτρας αναθεώρησης. Η φόρμουλα που συμφωνήθηκε παρασκηνιακά ήταν να υπάρξει ρήτρα αναθεώρησης, η οποία στην ουσία θα ισοδυναμούσε με ρήτρα λήξης: Θα γινόταν αναθεώρηση ύστερα από τρεις εκλογικούς κύκλους, δηλαδή σε 15 χρόνια, κατά την οποία ο Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών θα έκανε έκθεση ότι η λύση εφαρμόστηκε με επιτυχία και αυτόματα θα ενεργοποιείτο η διαδικασία αποχώρησης των στρατιωτικών αποσπασμάτων της Ελλάδας και της Τουρκίας.

Είναι γεγονός ότι στις συζητήσεις για αναζήτηση λύσης στο ζήτημα της ασφάλειας ηγέρθη από την Τουρκία η ανάγκη διατήρησης μιας βάσης στην Κύπρο, η οποία θα είχε για αποστολή τους εξωτερικούς κινδύνους, όπως η ενεργειακή ασφάλεια, η τρομοκρατία και οι ασύμμετρες απειλές. Η αναφορά σε «τουρκική βάση» είναι, στην καλύτερη περίπτωση, ενοχλητική για τους Ελληνοκυπρίους. Ένας στρατώνας που θα στέγαζε 650 ή ακόμη και 1000 στρατιώτες θα μπορούσε να χαρακτηριστεί βάση και θα ήταν ο αντίλογος της τουρκικής κυβερνήσης στην κριτική ότι απέσυρε τον τουρκικό στρατό από την Κύπρο. Εκείνο που είχε περισσότερη σημασία ήταν το τελικό αποτέλεσμα. Σήμερα στην Κύπρο υπάρχουν 150 τουρκικές στρατιωτικές εγκαταστάσεις. Η βόρεια Κύπρος ολόκληρη δεν είναι μόνο μια απέραντη στρατιωτική βάση, αλλά η πιο στρατιωτικοποιημένη περιοχή του κόσμου. Με τη νέα τάξη πραγμάτων, όλες οι στρατιωτικές υποδομές θα καταργούνταν σε σύντομο χρονικό διάστημα και θα έμενε μόνο μία, για ένα στρατιωτικό απόσπασμα και για μια περίοδο 15 χρόνων.

Μια άλλη παράμετρος που θα έπρεπε να λαμβάνεται υπόψη σε μια ψύχραιμη συζήτηση για την ασφάλεια είναι ότι αμέσως μετά τη διευθέτηση του Κυπριακού, και από την πρώτη μέρα εφαρμογής της λύσης, θα ίσχυε το ευρωπαϊκό κεκτημένο σε ολόκληρη την επικράτεια της Κύπρου. Η Κύπρος, εκ των πραγμάτων, θα εντασσόταν στο σύστημα ασφάλειας της Δύσης και η ενεργειακή συνεργασία θα διασφάλιζε την ασφάλειά της. Εάν η προσέγγιση είναι ότι θα λυθεί το

Κυπριακό, αλλά θα συνεχιστεί ο ψυχρός πόλεμος με τους Τουρκοκυπρίους και την Τουρκία, όσες εξασφαλίσεις και αν υπάρξουν στα χαρτιά, καμιά συμφωνία δεν πρόκειται να λειτουργήσει.

Τα δύο κράτη

Αργά το βράδυ της 5ης Ιουλίου ο υπουργός Εξωτερικών της Τουρκίας Μεβλούτ Τσαβούσογλου έκανε δήλωση στους δημοσιογράφους και υπαινίχθηκε ότι οι προτάσεις του Αναστασιάδη είχαν ακροατήριο την κοινή γνώμη στην Κύπρο, επειδή τις διάβασε στον Τύπο πριν να τις παραλάβει. «Δηλαδή βλέπουμε ότι υπάρχει λίγο παιχνίδι με την κερκίδα», είπε, και πρόσθεσε πως αυτό ήταν «κατά κάποιο τρόπο λαϊκισμός».⁴⁹

Ο Τσαβούσογλου ήταν ειρωνικός απέναντι στον Αναστασιάδη, διότι μόλις τον είχε συναντήσει ιδιωτικά και έλαβε γνώση των προθέσεων του από πρώτο χέρι. Ήταν λίγο μετά τις 10 το βράδυ (ώρα Γενεύης), όταν ολοκληρώθηκε μια συνάντηση με θέμα την ασφάλεια και τις εγγυήσεις. Ο Αναστασιάδης προσέγγισε τον Τσαβούσογλου και του είπε να μείνει στην αίθουσα, διότι ήθελε να του μιλήσει. Όταν οι υπόλοιποι αποχώρησαν και έμειναν μόνοι, ο Αναστασιάδης είπε ωμά στον Τσαβούσογλου ότι οι συζητήσεις για διζωνική ομοσπονδία ήταν χάσιμο χρόνου και ότι έπρεπε να αναζητηθεί λύση στο πλαίσιο των δύο κρατών στην Κύπρο. Το επιχείρημα του Αναστασιάδη ήταν πως η λύση ομοσπονδίας δεν περνούσε από δημοψήφισμα στην Κύπρο, ως εκ τούτου ήταν μάταιες οι συζητήσεις που γίνονταν.

Η συνάντηση Αναστασιάδη-Τσαβούσογλου διήρκεσε μία ώρα και δεκαπέντε λεπτά. Το περιεχόμενο της συζήτησης το αποκάλυψε τρία χρόνια αργότερα ο Τσαβούσογλου, σε συνέντευξή του στο πρακτορείο *Anadolu*. «Μου είπε ότι δεν ωφελεί πλέον να συζητάμε για ομοσπονδία κι ότι πρέπει να βρούμε μία λύση δύο κρατών, αλλά μόνο αν

49. «Δεν υπάρχει τίποτα στην πρόταση της ε/κ πλευράς, δήλωσε ο Τσαβούσογλου», ΚΥΠΕ, 6.7.2017.

το κάνουμε μετά τις εκλογές τους θα έχουμε αποτέλεσμα», ανέφερε.⁵⁰ Ο Τσαβούσογλου είπε ακόμη ότι ο Αναστασιάδης του είπε ότι «η ε/κ πλευρά δεν θέλει να μοιραστεί τίποτα και δεν θέλει να μοιραστεί την πολιτική ισότητα» και ότι «εμείς ως Ε/κ δεν θέλουμε καν τα νοσοκομεία μας να μοιραστούμε».

Αυτή η κυνική πρόταση του Αναστασιάδη προς τον Τσαβούσογλου έγινε αμέσως μετά τη δημοσιοποίηση της πρόθεσης της Τουρκίας να συμβιβαστεί στο ζήτημα των εγγυήσεων. Στο Κραν Μοντανά ο Αναστασιάδης συνοδευόταν από τους αρχηγούς των κομμάτων και από μια στρατιά δικηγόρους. Δεν είχε συζητήσει με κανένα την παρασκηνιακή πρότασή του για λύση δύο κρατών. Τους πολιτικούς αρχηγούς τους ενημέρωνε για όσα θέματα εξυπηρετούσαν τις πολιτικές του και τους εκμεταλλευόταν ως πολλαπλασιαστές των τακτικισμών του. Ύστερα, είναι και το θέμα της δημοκρατικής νομιμοποίησης. Ο Αναστασιάδης εκλέγηκε με τη δέσμευση για λύση του Κυπριακού στη βάση της ομοσπονδίας. Εάν ο ίδιος προέκρινε τη λύση δύο κρατών, έπρεπε να εξηγήσει στον λαό το σκεπτικό του και να ζητήσει την ψήφο του. Ο Αναστασιάδης ζήτησε από την Τουρκία κατανόηση και πίστωση χρόνου για να κερδίσει τις εκλογές, και ακολούθως να διαπραγματευτούν μαζί τη διχοτόμηση. Αυτή ήταν μια πολιτική απάτη κολοσσιαίων διαστάσεων. Και παρότι αποκαλύφθηκε, κανένας δεν του ζήτησε να λογοδοτήσει.

Η συνάντηση δεν ήταν μυστική, διότι όλοι οι παριστάμενοι αντιλήφθηκαν ότι οι Αναστασιάδης και Τσαβούσογλου είχαν παραμείνει στην αίθουσα. Εξάλλου, όλοι οι υπόλοιποι βγήκαν και έκαναν δηλώσεις, ενώ οι δύο συνομιλητές είχαν μείνει πίσω. Όταν ερωτήθηκε σχετικά ο Μεβλούτ Τσαβούσογλου μετά τη συνάντηση, απάντησε: «Ο Αναστασιάδης είναι φίλος μου, ξέρετε. Τον γνωρίζω από το 2004 και από τη μέρα που ήρθαμε εδώ τον συνάντησα μερικές φορές». Πρόσθεσε ότι μετά τη διάσκεψη συζήτησαν ανεπίσημα κάποια πράγματα σαν δύο φίλοι, καθώς και την παρούσα κατάσταση. «Δεν είναι επίσημη διαβούλευση.

50. «Μπορούμε να αξιολογήσουμε επιλογές δύο κρατών ή συνομοσπονδίας, δηλώνει ο Μεβλούτ Τσαβούσογλου», *ΚΥΠΕ*, 18.9.2020.

Υπάρχει το τραπέζι ένα και το τραπέζι δύο και συζητούμε επίσημα, αλλά μεταξύ φίλων μπορούμε να μιλούμε και ανεπίσημα», είπε.⁵¹

Μετά τη συνάντησή του με τον Αναστασιάδη, ο Τσαβούσογλου ενημέρωσε την Άγκυρα και τον Ακιντζί. Η πληροφορία ότι ο Αναστασιάδης είχε προτείνει στον Τσαβούσογλου δύο κράτη κυκλοφόρησε γρήγορα στο διπλωματικό παρασκήνιο και έφτασε μέχρι τις Βρυξέλλες. Ήταν φανερό ότι ο Αναστασιάδης είχε τρομοκρατηθεί από την πρόθεση της Τουρκίας να δεχθεί κατάργηση των εγγυήσεων, την οποία θα του ήταν δύσκολο να απορρίψει. Ο Αναστασιάδης είχε την αυτοπεποίθηση ότι ήταν σε θέση να διαχειριστεί το κυπριακό πολιτικό σύστημα και την κοινή γνώμη, και δεν είχε άδικο. Επίσης, είχε τις διαβεβαιώσεις της Ρωσίας ότι η διαδικασία θα παρέμενε κυπριακής ιδιοκτησίας, άρα δεν υπήρχε ο «κίνδυνος» να καταθέσει προτάσεις ο Γενικός Γραμματέας. Η Μόσχα του είχε υποσχεθεί προστασία στο Συμβούλιο Ασφαλείας, ενώ από κοινού με τον Κοτζιά συγκρατούσαν τον Τσίπρα. Ο μόνος αστάθμητος παράγοντας που θα μπορούσε να του προκαλέσει προβλήματα, τα οποία ενδεχομένως θα επηρέαζαν την προσπάθειά του για επανεκλογή, ήταν η Τουρκία. Γι' αυτό και έριξε στο τραπέζι το δέλεαρ των δύο κρατών, για να προστατεύσει την προεκλογική του εκστρατεία.

Ο Αναστασιάδης επαναλάμβανε το 2017 στο Κραν Μοντανά εκείνο που είχε επιχειρήσει ο Τάσος Παπαδόπουλος στο Μπούργκενστοκ το 2004, όταν προσέγγισε τον Σερντάρ Ντενκτάς και του πρότεινε να αποχωρήσουν μαζί από τις συνομιλίες. Αυτή η ομοιότητα στόχων, επιχειρημάτων και τακτικών — σε όλη τη διαδρομή του Κυπριακού — εντείνει την πεποίθησή μου ότι υπάρχει ένας καθοδηγητικός μηχανισμός που κατευθύνει το κυπριακό πολιτικό σύστημα με σκοπό τη μη διατάραξη του στάτους κβο.

Η 6η Ιουλίου ήταν η κρίσιμη μέρα της διάσκεψης. Ο Γενικός Γραμματέας Αντόνιο Γκουτέρες επέστρεψε στο Κραν Μοντανά για να κατα-

51. «Δεν υπάρχει τίποτα στην πρόταση της ε/κ πλευράς, δήλωσε ο Τσαβούσογλου», ΚΥΠΕ, 6.7.2017.

βάλει μια τελική προσπάθεια για συμφωνία με οδηγό το πλαίσιο των έξι σημείων που είχε παρουσιάσει στα μέρη στις 30 Ιουνίου. Ο Γενικός Γραμματέας σχεδίασε την εξέλιξη των συνομιλιών σε δύο στάδια: Στο πρώτο να υπάρξει πρόοδος στα θέματα εσωτερικής διακυβέρνησης με βάση το πλαίσιο Γκουτέρες. Να συμφωνηθεί ο μηχανισμός παρακολούθησης της εφαρμογής της λύσης και να αποδεχθεί η Τουρκία την κατάργηση των εγγυήσεων και των επεμβατικών δικαιωμάτων. Εάν υπήρχε επιτυχία σε αυτό το πρώτο στάδιο, τότε η διαδικασία θα περνούσε στο δεύτερο στάδιο, κατά το οποίο θα καλούνταν οι Πρωθυπουργοί στο Κραν Μοντανά ή στη Νέα Υόρκη, σε μερικές μέρες, για να συζητήσουν το ζήτημα των στρατευμάτων. Ο Έλληνας Πρωθυπουργός Αλέξης Τσίπρας είχε τηλεφωνική επικοινωνία με τον Τούρκο ομόλογό του Μπιναλί Γιλντιρίμ και συμφώνησαν να ανταποκριθούν όταν το επέτρεπαν οι συνθήκες, ενώ η Βρετανίδα Πρωθυπουργός Τερέζα Μέι θα προσαρμοζόταν στις αποφάσεις των Έλληνα και Τούρκου ομολόγων της.

Η αδυναμία αυτής της στρατηγικής ήταν η δέσμευση του Γενικού Γραμματέα ότι η διαδικασία ήταν κυπριακής ιδιοκτησίας και ότι ο ίδιος δεν θα κατέθετε κάποια ολική πρόταση. Επομένως, ο Αναστασιάδης είχε τη δυνατότητα να βραχυκυκλώσει τη διαδικασία στην εξέλιξή της, πριν όλα τα στοιχεία της λύσης μπουν στη θέση τους. Ο Γκουτέρες είχε ένα δικό του προσχέδιο στρατηγικής συμφωνίας, αλλά δεν ήταν πρόθυμος να το καταθέσει, και θα προσπαθούσε να πείσει τα μέρη, μέσα από μια βήμα προς βήμα διαδικασία, να το υιοθετήσουν. Με δεδομένη την απροθυμία του Αναστασιάδη να προχωρήσει, όπως αυτό επιβεβαιώθηκε με τον πιο έντονο τρόπο από την πρότασή του προς τον Τσαβούσογλου για λύση δύο κρατών στην Κύπρο, το εγγέγραφο του Γενικού Γραμματέα είχε τον χαρακτήρα μιας αποστολής χωρίς καμιά δυνατότητα επιτυχίας.

Ο Γκουτέρες άρχισε την προσπάθεια να βάλει τα κομμάτια του παζλ της λύσης στη θέση τους στις 11:30 το πρωί της Πέμπτης 6 Ιουλίου, στη συνάντησή του με τον Αναστασιάδη, ο οποίος συνοδευόταν από τους Μαυρογιάννη και Χριστοδουλίδη. Το πρώτο θέμα που έθιξε ο Γενικός Γραμματέας ήταν εκείνο της κατάργησης των εγγυήσεων και

της αντικατάστασής τους από ένα μηχανισμό παρακολούθησης της εφαρμογής της λύσης. Η δημιουργία αυτού του μηχανισμού προήλθε ως ιδέα από τον Αναστασιάδη, ο οποίος είχε προτείνει μία δομή που θα περιλάμβανε τον ΟΗΕ, τις συνιστώσες πολιτείες, την ομοσπονδιακή κυβέρνηση και άλλους, όχι όμως τις εγγυήτριες δυνάμεις.

Ο Γκουτέρες είπε στον Αναστασιάδη ότι ήταν σημαντικό για την Τουρκία να είναι μέρος του μηχανισμού παρακολούθησης και διερωτήθηκε εάν ήταν δυνατό να βρεθεί μία φόρμουλα συμμετοχής της.⁵² Η απάντηση του Αναστασιάδη ήταν πως με τη συμμετοχή της η Τουρκία θα είχε «το δικαίωμα παρέμβασης στη συνταγματική τάξη και αυτό δεν γινόταν αποδεκτό». Ο Γκουτέρες διερεύνησε το ενδεχόμενο η συμμετοχή της Τουρκίας να είχε τον χαρακτήρα «μεταβλητής γεωμετρίας», δηλαδή όλοι να συνεργάζονταν κατά περίπτωση, ή και όχι, ανάλογα με την ατζέντα. Συγκεκριμένα, ο Γκουτέρες εισηγήτο να συμμετέχουν οι εγγυήτριες δυνάμεις σε μια επιτροπή του μηχανισμού παρακολούθησης, «αλλά όχι να παρακολουθούν τομείς που θα σχετίζονται με την εκτέλεση των υποχρεώσεών τους». Ο Αναστασιάδης απάντησε ότι η όποια συμμετοχή της Τουρκίας θα παρεμηνευόταν από την κοινή γνώμη, που δεν θα το αποδεχόταν, επειδή θα δημιουργείτο η εντύπωση ότι η Κύπρος θα μετατρέποταν σε προτεκτοράτο της Άγκυρας, θέση την οποία σεκόνηταρε και ο συνομιλητής Ανδρέας Μαυρογιάννης.

Το επόμενο ζήτημα που έθεσε ο Γκουτέρες στον Αναστασιάδη ήταν εκείνο της αποχώρησης των στρατευμάτων. Θεωρείτο δεδομένη η αποχώρηση του αριθμού των στρατευμάτων που αποβιβάστηκαν στην Κύπρο το 1974 και η συζήτηση αφορούσε εκείνα που πιθανόν θα έμεναν με βάση τη Συνθήκη Συμμαχίας του 1960. Η φόρμουλα που συζητείτο ήταν η αντικατάσταση της Συνθήκης Συμμαχίας με ένα Σύμφωνο Φιλίας.

52. Όλα τα παραθέματα και οι πληροφορίες που ακολουθούν, μέχρι την επόμενη υποσημείωση, προέρχονται από το πρακτικό της συνάντησης Γκουτέρες-Αναστασιάδη στις 11:30 π.μ. της 6ης Ιουλίου 2017. Το συνοπτικό πρακτικό ετοιμάστηκε από τα Ηνωμένα Έθνη. Δεν είναι δημόσια διαθέσιμο.

Ο Γενικός Γραμματέας είπε στον Αναστασιάδη ότι η ιδέα ήταν «να διατηρηθεί μια μικρή δύναμη για ένα ορισμένο χρονικό διάστημα» και ρώτησε εάν αυτό θα μπορούσε να γίνει αποδεκτό. Η τοποθέτηση του Αναστασιάδη ήταν πως έπρεπε να καταργηθεί η Συνθήκη Συμμαχίας και να συναφθεί ένα Σύμφωνο Φιλίας, το οποίο δεν θα προέβλεπε παραμονή στρατευμάτων. Είπε ότι θα αποδεχόταν μια πολυεθνική αστυνομική δύναμη που θα μπορούσε να μείνει για πέντε χρόνια, ενώ για τα υφιστάμενα στρατεύματα θα έπρεπε να υπάρχει ρήτρα λήξης (sunset clause) της παραμονής τους.

Ο Γενικός Γραμματέας ρώτησε τον Αναστασιάδη ποιες ήταν οι απόψεις του για τα υπόλοιπα ανοιχτά ζητήματα. Ο Αναστασιάδης είπε ότι στο εδαφικό θα έπρεπε να εργαστούν πάνω στον ελληνοκυπριακό χάρτη, αλλά αναγνώρισε ότι θα μπορούσαν να καταλήξουν σε ένα ποσοστό εδάφους «28% συν κάτι». Αναφορικά με την πολιτική ισότητα, είπε ότι δεν βρίσκονταν μακριά από μια συμφωνία και ότι «είχε αποδεχθεί την εκ περιτροπής προεδρία σε βάση το 2:1 και εκλογή με κοινό ψηφοδέλτιο». Ο Γκουτέρες σημείωσε ότι οι Τουρκοκύπριοι προτιμούσαν τη φόρμουλα της σταθμισμένης ψήφου σε ξεχωριστό ψηφοδέλτιο. Ο Αναστασιάδης απάντησε πως αν υπήρχε συμφωνία στα υπόλοιπα, «το κοινό ψηφοδέλτιο δεν ήταν κόκκινη γραμμή γι' αυτόν». Αναφορικά με την ισότιμη μεταχείριση Ελλήνων και Τούρκων πολιτών, είπε ότι δεν ήταν πολύ μακριά μια συμφωνία, εάν οι Τουρκοκύπριοι ήταν πρόθυμοι να σεβαστούν τη δημογραφική αναλογία 4:1.

Στη συνέχεια, ο Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών συνάντησε τον υπουργό Εξωτερικών της Τουρκίας Μεβλούτ Τσαβούσογλου, ο οποίος επανέλαβε ότι το «μηδέν στρατός και μηδέν εγγυήσεις» δεν ήταν σημείο εκκίνησης για την Τουρκία.⁵³ Ο Τσαβούσογλου είπε ότι η Τουρκία είχε επιδείξει ευελιξία και θα μπορούσε να δείξει και άλλη, αλλά δεν μπορούσε να το κάνει, για δύο λόγους: Πρώτον, οι Ελλη-

53. Όλα τα παραθέματα και οι πληροφορίες που ακολουθούν, μέχρι την επόμενη υποσημείωση, προέρχονται από το πρακτικό της συνάντησης Γκουτέρες-Τσαβούσογλου στη 1:00 μ.μ. της 6ης Ιουλίου 2017. Το συνοπτικό πρακτικό ετοιμάστηκε από τα Ηνωμένα Έθνη. Δεν είναι δημόσια διαθέσιμο.

νοκύπριοι έκαναν διαρροές στα ΜΜΕ και είχαν διαρρεύσει τις αρχικές τουρκικές προτάσεις για την ασφάλεια, και δεύτερο, δεν υπήρξε πρόοδος στις συνομιλίες στα εσωτερικά θέματα.

Ο Τσαβούσογλου παρέδωσε στον Γενικό Γραμματέα ένα non paper, το οποίο «περιείχε πολύ ευαίσθητα στοιχεία», και ζήτησε από τον ΟΗΕ να σεβαστεί την εμπιστευτικότητά του. «Οποιαδήποτε διαρροή θα καταστρέψει τα πάντα», είπε. Μερικά από τα στοιχεία του εγγράφου, ανέφερε, ήταν σε αρμονία με την ορολογία του Έσπεν Μπαρθ Άιντα, εννοώντας το non paper που είχε ετοιμάσει ο ειδικός σύμβουλος του Γενικού Γραμματέα για την ασφάλεια, και είπε ότι θα μπορούσαν ενδεχομένως να γίνουν και άλλα βήματα, τα οποία δεν περιγράφονταν στο έγγραφο.

Αφού εξήγησε ότι η Συνθήκη Εγγυήσεως ήταν θέμα ταμπού μεταξύ των Τούρκων και των Τουρκοκυπρίων, και ως εκ τούτου ήταν εξαιρετικά δύσκολο να αλλάξει η θέση της Τουρκίας, είπε ότι εκείνο που θα μπορούσε να γίνει αποδεκτό ήταν η μετονομασία της Συνθήκης Εγγυήσεως σε Συνθήκη Εφαρμογής. Κατά την αρχική περίοδο, είπε, η Συνθήκη Εφαρμογής θα περιλάμβανε δικαίωμα μονομερούς επέμβασης. Μετά από επιτυχή εφαρμογή της συμφωνίας, θα μπορούσε να υπάρξει αναθεώρηση, σε αμοιβαία αποδεκτή ημερομηνία. Η θέση των Τουρκοκυπρίων, είπε ο υπουργός Εξωτερικών της Τουρκίας, ήταν πως αυτό θα μπορούσε να γίνει μετά από τρεις πλήρεις εκλογικούς κύκλους, δηλαδή σε 15 χρόνια. Ωστόσο, εάν η συμφωνία εφαρμοζόταν με επιτυχία, η αναθεώρηση θα μπορούσε να γίνει νωρίτερα.

Απαντώντας σε διευκρινιστικές ερωτήσεις του Γενικού Γραμματέα σχετικά με το μονομερές δικαίωμα επέμβασης, ο Τσαβούσογλου είπε ότι έπρεπε πρώτα να διαπιστωθεί η επίτευξη συμφωνίας μεταξύ των δύο πλευρών για όλα τα θέματα, περιλαμβανομένου του εδαφικού. Η παρακολούθηση της εφαρμογής της συμφωνίας ήταν ζωτικής σημασίας, είπε, και τόνισε ότι έπρεπε να υπάρξουν μηχανισμοί που θα παρείχαν τις απαραίτητες εξασφαλίσεις στους Τουρκοκυπρίους. Επιπλέον, θα έπρεπε να παραμείνει ένας ορισμένος αριθμός τουρκικών στρατευμάτων. Υπό τις πιο πάνω προϋποθέσεις, διευκρίνισε, θα μπορούσε να εξε-

ταστεί το ενδεχόμενο να επιδείξει η Τουρκία ακόμη μεγαλύτερη ευελιξία όσον αφορά το δικαίωμα επέμβασης. Ωστόσο, εξήγησε, έπρεπε πρώτα να διαπιστώσουν ότι οι Κύπριοι συμφώνησαν σε όλα τα κεφάλαια.

Ο Γκουντέρς ρώτησε τον Τούρκο υπουργό Εξωτερικών εάν αυτό σήμαινε ότι η Τουρκία θα μπορούσε να αποδεχθεί την άμεση αντικατάσταση της Συνθήκης Εγγυήσεως από τη Συνθήκη Εφαρμογής και να καταργήσει το μονομερές δικαίωμα επέμβασης. Ο Τσαβούσογλου απάντησε ότι δεν ήταν αυτή η θέση της Τουρκίας. «Ωστόσο, αν επιλυθούν όλα τα ζητήματα όπως τα είχε περιγράψει, θα μπορούσε να μιλήσει με την Άγκυρα για να επιτύχει μεγαλύτερη ευελιξία. Και εννοούσε αυτό που έλεγε. Προς το παρόν, αυτή η θέση θα πρέπει να παραμείνει εμπιστευτική».

Σε σχέση με το ζήτημα της απόσυρσης των στρατευμάτων, ο Τσαβούσογλου είπε ότι θα υπήρχε σημαντική απόσυρση με την εφαρμογή της συμφωνίας. Θα μπορούσαν επίσης να υπάρξουν περαιτέρω μειώσεις, οι οποίες θα επανεξετάζονταν σε ετήσια βάση, σε συνάρτηση με την πρόοδο στην εφαρμογή της συμφωνίας. Μια αποτελεσματική εφαρμογή της συμφωνίας θα μπορούσε να επιταχύνει την απόσυρση.

Η Συνθήκη Συμμαχίας, δυνάμει της οποίας είχαν εγκατασταθεί το 1960 στρατιωτικά αποσπάσματα της Ελλάδας και της Τουρκίας στην Κύπρο, θα μπορούσε να υπάρξει ως μία νέα συνθήκη, που θα μπορούσε να μετονομαστεί σε Σύμφωνο Φιλίας, σύμφωνα με την πρόταση του Κοτζιά. Όμως, διευκρίνισε ο Τσαβούσογλου, θα έπρεπε απαραίτητα να περιλαμβάνεται ρήτρα που να προβλέπει τη μόνιμη παρουσία τουρκικών στρατευμάτων. Μηδέν στρατεύματα ήταν κόκκινη γραμμή για την Τουρκία.

Στη συνέχεια, ο Τσαβούσογλου ζήτησε από τον Γενικό Γραμματέα να μη γραφτεί στα πρακτικά αυτό που θα του έλεγε,⁵⁴ και του είπε ότι η Τουρκία θα αποδεχόταν την κατάργηση των εγγυήσεων από την πρώ-

54. Η πληροφορία είναι από διπλωματική πηγή που έχει πρωτογενή γνώση των γεγονότων.

τη μέρα, περιλαμβανομένης και ακύρωσης του δικαιώματος μονομερών στρατιωτικής επέμβασης. Η θέση αυτή της Τουρκίας δεν περιλαμβάνεται στις σημειώσεις που κράτησαν τα Ηνωμένα Έθνη για τη συνάντηση Γκουτέρες-Τσαβούσογλου. Ωστόσο, καταγράφηκε από τα Ηνωμένα Έθνη σε έκθεση γεγονότων για τη διάσκεψη του Κραν Μοντανά, όπου αναφέρεται αυτολεξεί το εξής:

«Κατά τη διάρκεια διμερούς συνάντησης με τον Γενικό Γραμματέα, ο κ. Τσαβούσογλου επιβεβαίωσε ότι η Τουρκία θα ήταν πρόθυμη να παραιτηθεί από τις εγγυήσεις και το μονομερές δικαίωμα επέμβασης από την πρώτη ημέρα, υπό την προϋπόθεση ότι θα υπήρχε ένας ισχυρός μηχανισμός για τη διασφάλιση της εφαρμογής της λύσης. Ωστόσο, η Τουρκία δεν ήταν έτοιμη να το θέσει γραπτώς ούτε να το επιβεβαιώσει παρουσία των άλλων συμμετεχόντων. Επιπλέον, θα το παραδεχόταν μόνο ως μέρος του τελικού πακέτου».⁵⁵

Το απόγευμα της ίδιας μέρας ο Γενικός Γραμματέας είχε δεύτερη συνάντηση με τον Τσαβούσογλου, κατά την οποία προσπάθησε να διερευνήσει περαιτέρω τις θέσεις της Τουρκίας στο ζήτημα της αποχώρησης των στρατευμάτων, προκειμένου να πεισθεί η ελληνοκυπριακή πλευρά να κάνει συμβιβασμούς στα άλλα τέσσερα κεφάλαια.⁵⁶

Ο Γκουτέρες εξήγησε στον Τσαβούσογλου πως εάν έπειθε την ελληνοκυπριακή πλευρά, θα κατέθετε ένα άτυπο σχέδιο συμφωνίας για όλα τα ανοιχτά ζητήματα, διαφορετικά δεν θα υπήρχε λόγος να συνεχιστεί η διάσκεψη. Εάν κατέληγαν σε κάποιου είδους συμφωνία, θα προσκαλούσε τους Πρωθυπουργούς στη Νέα Υόρκη. Εάν η απόσταση που χώριζε τις δύο πλευρές παρέμενε μεγάλη, αυτό δεν θα ήταν δυνατό.

Ο Τσαβούσογλου είπε στον Γκουτέρες πως στη συνάντηση που είχαν το πρωί είχε μοιραστεί μαζί του τις προτάσεις του, υποδεικνύοντας

55. Το εσωτερικό αυτό έγγραφο των Ηνωμένων Εθνών δεν είναι δημόσια διαθέσιμο.

56. Όλα τα παραθέματα και οι πληροφορίες που ακολουθούν, μέχρι την επόμενη υποσημείωση, προέρχονται από το πρακτικό της συνάντησης Γκουτέρες-Τσαβούσογλου στις 4:30 μ.μ. της 6ης Ιουλίου 2017. Το συνοπτικό πρακτικό ετοιμάστηκε από τα Ηνωμένα Έθνη. Δεν είναι δημόσια διαθέσιμο.

ότι θα μπορούσαν να είναι πιο ευέλικτες. Αλλά, αν υπήρχε επιμονή σε μηδέν στρατό, τότε αυτό θα ήταν αδύνατο για τους Τούρκους και τους Τουρκοκυπρίους να το δεχθούν.

Ο Γενικός Γραμματέας διερωτήθηκε εάν η Τουρκία θα εξέταζε τη μείωση των στρατευμάτων στους 650 στρατιώτες, που ήταν ο αριθμός που όριζε η Συνθήκη Συμμαχίας. Ο Τσαβούσογλου απάντησε ότι η Τουρκία είχε αποδεχθεί ένα τέτοιο αριθμό στο Σχέδιο Ανάν, ωστόσο οι καιροί είχαν αλλάξει. Λαμβάνοντας υπόψη τις τάσεις εντός και εκτός Κύπρου (Συρία, ενέργεια, τρομοκρατία), ο αριθμός των στρατευμάτων έπρεπε να είναι μεγαλύτερος από αυτόν, ιδίως εάν θα υπήρχε μια τουρκική βάση. Ο Γενικός Γραμματέας ρώτησε κατά πόσο θα ήταν αποδεκτή από την Τουρκία μια μακροπρόθεσμη επανεξέταση (review) της παρουσίας των στρατευμάτων. Ο Τσαβούσογλου δεν το απέρριψε και απάντησε ότι δεν ήταν σε θέση να απαντήσει στην ερώτησή.

Πέραν των όσων καταγράφηκαν ως συνοπτικά πρακτικά, έγινε και συζήτηση χωρίς να κρατούνται σημειώσεις. Η τελική αντίληψη που είχαν τα Ηνωμένα Έθνη ήταν πως η Τουρκία θα αποδεχόταν κατάργηση της Συνθήκης Εγγυήσεως από την πρώτη μέρα, αλλά μόνο στο πλαίσιο μιας συνολικής διευθέτησης. Τα στρατεύματα θα αποχωρούσαν με γοργούς ρυθμούς και θα παρέμενε μια δύναμη 650 ανδρών. Ως προς τον χρόνο παραμονής τους, η ελληνοκυπριακή πλευρά ζητούσε συμφωνημένη ρήτρα λήξης και η Τουρκία αποδεχόταν ρήτρα αναθεώρησης. Τα στρατεύματα θα συζητούνταν σε επίπεδο Πρωθυπουργών, νοουμένου ότι θα προηγείτο συμφωνία σε όλα τα υπόλοιπα.

Στη συνάντησή του με τον Γενικό Γραμματέα, ο Τσαβούσογλου τον παρότρυνε να προσκαλέσει τους Πρωθυπουργούς των τριών εγγυητριών δυνάμεων να συμμετάσχουν στη διάσκεψη.⁵⁷ Είπε ότι ο Πρωθυπουργός του ήταν έτοιμος να παραστεί, ωστόσο «ο κ. Κοτζιάς είχε πείσει τον Έλληνα Πρωθυπουργό να μην έρθει, γι' αυτό και η Βρετανίδα Πρωθυπουργός δεν ήθελε να παρευρεθεί». Ο Γενικός Γραμμα-

57. Πρακτικό της συνάντησης Γκουτέρες-Τσαβούσογλου στις 4:30 μ.μ. της 6ης Ιουλίου 2017.

τέας είπε ότι θα έκανε την αξιολόγησή του μετά την ολοκλήρωση των διαβουλεύσεων, όμως δεν ήταν πρόθυμος να πιέσει τα πράγματα αν τα μέρη δεν ήταν όλα πρόθυμα για αναβάθμιση των συνομιλιών σε επίπεδο Πρωθυπουργών.

Η πρόθεση του Γκουτέρες να μην πιέσει τα πράγματα και να σεβαστεί την κυπριακή ιδιοκτησία των συνομιλιών πρόσφερε την άνεση στον Αναστασιάδη, σε συνεργασία με τον υπουργό Εξωτερικών της Ελλάδας Νίκο Κοτζιά, να μην επιτρέψει την κορύφωση των συνομιλιών, αποτρέποντας την κάθοδο των Πρωθυπουργών. Έχοντας ξεκάθαρη αντίληψη μέχρι πού ήταν διατεθειμένη η Τουρκία να προχωρήσει, ο Γενικός Γραμματέας θα μπορούσε να ολοκληρώσει το σχέδιο στρατηγικής συμφωνίας που είχε στον χαρτοφύλακά του και στηριζόταν στο πλαίσιο Γκουτέρες, ενσωματώνοντας σε αυτό την κατάργηση των εγγυήσεων και του δικαιώματος μονομερούς επέμβασης, και θέτοντας τον Αναστασιάδη ενώπιον των ευθυνών του. Ωστόσο, έχοντας υπόψη τα παθήματα των προκατόχων του, δεν ήταν πρόθυμος να εκτεθεί. Υιοθέτησε την τοποθέτηση του πρώην Γενικού Γραμματέα Κουρτ Βαλντχάιμ, ο οποίος, περιγράφοντας άλλη μια αποτυχία του στο Κυπριακό, είπε ότι «ο ΟΗΕ μπορεί να πάρει τα άλογα στο ποτάμι, αλλά δεν μπορεί να τα υποχρεώσει να πιουν νερό». Έτσι, ο Γκουτέρες δεν ήταν διατεθειμένος να εκβιάσει τις εξελίξεις, αλλά να προσπαθήσει να πείσει τον Αναστασιάδη ότι έπρεπε να εκμεταλλευτεί τη συγκυρία και να μην αφήσει αυτή την ιστορική ευκαιρία να χαθεί. Το ζητούμενο σε εκείνη τη φάση ήταν να αποδεχθούν ο Κοτζιάς και ο Αναστασιάδης την αναβάθμιση της διάσκεψης σε επίπεδο Πρωθυπουργών, για να μουν όλα τα στοιχεία του σχεδίου λύσης στη θέση τους.

Αμέσως μετά τον Τσαβούσογλου, ο Γκουτέρες συνάντησε τον υπουργό Εξωτερικών της Ελλάδας Νίκο Κοτζιά, ο οποίος συνοδευόταν από τον Βαγγέλη Καλπαδάκη, διπλωματικό σύμβουλο του Πρωθυπουργού Αλέξη Τσίπρα. Ο Γκουτέρες είπε στον Κοτζιά ότι διέβλεπε «μια καλή ευκαιρία για κατάληξη σε συμφωνία που θα καταργούσε τις εγγυήσεις από την πρώτη ημέρα της λύσης». Ωστόσο, όπως είπε, η κατάσταση ήταν πιο δύσκολη όσον αφορούσε την πλήρη απόσυρση των στρατευμάτων. Κατά την άποψη του Γκουτέρες, η επίτευξη περισσότερης

ευελιξίας εξαρτιόταν από το τι θα μπορούσαν να εξασφαλίσουν οι Τουρκοκύπριοι στις διακοινοτικές διαπραγματεύσεις». ⁵⁸

Για το ζήτημα των στρατευμάτων, ο Κοτζιάς εισηγήθηκε προσαρμογή σε ίσο αριθμό ελληνικών και τουρκικών. Ενώ στη Συνθήκη Συμμαχίας προβλέπονται 950 Έλληνες και 650 Τούρκοι, ο Κοτζιάς είπε ότι θα μπορούσαν να προσαρμοστούν στους 750 για κάθε χώρα, αλλά αυτό, είπε, ήταν ένα ζήτημα για διαπραγμάτευση από τους Πρωθυπουργούς. Για το θέμα της οριστικής αποχώρησης των στρατευμάτων (sunset clause) ο Κοτζιάς πρότεινε μια περίοδο πέντε χρόνων. Σε αυτό το διάστημα, είπε, θα γινόταν και η εναλλαγή της εξουσίας με βάση την εκ περιτροπής προεδρία, και θα ήταν ένα καλό κίνητρο για την αποχώρηση των στρατευμάτων.

Ο Γενικός Γραμματέας ξεκαθάρισε ότι τίποτα δεν μπορούσε να κλείσει εάν δεν καταγραφόταν παράλληλη πρόοδος στα εσωτερικά θέματα. Είπε ότι είχε επιτευχθεί κάποια σαφήνεια όσον αφορά το ζήτημα της ισότιμης μεταχείρισης. Το εκκρεμές ερώτημα, ανέφερε, ήταν αν έπρεπε να υπάρχει ποσόστωση για Τούρκους υπηκόους που θα ζητούσαν μόνιμη διαμονή. Για την πολιτογράφηση, είπε, οι πλευρές είχαν συμφωνήσει σε αναλογία 4:1. Ο Γκουτέρες είπε ότι αισθανόταν πως οι Ελληνοκύπριοι έπρεπε να είναι πιο γενναιόδωροι στην περίπτωση των αιτούντων μόνιμη διαμονή.

Ο Γκουτέρες εξήγησε ότι ήταν απαραίτητο να υπάρξει πρόοδος στα εσωτερικά ζητήματα, για να επιτευχθούν αποτελέσματα στην ασφάλεια και τις εγγυήσεις. Η Τουρκία, είπε, δεν ήταν έτοιμη να αποδεχθεί αμέσως ότι όλα τα στρατεύματα έπρεπε να φύγουν. Ωστόσο, επισήμανε, δεν είχαν κλείσει την πόρτα σε αυτή την πιθανότητα. Θα ήταν επομένως καλό να επιτευχθεί μία συμφωνία πακέτο, με ένα ή δύο ζητήματα να παραμένουν ανοιχτά, τα οποία θα μπορούσαν να αποφα-

58. Όλα τα παραθέματα και οι πληροφορίες που ακολουθούν, μέχρι την επόμενη υποσημείωση, προέρχονται από το πρακτικό της συνάντησης Γκουτέρες-Κοτζιά στις 5:00 μ.μ. της 6ης Ιουλίου 2017. Το συνοπτικό πρακτικό ετοιμάστηκε από τα Ηνωμένα Έθνη. Δεν είναι δημόσια διαθέσιμο.

σιστούν από τους Πρωθυπουργούς σε συνάντηση στη Νέα Υόρκη, την επόμενη εβδομάδα. Ο Κοτζιάς είπε στον Γενικό Γραμματέα πως εάν θα καταργείτο η Συνθήκη Εγγυήσεως, ο Έλληνας Πρωθυπουργός θα ήταν ανοιχτός σε μια τέτοια συνάντηση. Ο Γκουτέρες απάντησε ότι «τα ανταλλάγματα που η Τουρκία ήταν πρόθυμη να δώσει στην ασφάλεια εξαρτώνται από τη συνεργασία του Αναστασιάδη» και επεσήμανε ότι «η εγκατάλειψη των εγγυήσεων από την Τουρκία θα ήταν ένα μεγάλο βήμα».

Ο Γκουτέρες ενημέρωσε, εκτός πρακτικών, τον Κοτζιά για τις παρασκηνακές συζητήσεις που είχε με τον Τσαβούσογλου για το μέχρι πού μπορούσε να φτάσει η Τουρκία. Το τι άκουσε από τον Γκουτέρες το παραδέχθηκε ο Κοτζιάς σε συνέντευξή του στο *PIK*: «Μας είπε ότι οι Τούρκοι συμφωνούσαν να φύγουν τα στρατεύματα κλιμακωτά, να καταργηθεί το σύμφωνο για τις εγγυήσεις και να δούμε μόνο πώς θα μείνουν τα στρατεύματα ή αν θα μείνουν τα στρατεύματα που προβλέπει η Συνθήκη Συμμαχίας, δηλαδή οι 950 Έλληνες και οι 650 Τούρκοι». ⁵⁹

Ο Κοτζιάς είπε στον Γενικό Γραμματέα ότι θα ενημέρωνε σχετικά τον Πρωθυπουργό Αλέξη Τσίπρα. Αμέσως μετά τη συνάντησή του με τον Γκουτέρες, ο Κοτζιάς συνάντησε τον κυβερνητικό εκπρόσωπο Νίκο Χριστοδουλίδη. Σύμφωνα με μαρτυρία του τελευταίου, ο Κοτζιάς του είπε «η Τουρκία αποδέχεται κατάργηση των εγγυήσεων, θα ενημερώσω τον Πρωθυπουργό». Ο Χριστοδουλίδης τον απέτρεψε και τον παρότρυνε να περιμένει να μιλήσει πρώτα με τον Πρόεδρο, ο οποίος κοιμόταν, και αργότερα θα είχε συνάντηση με τον Γενικό Γραμματέα. ⁶⁰ Η συνήθεια του Αναστασιάδη να κοιμάται το απόγευμα ήταν ένας ενοχλητικός πονοκέφαλος για τους οργανωτές της διάσκεψης.

59. Συνέντευξη του Νίκου Κοτζιά στην εκπομπή «Προεκτάσεις» στην τηλεόραση του *PIK*, 20.10.2018.

60. Την πληροφορία αυτή έδωσε ο Νίκος Χριστοδουλίδης στον Πάμπο Χαλαλάμπους, σε συζήτηση που είχαν στο γραφείο του πρώτου, στις 15.9.2017, ενόψει της αναχώρησης του Προέδρου Αναστασιάδη για τη Νέα Υόρκη, για να πάρει μέρος στη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ.

Ωστόσο, η προσαρμογή του προγράμματος στις συνήθειες του Κύπριου Προέδρου αντιμετωπιζόταν ως αδήριτη ανάγκη.

Η πιο καθοριστική συνάντηση της ημέρας εκείνης, 6ης Ιουλίου 2017, ήταν εκείνη του Γκουτέρες με τον Αναστασιάδη, στις 6:15 το απόγευμα. Ο Αναστασιάδης συνοδευόταν από τους Ανδρέα Μαυρογιάννη και Νίκο Χριστοδουλίδη. Σύμφωνα με το σημείωμα που ετοίμασαν τα Ηνωμένα Έθνη, ο Γενικός Γραμματέας «μοιράστηκε εμπιστευτικά με τον κ. Αναστασιάδη την πρόταση της Τουρκίας να καταργήσει τη Συνθήκη Εγγυήσεως και να τερματίσει τα μονομερή δικαιώματα επέμβασης».⁶¹

Σε διαφορετικό εσωτερικό έγγραφο των Ηνωμένων Εθνών, στο οποίο καταγράφηκαν τα γεγονότα της διάσκεψης, αναφέρεται το εξής: «Όταν αυτές οι πληροφορίες [κατάργηση εγγυήσεων] μεταφέρθηκαν στον κ. Αναστασιάδη, φάνηκε να ανησυχεί, παρόλον ότι αυτό ήταν για χρόνια το πιο σημαντικό αίτημα της ελληνοκυπριακής πλευράς. Ο κ. Αναστασιάδης αμφισβήτησε την εγκυρότητα των πληροφοριών που του κοινοποιήθηκαν και άρχισε να επιμένει ότι η Τουρκία δεν θα μπορούσε να είναι μέρος ενός μελλοντικού μηχανισμού παρακολούθησης, και ότι θα έπρεπε να συμφωνήσει σε μηδέν τουρκικά στρατεύματα στο νησί το πολύ 18 μήνες μετά τη συμφωνία».⁶²

Η συζήτηση Αναστασιάδη-Γκουτέρες, όπως καταγράφηκε συνοπτικά από τα Ηνωμένα Έθνη, εξελίχθηκε ως ακολούθως:⁶³

Ο Γενικός Γραμματέας πληροφόρησε τον Αναστασιάδη ότι η Τουρκία του παρουσίασε ένα εμπιστευτικό έγγραφο με το οποίο έκανε για πρώτη φορά ένα άνοιγμα στο ζήτημα των εγγυήσεων. Του είπε ότι, αργό-

61. Πρακτικό της συνάντησης Γκουτέρες-Αναστασιάδη στις 6:15 μ.μ. της 6ης Ιουλίου 2017. Το συνοπτικό πρακτικό ετοιμάστηκε από τα Ηνωμένα Έθνη. Δεν είναι δημόσια διαθέσιμο.

62. Το εσωτερικό έγγραφο των Ηνωμένων Εθνών δεν είναι δημόσια διαθέσιμο.

63. Όλοι οι διάλογοι και οι πληροφορίες που ακολουθούν, μέχρι την επόμενη υποσημείωση, προέρχονται από το πρακτικό της συνάντησης Γκουτέρες-Αναστασιάδη στις 6:15 μ.μ. της 6ης Ιουλίου 2017. Το συνοπτικό πρακτικό ετοιμάστηκε από τα Ηνωμένα Έθνη. Δεν είναι δημόσια διαθέσιμο.

τερα την ίδια μέρα, όταν θα παρουσίαζε το πακέτο των εισηγήσεών του, ήταν δυνατόν «να συμπεριλάβει σε αυτό την κατάργηση της Συνθήκης Εγγυήσεως και τον τερματισμό του δικαιώματος μονομερούς επέμβασης». Διευκρίνισε ότι η Τουρκία δεν ήταν σε θέση να δεχθεί εκείνη τη μέρα διαδικασία αναθεώρησης με σκοπό την πλήρη απόσυρση όλων των στρατευμάτων της από την Κύπρο, αλλά «αυτό θα μπορούσε να γίνει αργότερα» [σ.σ. σε επίπεδο Πρωθυπουργών].

Ο Αναστασιάδης ζήτησε διασαφηνίσεις τι σήμαινε η πρόταση της Τουρκίας. Ο Γκουτέρες επανέλαβε ότι «θα τερματιζόταν η Συνθήκη Εγγυήσεως». Τότε ο Αναστασιάδης ρώτησε τι θα γινόταν με τα στρατεύματα. Ο Γκουτέρες απάντησε ότι εκείνη τη στιγμή συζητούσαν για τις εγγυήσεις. «Το ζήτημα των στρατευμάτων θα μπορούσε να επιλυθεί σε επόμενο στάδιο».

Στη συνέχεια, ο Γκουτέρες είπε στον Αναστασιάδη ότι θα δημιουργείτο ένας μηχανισμός παρακολούθησης της εφαρμογής της λύσης, ο οποίος θα αντικαθιστούσε τη Συνθήκη Εγγυήσεως. Ο Αναστασιάδης ρώτησε αν η Τουρκία θα διαδραμάτιζε κάποιο ρόλο σε αυτόν τον μηχανισμό. Ο Γκουτέρες του εξήγησε ότι θα υπήρχαν διαφορετικοί ρόλοι για διαφορετικές οντότητες. Ο Αναστασιάδης τόνισε ότι δεν μπορούσε να αποδεχθεί τον ρόλο της Τουρκίας στον μηχανισμό παρακολούθησης της εφαρμογής της λύσης, υποστήριξε ότι μόνο κατ' όνομα θα τερματίζονταν οι εγγυήσεις και το δικαίωμα μονομερούς επέμβασης, ενώ η Τουρκία θα διατηρούσε στρατεύματα στην Κύπρο.

Ο Γκουτέρες επέμεινε ότι η κατάργηση των εγγυήσεων ήταν ένα σημαντικό βήμα και είπε ότι η Τουρκία ήταν έτοιμη να μειώσει τον αριθμό των στρατευμάτων της. Τόνισε στον Αναστασιάδη ότι είχε θέσει στην τουρκική πλευρά το ζήτημα των στρατευμάτων και ότι δεν ήταν εκείνη η στιγμή για την αναθεώρηση του χρόνου παραμονής τους.

Ο Αναστασιάδης απάντησε ότι απέρριπτε κατηγορηματικά την παραμονή τουρκικών στρατευμάτων επ' αόριστον και ρώτησε αν οποιαδήποτε άλλη ευρωπαϊκή χώρα θα αποδεχόταν να έχει ξένα στρατεύματα στο έδαφός της. Ο Γενικός Γραμματέας Αντόνιο Γκουτέρες του υπεν-

θύμισε ότι η διαφορά με την Κύπρο ήταν πως βρισκόταν ήδη υπό κατοχή. Για τον ίδιο, είπε ο Γκουτέρες, η Συνθήκη Εγγυήσεως ήταν πιο προβληματική από τα στρατεύματα και, μέχρι πρόσφατα, ήταν ταμπού για την Τουρκία.

Στη συνέχεια ο Αναστασιάδης υποστήριξε ότι η Τουρκία ήθελε να έχει στρατιωτική βάση στην Κύπρο για πάντα και ξέσπασε σε ένα παραλήρημα επικαλούμενος τα ίδια επιχειρήματα που έγραφε ο Τζον Χέλμερ στις ρωσικές ιστοσελίδες — [σ.σ. ο παραλληλισμός με τον Χέλμερ είναι δική μου παρατήρηση] — ότι αυτή ήταν ιδέα του Άιντα. «Ήταν ιδέα της Νούλαντ να έχει η Τουρκία βάση στον βορρά», είπε, και συνέχισε: «Είμαστε κράτος μέλος της ΕΕ. Τι είδους ανεξαρτησία έχουμε αν συνεχίσουμε να έχουμε στρατιωτική βάση στο νησί;».

Στη συνέχεια ο Αναστασιάδης αμφισβήτησε το γιατί η Τουρκία θα έπρεπε να διαδραματίζει ρόλο στον μηχανισμό παρακολούθησης εφαρμογής της λύσης. Ο Άιντα, ο οποίος ήταν παρών στη συνάντηση, του υπενθύμισε ότι ο ίδιος, στις δικές του προτάσεις, είχε αποδεχθεί ότι η Τουρκία θα μπορούσε να διαδραματίσει κάποιου είδους ρόλο στον μηχανισμό παρακολούθησης. Τότε ο Αναστασιάδης απάντησε ότι δεν πίστευε ότι η Τουρκία είχε πραγματική πρόθεση να καταργήσει τη Συνθήκη Εγγυήσεως, ότι ήθελε να καμουφλάρει τον ρόλο της στον μηχανισμό παρακολούθησης και να αποκρύψει τις πραγματικές προθέσεις της, καταργώντας τάχα τη Συνθήκη Εγγυήσεως. Ο Γενικός Γραμματέας τόνισε ότι αναζητούσε έναν τρόπο να τερματίσει τις εγγυήσεις και την παρουσία των ξένων στρατευμάτων. Η κατάργηση της Συνθήκης Εγγυήσεως, είπε, αποτελούσε πραγματική πρόοδο, αλλά εναπόκειτο στον Αναστασιάδη να αποφασίσει αν θα μπορούσε να το αποδεχθεί ή όχι.

Ο Αναστασιάδης ζήτησε αντίγραφο της τουρκικής πρότασης. Ο Γκουτέρες του απάντησε ότι δεν υπήρχαν όλες οι πληροφορίες στο σχετικό σημείωμα και ότι είχε πει στην Τουρκία ότι εκείνα που του είχαν δώσει γραπτώς δεν ήταν αρκετά. Εν πάση περιπτώσει, είπε ότι το βράδυ θα παρουσίαζε την πρότασή του στην ολομέλεια της διάσκεψης και θα επεδίωκε να υπάρξουν συμβιβασμοί για να καταλήξουν σε μια συμφωνία.

Ο Αναστασιάδης ξεκαθάρισε στον Γενικό Γραμματέα ότι απέρριπτε τη στρατηγική του για κεφαλαιοποίηση της κατάργησης των εγγυήσεων και συζήτηση του χρονοδιαγράμματος αποχώρησης των στρατευμάτων σε επίπεδο Πρωθυπουργών. «Το ζήτημα των στρατευμάτων δεν θα το αποφάσιζαν οι Πρωθυπουργοί. Στο κάτω κάτω δεν αφορά τη δική τους χώρα», είπε. Ο Γκουτέρες προσπάθησε απεγνωσμένα να τον πείσει ότι επεδίωκε να τερματίσει τη Συνθήκη Εγγυήσεως ως πρώτο βήμα, «και τότε θα ήταν δυνατόν να μιλήσουμε για απόσυρση στρατευμάτων». Αλλά, «μηδενικά στρατεύματα, μηδενικές εγγυήσεις δεν ήταν σημείο εκκίνησης», του είπε. Πρόσθεσε ότι η ελληνοκυπριακή αντιπροσωπεία είχε υποβάλει μία καλή πρόταση για τον μηχανισμό παρακολούθησης, η οποία περιλάμβανε ένα χρήσιμο στοιχείο, την «επιτροπή συντονισμού και διαβούλευσης». Πρότεινε τη διεύρυνση του πεδίου αυτής της πρότασης, για την επίτευξη περισσότερης συναίνεσης, και κατέληξε λέγοντας ότι διαφορετικά θα ήταν δύσκολο να προχωρήσει η διαδικασία.

Ο Αναστασιάδης απέρριψε την εισήγηση του Γενικού Γραμματέα και «επανέλαβε ότι δεν θα δεχόταν ποτέ μισή συμφωνία, η οποία θα αφορούσε μόνο τις εγγυήσεις και το μονομερές δικαίωμα επέμβασης, αλλά τίποτε για τα στρατεύματα». Επανέλαβε ότι δεν μπορούσε να δεχθεί μια τέτοια συμφωνία και ότι δεν μπορούσε να την παρουσιάσει στον λαό του.

Πέραν του τι περιλαμβάνεται στη συνοπτική καταγραφή της συζήτησης από τον ΟΗΕ, πληροφορήθηκα από πηγή που ήταν παρούσα στην αίθουσα ότι ο Γκουτέρες είπε στον Αναστασιάδη ότι η Τουρκία θα αποδεχόταν παραμονή 650 στρατιωτών με αναθεώρηση (review) σε 15 χρόνια και τον ρώτησε εάν θα το αποδεχόταν. Η απάντησή του ήταν «Όχι». Τότε παρενέβη ο Άιντα και του διάβασε τις προτάσεις του, με τις οποίες δεχόταν παραμονή στρατευμάτων για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. «Να διαβάσεις τις τουρκικές θέσεις, όχι τις δικές μου», ήταν η απάντησή του.

Ο Γκουτέρες, πιστεύοντας ότι θα διευκόλυνε τον Αναστασιάδη, του αποκάλυψε ότι ο Τσαβούσογλου δεν ήταν εξουσιοδοτημένος να απο-

δεχθεί τίποτε γραπτώς, αλλά θα δεχόταν κατάργηση των εγγυήσεων εάν η πρόταση προερχόταν από τα Ηνωμένα Έθνη ως μέρος ενός συνολικού πακέτου και όχι αποσπασματικά, και ότι την απόφαση για τα στρατεύματα θα τη λάμβανε ο Πρωθυπουργός. Γνωρίζοντας ο Αναστασιάδης ότι ο Γκουτέρες θα σεβόταν την κυπριακή ιδιοκτησία και δεν θα κατέθετε προτάσεις, θα στεκόταν στην αδυναμία του Τσαβούσογλου να παραδεχθεί ενώπιον όλων ότι αποδεχόταν την κατάργηση των εγγυήσεων.

Σύμφωνα με τα πρακτικά των Ηνωμένων Εθνών, ο Αναστασιάδης ανησυχούσε και για το τι θα ανακοινωνόταν σχετικά με το αποτέλεσμα της διμερούς συνάντησής του με τον Γενικό Γραμματέα. Η έγνοια του ήταν κατά πόσο θα ανακοινωνόταν η τουρκική πρόθεση για κατάργηση των εγγυήσεων. Λίγο μετά το τέλος της συνάντησής του με τον Γκουτέρες, ο Αναστασιάδης πήρε ο ίδιος την πρωτοβουλία και έκανε την ακόλουθη δήλωση: «Συνεχίζονται οι διαβουλεύσεις, αλλά ένα θέλω να πω. Χρειάζεται ψυχραιμία και χρειάζεται υπομονή. Επαναλαμβάνω ότι γνωρίζω τα όρια και τα περιθώρια μέσα στα οποία διαπραγματεύομαι. Συνεπώς, μέχρι στιγμής δεν θα μπορούσα να πω ότι υπάρχει αυτό που εσκεμμένα διαδίδεται».⁶⁴

Αμέσως μετά την ολοκλήρωση της συνάντησής του με τον Γενικό Γραμματέα, ο Αναστασιάδης συναντήθηκε με τον Κοτζιά. Μεταγενέστερα, ο Χριστοδουλίδης, συμβουλευόμενος και το σημειωματάριο με τις σημειώσεις του, είπε στον Πάμπο Χαραλάμπους ότι η θέση του Αναστασιάδη προς τον Κοτζιά ήταν ότι ο Γκουτέρες «δεν μας είπε για τον στρατό, πρέπει να φύγει και ο στρατός», γι' αυτό και δεν συναινούσε να κληθεί ο Τσίπρας. Στη συνέχεια επικοινωνήσαν με τον Έλληνα Πρωθυπουργό και τον έπεισαν ότι δεν συνέτρεχε λόγος για αναβάθμιση της διάσκεψης σε επίπεδο Πρωθυπουργών. Σύμφωνα με τη μαρτυρία του Χριστοδουλίδη προς τον Χαραλάμπους, η αλήθεια ήταν ότι «ο Αναστασιάδης δεν το ήθελε, δεν ήταν έτοιμος». Ο Χριστοδουλίδης, αν και έκανε τα πάντα για να πείσει τον Αναστασιάδη να οδη-

64. «Δεν υπάρχει αυτό που εσκεμμένα διαδίδεται, λέει ο Πρόεδρος Αναστασιάδης», ΚΥΠΕ, 6.7.2017.

γήσει τις συνομιλίες σε αδιέξοδο, σε συζητήσεις του με άτομα που είχαν έντονες απόψεις υπέρ της λύσης, επέρριπτε τις ευθύνες για το ναυάγιο στον Αναστασιάδη.

Ο Γενικός Γραμματέας ήταν προβληματισμένος για το πώς θα προχωρούσε. Η εκτίμησή του ήταν ότι η διάσκεψη είχε ήδη καταρρεύσει με την ολοκλήρωση της συνάντησής του με τον Αναστασιάδη. Από τη στιγμή που ο Αναστασιάδης είπε σε όλα «Όχι», και ο ίδιος ήταν δεσμευμένος να σεβαστεί την κυπριακή ιδιοκτησία των συνομιλιών, η συνέχιση της προσπάθειας δεν είχε κανένα νόημα. Σύμφωνα με πηγή από το περιβάλλον του, τον απασχόλησε και το ενδεχόμενο να μην προχωρήσει στο δείπνο.

Η νύχτα του δείπνου

Η τύχη μιας ακόμη προσπάθειας για την επίλυση του Κυπριακού είχε ήδη κριθεί λόγω της άρνησης του Αναστασιάδη να συνεργαστεί, αλλά ο Γενικός Γραμματέας αποφάσισε να εξαντλήσει και την τελευταία δυνατότητα, σε ένα δείπνο με όλους τους επικεφαλής των αντιπροσωπειών. Το δείπνο άρχισε στις 9:15 το βράδυ της 6ης Ιουλίου και διάρκεσε σχεδόν τέσσερις ώρες. Η στρατηγική του Γκουτέρες ήταν να παρουσιάσει την πρότασή του για τον μηχανισμό παρακολούθησης εφαρμογής της λύσης. Ο μηχανισμός αυτός θα ήταν η ραχοκοκαλιά μιας Συνθήκης Εφαρμογής, η οποία θα αντικαθιστούσε τη Συνθήκη Εγγυήσεως. Θα επεδίωκε επίσης κλείσιμο όλων των υπόλοιπων ανοικτών θεμάτων, με βάση το πλαίσιο του. Στη συνέχεια θα ζητούσε αναβάθμιση της διάσκεψης σε επίπεδο Πρωθυπουργών, για τη συζήτηση του θέματος της αποχώρησης των στρατευμάτων. Ωστόσο, το κάθε βήμα προϋπέθετε τη συναίνεση των μερών, και οι οιωνοί δεν ήταν καθόλου ευνοϊκοί.

Ο Γενικός Γραμματέας είχε στα χαρτιά του ένα προσχέδιο στρατηγικής συμφωνίας, μέρος της οποίας ήταν και ένα έγγραφο που περιέγραφε τη δομή του μηχανισμού παρακολούθησης της εφαρμογής της λύσης. Ο Γκουτέρες θα μοίραζε το έγγραφο αυτό στα μέρη της διάσκεψης

ως non paper και θα τους ζητούσε να το αποδεχθούν. Η συμφωνία σε ένα μηχανισμό παρακολούθησης ήταν ζωτικής σημασίας, διότι θα ήταν το όχημα κατάργησης των εγγυήσεων και του δικαιώματος μονομερούς επέμβασης, και θα οδηγούσε τη διάσκεψη στο στάδιο των Πρωθυπουργών, για συζήτηση του θέματος των στρατευμάτων. Όπως αναφέρθηκε ήδη, ο Αναστασιάδης διαφώνησε ευθύς εξαρχής με τη δομή του μηχανισμού, με το πρόσχημα ότι θα ήταν η Συνθήκη Εγγυήσεως με άλλο όνομα. Η πραγματικότητα είναι πως ακόμη και αν η συγγραφή του εγγράφου αυτού ανατίθετο στην ελληνοκυπριακή διαπραγματευτική ομάδα, ίσως το περιεχόμενό του να μην ήταν τόσο ευνοϊκό προς τις θέσεις των Ελληνοκυπρίων όσο ήταν το non paper που είχε στο χαρτοφυλάκιο του ο Γκουτέρες.

Σύμφωνα, λοιπόν, με το non paper που αργότερα μοίρασε ο Γενικός Γραμματέας στα μέρη, οι αρμοδιότητες του μηχανισμού παρακολούθησης θα αφορούσαν τη συνταγματική πτυχή της λύσης, τις εδαφικές προσαρμογές, τους κανόνες αστυνόμευσης, την απόσυρση των ξένων στρατευμάτων και την απομάκρυνση των εγχώριων δυνάμεων, την εφαρμογή της συμφωνίας για το περιουσιακό και τη συμμόρφωση με το κεκτημένο της ΕΕ.

Ο μηχανισμός παρακολούθησης θα λειτουργούσε σε πέντε επίπεδα:

Στο πρώτο επίπεδο, η αποστολή των Ηνωμένων Εθνών στην Κύπρο θα παρακολουθούσε την εφαρμογή της λύσης επί του εδάφους, συμπεριλαμβανομένης της απομάκρυνσης των στρατευμάτων και της αποστρατιωτικοποίησης. Η ΕΕ θα παρακολουθούσε την εφαρμογή του κοινοτικού κεκτημένου σε όλη την Κύπρο. Η αποστολή του ΟΗΕ θα υπέβαλλε εκθέσεις στο Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών κάθε τρεις μήνες, για όλες τις πτυχές της συμφωνίας.

Στο δεύτερο επίπεδο, θα λειτουργούσε η Επιτροπή των Μερών. Θα αποτελείτο από έναν εκπρόσωπο του ΟΗΕ ο οποίος θα προέδρευε, δύο εκπροσώπους της ομοσπονδιακής κυβέρνησης (έναν Ελληνοκύπριο και έναν Τουρκοκύπριο), έναν εκπρόσωπο

από την κάθε συνιστώσα πολιτεία και έναν από κάθε μία από τις υφιστάμενες εγγυήτριες δυνάμεις (Ελλάδα, Τουρκία, Ηνωμένο Βασίλειο). Η επιτροπή αυτή θα ήταν «μη εκτελεστικό όργανο» και θα αξιολογούσε τη συνολική εφαρμογή της λύσης μέσω αναθεώρησης προσχεδίων των εκθέσεων που θα ετοίμαζε η αποστολή του ΟΗΕ. Η επιτροπή θα παρείχε πληροφορίες για το περιεχόμενο των εκθέσεων, όπου αυτό θα ήταν σκόπιμο, αλλά «χωρίς ρόλο στη σύνταξή τους». Βασικά ο ρόλος της θα ήταν μια ευκαιρία επεξήγησης για την αντιμετώπιση οποιωνδήποτε ζητημάτων στην εφαρμογή της λύσης, μέσω της διαβούλευσης, με σκοπό την επίλυση προβλημάτων.

Το τρίτο επίπεδο ήταν προαιρετικό και προέβλεπε τη δημιουργία επιτροπής από διακεκριμένους και έγκριτους Κυπρίους, και διεθνείς προσωπικότητες. Ο ρόλος της επιτροπής αυτής θα ήταν η παροχή συμβουλών, υποστήριξης και εισηγήσεων. Θα λάμβανε πληροφόρηση από την Επιτροπή των Μερών και θα συμβούλευε τον Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών ή και τα μέρη, σχετικά με την πρόοδο που θα σημειωνόταν στην εφαρμογή.

Το τέταρτο επίπεδο ήταν η αμερόληπτη πιστοποίηση της εφαρμογής από τον Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών, ο οποίος, με βάση τις εκθέσεις της αποστολής των Ηνωμένων Εθνών, θα αξιολογούσε προσωπικά κατά πόσο η εφαρμογή της λύσης βρισκόταν σε καλό δρόμο.

Και το πέμπτο και τελικό επίπεδο θα ήταν το Συμβούλιο Ασφαλείας, στο οποίο θα υποβάλλονταν και θα εξετάζονταν οι εκθέσεις εφαρμογής. Η Τουρκία, η Ελλάδα και η Κύπρος θα μπορούσαν να κληθούν να παρευρίσκονται στις συγκεκριμένες συνόδους του Συμβουλίου Ασφαλείας.

Συνοπτικά, την ευθύνη παρακολούθησης της εφαρμογής της λύσης θα είχε η δύναμη του ΟΗΕ στην Κύπρο και για το ευρωπαϊκό κεκτημένο η ΕΕ. Τα Ηνωμένα Έθνη θα ετοίμαζαν εκθέσεις προς τον Γενικό

Γραμματέα. Πριν την υποβολή των εκθέσεων αυτών, η Επιτροπή των Μερών, η οποία δεν θα είχε κανένα εκτελεστικό ρόλο, θα είχε την ευκαιρία να τις αξιολογήσει. Στη συνέχεια, ο Γενικός Γραμματέας θα πιστοποιούσε τι έγινε ή δεν έγινε στη διαδικασία εφαρμογής της λύσης, και τον τελικό λόγο θα είχε το Συμβούλιο Ασφαλείας. (Αυτός ο μηχανισμός αξιολογήθηκε από τον Αναστασιάδη ως Συνθήκη Εγγυήσεως με άλλο όνομα, επειδή σε ένα από τα πέντε στάδια η Τουρκία θα συμμετείχε σε μια επιτροπή, που δεν θα είχε εκτελεστικό ρόλο).

Με την έναρξη του δείπνου, ο Γενικός Γραμματέας έκανε μία εισαγωγική παρέμβαση⁶⁵ λέγοντας πως είχε έρθει η ώρα να προχωρήσουν σε μια προσέγγιση «πακετοποίησης» των έξι θεμάτων που ήταν ανοιχτά: το εδαφικό, ο διαμοιρασμός της εξουσίας, η ιδιοκτησία, τα δικαιώματα των Τούρκων πολιτών, οι εγγυήσεις και τα ξένα στρατεύματα. Στη συνέχεια έκανε μια επισκόπηση της κατάστασης για το κάθε ένα από αυτά τα θέματα: Για το εδαφικό ο Γκουτέρες είπε ότι οι Ελληνοκύπριοι πρότειναν τον χάρτη του Σχεδίου Ανάν, ενώ οι Τουρκοκύπριοι τον χάρτη που είχαν καταθέσει στις 11 Ιανουαρίου στη Γενεύη, αλλά με την προσαρμογή που αναμενόταν από την ελληνοκυπριακή πλευρά (Μόρφου) ως πρόσθετο στοιχείο. Αναφορικά με τη διακυβέρνηση και τον καταμερισμό εξουσίας, ο Γενικός Γραμματέας είπε ότι οι πλευρές βρίσκονταν «κατ' ουσίαν σε πλήρη συμφωνία» και ότι θα υπήρχε ένα σύστημα εκ περιτροπής προεδρίας σε αναλογία 2:1. Σχετικά με την ισότιμη μεταχείριση των Τούρκων υπηκόων, ο Γκουτέρες είπε ότι υπήρχε διαφωνία σχετικά με τους Τούρκους πολίτες που θα διεκδικούσαν μόνιμη κατοικία στην Κύπρο μετά τη λύση. Οι Ελληνοκύπριοι πρότειναν αναλογία 4:1 (ένας Τούρκος για κάθε τέσσερις Έλληνες) ενώ οι Τουρκοκύπριοι επέμεναν σε αναλογία 1:1. Αναφορικά με το περιουσιακό, σημείωσε ότι υπήρχε μια «γενική συμφωνία στη φιλοσοφία», σύμφωνα με την οποία στις περιοχές της μελλοντικής τουρκοκυπριακής συνιστώσας πολιτείας θα είχαν

65. Όλα τα παραθέματα και οι πληροφορίες που ακολουθούν, μέχρι την επόμενη υποσημείωση, είναι από τα πρακτικά του δείπνου στις 9:15 μ.μ. της 6ης Ιουλίου 2017. Το συνοπτικό πρακτικό ετοιμάστηκε από τα Ηνωμένα Έθνη. Το έγγραφο δεν είναι δημόσια διαθέσιμο.

προτεραιότητα οι σημερινοί χρήστες των περιουσιών και στις περιοχές που θα επιστρέφονταν υπό ελληνοκυπριακή διοίκηση οι νόμιμοι ιδιοκτήτες.

Το μεγάλο ζήτημα της διάσκεψης ήταν οι εγγυήσεις και η αποχώρηση των στρατευμάτων. Στην εισαγωγική του τοποθέτηση ο Γκουτέρες ανέλυσε πρώτα το θέμα των εγγυήσεων. Υπενθύμισε την τοποθέτηση που είχε κάνει στις 30 Ιουνίου, όταν ανέλυσε το πλαίσió του, ότι «ήταν δύσκολο να διατηρηθεί η Συνθήκη Εγγυήσεως και το δικαίωμα μονομερούς επέμβασης», ενώ σημείωσε τη θέση της Τουρκίας ότι η Συνθήκη Εγγυήσεως έπρεπε να διατηρηθεί. Ο Γκουτέρες ανέφερε ότι η Τουρκία είχε υποβάλει ένα non paper, με το οποίο πρότεινε την αντικατάσταση της Συνθήκης Εγγυήσεως από μια Συνθήκη Εφαρμογής. Στη συνέχεια ο Γκουτέρες ρώτησε τον Τσαβούσογλου εάν η Τουρκία θα μπορούσε να εξετάσει την άμεση κατάργηση της Συνθήκης Εγγυήσεως, στην περίπτωση που αυτή αντικαθίστατο από έναν αξιόπιστο μηχανισμό παρακολούθησης. Ο Τσαβούσογλου απάντησε ότι «η Τουρκία είναι ανοικτή σε διάλογο επί του θέματος, αλλά η ευελιξία της θα εξαρτηθεί από την πρόοδο που θα σημειωθεί στα τέσσερα άλλα εσωτερικά θέματα». Στη συνέχεια ο Γενικός Γραμματέας σημείωσε ότι η ελληνοκυπριακή πλευρά είχε καταθέσει πρόταση για τη δημιουργία μηχανισμού παρακολούθησης της εφαρμογής της λύσης και είπε ότι ο ίδιος είχε ετοιμάσει ένα non paper το οποίο περιέγραφε τον μηχανισμό, και το μοίρασε στους συμμετέχοντες.

Αναφορικά με την πτυχή των στρατευμάτων, ο Γενικός Γραμματέας είπε ότι «μηδενικά στρατεύματα, μηδενικές εγγυήσεις» ήταν κόκκινη γραμμή για την Τουρκία, ενώ μια μακρόχρονη τουρκική στρατιωτική παρουσία παρέμενε κόκκινη γραμμή για τους Ελληνοκυπρίους. Επειδή, είπε, δεν έβλεπε προοπτική για περαιτέρω σύγκλιση στο ζήτημα των στρατευμάτων, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι αυτή ήταν μια συζήτηση που έπρεπε να πραγματοποιηθεί σε υψηλότερο επίπεδο (με τη συμμετοχή των Πρωθυπουργών της Ελλάδας και της Τουρκίας). Ακολούθως, ο Γενικός Γραμματέας ρώτησε εάν η Τουρκία θα εξέταζε αναθεώρηση (review) της παρουσίας των στρατευμάτων της. Ο Τσαβούσογλου απάντησε ότι η Τουρκία δεν είχε αντίρρηση το θέμα αυτό

να συζητηθεί σε επίπεδο Πρωθυπουργών. Ο Γκουτέρες είπε ότι υπήρχαν δύο δυνατότητες: (α) να καλέσει τους Πρωθυπουργούς στη Νέα Υόρκη τις επόμενες ημέρες ή (β) οι Πρωθυπουργοί να πάνε στο Κραν Μοντανά τις επόμενες ημέρες, για να προσπαθήσουν να ξεπεράσουν το αδιέξοδο.

Η παρουσίαση που έκανε ο Γενικός Γραμματέας για το ζήτημα της ασφάλειας και των εγγυήσεων συνάδει πλήρως με όλη την πληροφόρηση που έχει ήδη παρατεθεί: Η Τουρκία θα αποδεχόταν κατάργηση της Συνθήκης Εγγυήσεως και αντικατάστασή της από τον μηχανισμό παρακολούθησης της εφαρμογής της λύσης, υπό την αίρεση της συμφωνίας στις εκκρεμότητες που υπήρχαν στα εσωτερικά θέματα. Οι διαφορές που υπήρχαν δεν ήταν τέτοιες για να θυσιάσει κανείς τα τεράστια οφέλη μιας λύσης. Και, αναφορικά με τα στρατεύματα, θα παραπέμπονταν σε επίπεδο Πρωθυπουργών, για να συμφωνήσουν σε ρήτρα αναθεώρησης (review clause) για τα στρατιωτικά αγήματα που προνοούνταν από τη Συνθήκη Συμμαχίας του 1960.

Εάν σκοπός ήταν η συμφωνία, η διάσκεψη θα ξεκινούσε με ευχαριστίες προς τον Γενικό Γραμματέα και τους υπόλοιπους συμμετέχοντες για τα μέχρι στιγμής θετικά αποτελέσματα. Αν υπήρχαν ενστάσεις και ανησυχίες, θα παρουσιάζονταν με ηρεμία και μετριοπάθεια, οι παρατηρήσεις θα γίνονταν με εποικοδομητικό τρόπο, η διάσκεψη θα ολοκληρωνόταν με επιτυχία και θα γινόταν παγκόσμια είδηση. Ωστόσο, τα όσα είχαν προηγηθεί προϊδέαζαν για μια συγκρουσιακή συζήτηση, η οποία έγινε πραγματικότητα όταν τα μέρη πήραν τον λόγο για να τοποθετηθούν.

Πρώτος τοποθετήθηκε ο υπουργός Εξωτερικών της Ελλάδας Νίκος Κοτζιάς, ο οποίος απέρριψε την ιδέα για μια Συνθήκη Εφαρμογής, εξέφρασε προθυμία να συζητήσει τον μηχανισμό παρακολούθησης της εφαρμογής, αλλά τον χαρακτήρισε «υπερβολικά περίπλοκο». Από τα διάφορα στάδια του μηχανισμού απέρριπτε την Επιτροπή των Μερών, που αναφερόταν στον ρόλο των εγγυητριών δυνάμεων, ο οποίος, είπε, θα έπρεπε να καθοριστεί επακριβώς. Αναφορικά με τα στρατεύματα, ο Κοτζιάς πρότεινε να γίνει διάκριση μεταξύ εκείνων

που είχαν φτάσει το 1974 και των 650 στρατιωτών που προβλέπονται από τη Συνθήκη Συμμαχίας. Η πρώτη κατηγορία, είπε, θα έπρεπε να αποχωρήσει αμέσως, ενώ τα υπόλοιπα θα έπρεπε επίσης να αποχωρήσουν, ίσως όχι αμέσως, αλλά μέσω διαφορετικής «μεθοδολογίας» απόσυρσης. Ο Κοτζιάς ήταν ανοιχτός στη συζήτηση μιας διαδικασίας αναθεώρησης για τους 650 στρατιώτες, αν και αυτό, διευκρίνισε, θα έπρεπε να γίνει σε επίπεδο Πρωθυπουργών.

Στο διά ταύτα, ο Κοτζιάς πρότεινε αναβολή στη λήψη αποφάσεων, και να επιστρέψουν οι αντιπροσωπείες στις πρωτεύουσές τους, για να προετοιμαστούν για τελικές συζητήσεις. Παραδέχθηκε ότι υπήρξαν σημαντικά επιτεύγματα στο Κραν Μοντανά, τα οποία έπρεπε να αξιοποιηθούν με συνέχιση των συζητήσεων.

Η τοποθέτηση του Νίκου Κοτζιά, και ειδικά η εισήγησή του για αναβολή στη λήψη τελικών αποφάσεων, προκάλεσε την αντίδραση του υπουργού Ευρώπης του Ηνωμένου Βασιλείου Άλαν Ντάνκαν, ο οποίος την εξέλαβε ως τακτική κωλυσιεργίας. Ο Ντάνκαν είπε ότι ενώ ο Έλληνας υπουργός Εξωτερικών είχε δηλώσει ότι δεν έπρεπε να χαθεί η ευκαιρία, «έκανε ακριβώς το αντίθετο». Ο Βρετανός υπουργός είπε ότι τα μέρη της διάσκεψης χρειάζονταν να αναλάβουν ρίσκα, ότι το Κυπριακό είχε παρατραβήξει και ότι η αίσθησή του ήταν πως μπορούσαν να υπάρξουν εξελίξεις, τονίζοντας την αναφορά του Γενικού Γραμματέα ότι το δικαίωμα μονομερούς επέμβασης έπρεπε να καταργηθεί.

Ο Άλαν Ντάνκαν πρότεινε στα ενδιαφερόμενα μέρη να επικεντρωθούν στα επιτεύγματα που υπήρξαν στα μεγάλα ζητήματα και να τα «κεφαλαιοποιήσουν», και στη συνέχεια να επικεντρωθούν στον μηχανισμό παρακολούθησης της εφαρμογής της λύσης. Αν, πράγματι, η Τουρκία έκανε την «κίνηση» στο ζήτημα των εγγυήσεων, παρατήρησε, τα μέρη έπρεπε να ολοκληρώσουν εκείνο για το οποίο είχαν πάει στο Κραν Μοντανά. Ακολούθως υπέβαλε την ερώτηση κατά πόσο βρίσκονταν κοντά σε μια συμφωνία για τις εγγυήσεις. Αφού δεν άκουσε κάποια αντίδραση, είπε ότι η σιωπή που επικράτησε ίσως υποδηλούσε ότι αυτό ήταν γεγονός.

Έμμεση απάντηση στο ερώτημα που είχε θέσει ο Άλαν Ντάνκαν έδωσε ο υπουργός Εξωτερικών της Τουρκίας Μεβλούτ Τσαβούσογλου στη δική του πρώτη παρέμβαση. Ο Τσαβούσογλου είπε ότι σημειώθηκε με προσοχή η δήλωση του Γενικού Γραμματέα ότι το δικαίωμα μονομερούς επέμβασης ήταν «μη βιώσιμο». Είπε επίσης ότι σημειώθηκε η τοποθέτηση του Γενικού Γραμματέα ότι κάποια στρατεύματα ενδέχεται να παραμείνουν και τόνισε ότι «μηδέν στρατεύματα μηδέν εγγυήσεις» δεν ήταν σημείο εκκίνησης για την Τουρκία. Είπε επίσης ότι η Τουρκία είχε μοιραστεί προτάσεις με τον Γενικό Γραμματέα σχετικά με τις Συνθήκες Εγγυήσεως και Συμμαχίας, και ότι είχε δείξει μεγαλύτερη ευελιξία υποδηλώνοντας ότι το δικαίωμα μονομερούς επέμβασης θα μπορούσε να αναθεωρηθεί, υπό την επιφύλαξη συμφωνίας στα υπόλοιπα ανοιχτά θέματα. «Εάν υπήρχε πρόοδος σε αυτά τα θέματα, η Τουρκία θα μπορούσε να ήταν ακόμη πιο ευέλικτη», είπε.

Ο Τσαβούσογλου επιχειρηματολόγησε πως ήταν σημαντικό η διάσκεψη να επικεντρωθεί πρώτα στον στόχο του συνολικού διακανονισμού, να καθοριστεί πώς θα παρακολουθείτο η εφαρμογή του, και στη συνέχεια θα μπορούσαν να συζητηθούν συγκεκριμένα θέματα, εννοώντας τα στρατεύματα. Πρόσθεσε ότι, παρόλον ότι ήταν αποφασισμένος να κάνει ό,τι μπορούσε για να είναι πιο ευέλικτος, δεν είχε εμπιστοσύνη ότι οι προτάσεις του θα παρέμεναν εμπιστευτικές, και αναφέρθηκε στη διαρροή από τους Ελληνοκυπρίους των τουρκικών προτάσεων για την ασφάλεια, εννοώντας τις αρχικές προτάσεις της 3ης Ιουνίου, που είχαν διαρρεύσει στο *Sigmalive*. Ο Τσαβούσογλου υπενθύμισε ότι η διάσκεψη δεν ήταν μόνο για την ασφάλεια και τις εγγυήσεις, και ότι υπήρχαν ανοιχτά ζητήματα σε πέντε κεφάλαια, τα οποία η Τουρκία ανέμενε ότι θα είχαν συζητηθεί στην Κύπρο, αλλά δεν υπήρξαν αποτελέσματα.

Επί της διαδικασίας, ο υπουργός Εξωτερικών της Τουρκίας συμφώνησε με τον υπουργό Ευρώπης της Βρετανίας ότι οι συμμετέχοντες στη διάσκεψη θα έπρεπε να επικεντρωθούν πρώτα στα βασικά ζητήματα και στη συνέχεια στον μηχανισμό παρακολούθησης. Σημείωσε ότι εκείνη ήταν η «τελευταία διάσκεψη» και έθεσε το ερώτημα στον Γενικό Γραμματέα κατά πόσο υπήρχε προοπτική να κληθούν τις επό-

μενες μέρες οι Πρωθυπουργοί στο Κραν Μοντανά. Εάν ναι, είπε ότι προσωπικά θα μπορούσε να μείνει. Εκείνο που δεν μπορούσε να συμφωνήσει, είπε, ήταν να φύγουν οι αντιπροσωπείες χωρίς να ληφθούν αποφάσεις. Ο Πρωθυπουργός Γιλντιρίμ, είπε, είχε αποφασίσει για την ώρα να μην έρθει, επειδή δεν υπήρχε κάτι για να αποφασίσουν. Διερωτήθηκε πώς διαφορετικά θα μπορούσε να επιτευχθεί πρόοδος.

Στη συνέχεια πήρε τον λόγο ο Αναστασιάδης, ο οποίος, γνωρίζοντας από την πληροφόρηση που του είχε δώσει ο Γενικός Γραμματέας Αντόνιο Γκουτέρες ότι ο Τσαβούσογλου δεν είχε εξουσιοδότηση να καταθέσει οτιδήποτε γραπτώς, ξεκίνησε την τοποθέτησή του απαιτώντας να του δοθεί γραπτώς η τουρκική πρόταση. Επεξηγώντας το αίτημά του, διερωτήθηκε πώς θα μπορούσε να ξέρει ότι η Συνθήκη Εγγυήσεως και το δικαίωμα επέμβασης πράγματι θα καταργούνταν. Είπε ότι έπρεπε να γνωρίζει τι εννοούσε ο Τσαβούσογλου με την αναφορά του σε «ευελιξία», καθώς και ποιος θα ήταν ο ρόλος των εγγυητριών δυνάμεων στον μηχανισμό παρακολούθησης. Πώς θα μπορούσε να ήταν βέβαιος ότι η πρόταση που υποβλήθηκε δεν ήταν μόνο η Συνθήκη Εγγυήσεως με διαφορετικό όνομα ή εάν η Τουρκία ζητούσε τα ίδια δικαιώματα με εκείνα που διατηρεί το Ηνωμένο Βασίλειο στην Κύπρο;

Αναφερόμενος στα στρατεύματα, ο Αναστασιάδης είπε ότι η παρουσία τους ήταν απειλή για τους Ελληνοκυπρίους και ρώτησε αν η άλλη πλευρά θα δεχόταν ρωσικές εγγυήσεις. Ο Αναστασιάδης τόνισε ότι επεδίωκε μια διευθέτηση που θα μπορούσε να γίνει αποδεκτή από τον κόσμο και είπε ότι είχε προτείνει μια πολυεθνική αστυνομική δύναμη αντί στρατευμάτων. Θεωρούσε ότι η εποικοδομητική ασάφεια θα οδηγούσε σε παρερμηνείες και επανέλαβε ότι δεν είχε ακούσει, μέχρι εκείνη τη στιγμή, ότι η πρόταση του Γενικού Γραμματέα για μηχανισμό παρακολούθησης συνδεόταν με οποιονδήποτε τρόπο με το δικαίωμα μονομερούς επέμβασης ή με το τέλος των εγγυήσεων. Ο Αναστασιάδης επέμεινε ότι χρειαζόταν σαφήνεια και «να δει τις προτάσεις γραπτώς». Τόνισε ότι η ασφάλεια ήταν η πρώτη του προτεραιότητα και, εάν δεν υπήρχε λύση στην ασφάλεια και τις εγγυήσεις, δεν θα υπήρχε καθόλου λύση.

Ο Τσαβούσογλου απάντησε ότι η Τουρκία είχε ήδη μοιραστεί την πρότασή της. Ο Αναστασιάδης απάντησε ότι δεν την είχε μοιραστεί μαζί του. Ο Τσαβούσογλου επανέφερε το ζήτημα της εμπιστευτικότητας και της διαρροής της τουρκικής πρότασης για την ασφάλεια, λέγοντας ότι «δεν μπορούσε να εμπιστευτεί τον Αναστασιάδη». Αντιδρώντας ο Αναστασιάδης είπε ότι ο καλύτερος τρόπος για να αλλάξει ο δημογραφικός χαρακτήρας μιας χώρας είναι ο «ειρηνικός». Υπενθύμισε ότι οι Τουρκοκύπριοι ήθελαν να επιβάλουν οροφή στα ιδιοκτησιακά δικαιώματα των Ελληνοκυπρίων και ρώτησε τι γινόταν με τους Τούρκους πολίτες που αγόραζαν ακίνητα στην Κύπρο. Επανέλαβε ότι χωρίς διασαφήνιση η ευελιξία δεν σήμαινε τίποτε για εκείνον. Στρεφόμενος προς τον Γενικό Γραμματέα, ο Αναστασιάδης τον ρώτησε ποια ήταν τα σχέδιά του από τη στιγμή που δεν υπήρχε τίποτε για να συμφωνήσουν.

Στη δική του παρέμβαση ο Ακιντζί είπε ότι οι πλευρές είχαν λύσει πολλά ζητήματα, αλλά δεν μπόρεσαν να λύσουν κάποια άλλα. Υπενθύμισε ότι η ασφάλεια και οι εγγυήσεις δεν είχαν αντιμετωπιστεί ποτέ προηγουμένως. Μέχρι πρόσφατα, είπε, θεωρείτο δεδομένο ότι το παλιό σύστημα εγγυήσεων θα παρέμενε σε ισχύ. Υπενθύμισε ότι ήταν η πρώτη φορά που η Τουρκία συμφώνησε να αντιμετωπίσει τα ζητήματα της ασφάλειας, και είπε ότι αυτό αποτελούσε «ένα σημαντικό βήμα». Είπε ότι δεν ήταν σίγουρος ποια άλλη κίνηση αναμενόταν από την Τουρκία. Όσον αφορούσε τα στρατεύματα, είπε ότι η Τουρκία είχε δείξει ετοιμότητα για μια γρήγορη και σημαντική μείωση. Σημείωσε ότι οι δύο πλευρές δεν έχουν την ίδια αίσθηση του επείγοντος. Ορισμένες αντιπροσωπείες, είπε, θεωρούσαν ότι ήρθε η ώρα να λυθεί το πρόβλημα και ότι τα μέρη διέτρεχαν τον κίνδυνο να χάσουν μια ευκαιρία. «Η λύση γλιστράει από τα χέρια τους και όλοι θα είναι υπεύθυνοι απέναντι στις νέες γενιές», είπε. Η εκτίμησή του ήταν ότι οι πλευρές ήταν δυνατόν να συμφωνήσουν σε ένα πακέτο για τα έξι ζητήματα που εντόπισε ο Γενικός Γραμματέας και να ορίσουν ημερομηνία για τα δημοψηφίσματα. Θα μπορούσαν τότε να επιστρέψουν στην Κύπρο, για να κάνουν τις απαραίτητες προετοιμασίες. Προέτρεψε τον Αναστασιάδη να «κάνει μια τελευταία προσπάθεια», προσθέτοντας ότι εάν δεν το έκαναν, θα ήταν υπόλογοι στον κόσμο τους. «Η τελευ-

ταία ευκαιρία για μια ομοσπονδία είναι μπροστά μας», είπε, και πρόσθεσε ότι ο δρόμος προς τα εμπρός σήμαινε περισσότερη συνεργασία και εμπιστοσύνη, και λιγότερα στρατεύματα.

Στη συνέχεια παρενέβη ο Κοτζιάς και υποστήριξε ότι οι πλευρές έπρεπε να επικεντρωθούν στον μηχανισμό παρακολούθησης, να αναζητήσουν κοινά συμφέροντα και να οικοδομήσουν μια θετική ατζέντα. Αποδέχθηκε ότι υπήρξε πρόοδος και μετακίνηση θέσεων στο Κραν Μοντανά, και πρότεινε να συνεχιστούν οι συζητήσεις. Όλοι πιστεύουν στα δικά τους επιχειρήματα, αλλά δεν θα έπρεπε να θέτουν το δίλημμα «αυτό ή τίποτα», είπε.

Παρεμβαίνοντας ο Γενικός Γραμματέας — και σχολιάζοντας την αμφισβήτηση του μηχανισμού παρακολούθησης από τον Αναστασιάδη — επανέλαβε ότι ήταν εξαιρετικά σημαντικό ότι δεν θα μπορούσε να υπάρξει δικαίωμα μονομερούς επέμβασης. Η πρότασή του για τη δημιουργία ενός μηχανισμού παρακολούθησης και εφαρμογής, όπως καταγραφόταν στο άτυπο έγγραφο που είχε μοιράσει, στηριζόταν στον κεντρικό ρόλο των Ηνωμένων Εθνών και στην αντίληψη ότι δεν θα υπερίσχυε η Συνθήκη Εγγυήσεως. Είπε ότι η αίσθησή του από τις συζητήσεις που είχαν προηγηθεί εκείνη τη μέρα ήταν πως «η Τουρκία θα μπορούσε να εξετάσει το ενδεχόμενο τερματισμού των εγγυήσεων, υπό την προϋπόθεση ότι οι υπόλοιπες εκκρεμότητες θα είχαν τακτοποιηθεί».

Ο Αναστασιάδης επεσήμανε ότι υπήρχε ήδη συμφωνία για την επιτροπή προεδρία και ότι οι πλευρές ήταν επίσης «σχεδόν εκεί» στο θέμα της αποτελεσματικής συμμετοχής στη λήψη αποφάσεων, υπονοώντας ότι οι προϋποθέσεις που έθετε η Τουρκία είχαν σχεδόν ικανοποιηθεί. Στη συνέχεια τόνισε πως αν δεν επιλυόταν το θέμα της ασφάλειας και των εγγυήσεων, δεν μπορούσε να υπάρξει λύση. Τότε παρενέβη ο Ακιντζί λέγοντας στον Αναστασιάδη ότι ο Γενικός Γραμματέας του είπε ότι το «ποτήρι» για την ασφάλεια και τις εγγυήσεις «δεν ήταν άδειο», αλλά δεν μπορούσε να το ακούσει. Ο Αναστασιάδης απάντησε ότι «δεν το βλέπει».

Στη συνέχεια πήρε τον λόγο ο Τσαβούσογλου και είπε ότι αυτή η δια-

δικασία δεν θα μπορούσε να συνεχιστεί για άλλους έξι μήνες ή άλλον ένα χρόνο. «Η ώρα των αποφάσεων είναι τώρα», είπε. Ο Γενικός Γραμματέας είπε ότι θα μπορούσε να παρουσιάσει ένα Σχέδιο Γκουτέρες, το οποίο προφανώς είχε έτοιμο, αλλά το θεωρούσε καταστροφική χωρίς τη συναίνεση των μερών, και δεν θα το έκανε. «Το πραγματικό ζήτημα είναι η πολιτική βούληση των μερών», σημείωσε, και τόνισε πως βρισκόταν στη διάθεσή τους και ότι ήταν έτοιμος να καλέσει τους Πρωθυπουργούς. Αν και θα έπρεπε να αναχωρήσει την επομένη — Παρασκευή —, διευκρίνισε ότι θα μπορούσε να επιστρέψει στο Κραν Μοντανά τη Δευτέρα.

Τότε παρενέβη ο Κοτζιάς και παραπονέθηκε ότι η συζήτηση επικεντρωνόταν στην πρόσκληση των Πρωθυπουργών ακόμη και αν δεν υπήρχε πρόοδος. Ο Τσαβούσογλου απάντησε ότι δεν θα ήταν δυνατό να επιλυθεί το ζήτημα χωρίς αυτούς και επέμεινε ότι έπρεπε να έρθουν. Ο Αναστασιάδης διερωτήθηκε πώς ήταν δυνατό να επιτευχθεί συμφωνία στη βάση «ασαφών προτάσεων» και επέμεινε ότι έπρεπε να μάθει τι θα συνέβαινε με τα στρατεύματα, τα εδάφη κ.λπ. Ο Τσαβούσογλου απάντησε ότι υπήρξε κάποια συμφωνία στη Γενεύη και ότι είχε γίνει μία σαφής δήλωση στις 12 Ιανουαρίου, σύμφωνα με την οποία οι δύο ηγέτες έπρεπε να συνεχίσουν τις διαπραγματεύσεις τους, διερωτήθηκε γιατί δεν υπήρξαν συγκλίσεις από τότε και υποστήριξε ότι πολύ λίγα είχαν επιτευχθεί στους έξι μήνες που μεσολάβησαν. Ο Αναστασιάδης απάντησε ότι οι διαπραγματεύσεις δεν προχώρησαν επειδή δεν είχε γίνει η κατάλληλη προετοιμασία.

Ο Γενικός Γραμματέας εξέφρασε την άποψη ότι δεν ήταν σε θέση να γνωρίζει κατά πόσο θα μπορούσε να επιτευχθεί τελική συμφωνία από τους Πρωθυπουργούς σχετικά με το ζήτημα των στρατευμάτων. Υπενθύμισε ότι η Τουρκία θεωρούσε το ζήτημα αυτό κόκκινη γραμμή και αναγνώρισε ότι ήταν ένα περίπλοκο ζήτημα, με διαφορετικές αντιλήψεις. Ωστόσο, επέμεινε ότι «η ευελιξία που επέδειξε η Τουρκία για προσαρμογή της Συνθήκης Εγγυήσεως στο πλαίσιο μιας λύσης ήταν ένα σημαντικό βήμα» και ότι, αν και «δεν ήταν τα πάντα», θα ήταν λάθος να μην το αναγνωρίσουμε. Η αίσθησή του, είπε, ήταν πως μπορούσε να ήταν χρήσιμο να προσκληθούν εκείνοι που είχαν μια πιο

άμεση δημοκρατική εντολή — δηλαδή οι Πρωθυπουργοί — για να διαπιστωθεί εάν θα μπορούσε να επιτευχθεί συμφωνία.

Στη συνέχεια πήρε τον λόγο ο Κοτζιάς και ζήτησε από τον Τσαβούσογλου να διευκρινίσει για άλλη μια φορά τη θέση του για τις εγγυήσεις. Ο Τσαβούσογλου του απάντησε ότι εξακολουθούσε να ακούει «μηδενικές εγγυήσεις, μηδενικά στρατεύματα» από την Ελλάδα και τους Ελληνοκυπρίους, που δεν μπορούσε να είναι σημείο εκκίνησης για την Τουρκία. Και οι δύο, είπε, εννοώντας τον Αναστασιάδη και τον Κοτζιά, είχαν ακούσει τις θέσεις της Τουρκίας «πολλές φορές». Ωστόσο, υπενθύμισε, οι διαπραγματεύσεις δεν αφορούσαν μόνο την ασφάλεια και τις εγγυήσεις. Ο Κοτζιάς σχολίασε ότι εκείνο που ο ίδιος κατάλαβε ήταν πως η Τουρκία ήθελε να διατηρήσει τα επεμβατικά της δικαιώματα.

Τότε παρενέβη ο Γενικός Γραμματέας και διευκρίνισε ότι εκείνο που προσωπικά μπορούσε να καταθέσει ήταν ότι η Τουρκία θα μπορούσε να αποδεχθεί το τέλος του δικαιώματος επέμβασης, στο πλαίσιο μιας διευθέτησης όπου όλα τα απαραίτητα στοιχεία θα ήταν στη θέση τους. Ο Αναστασιάδης επέμεινε ότι η Ελλάδα και η δική του αντιπροσωπεία είχαν υποβάλει τις προτάσεις τους γραπτώς και ρώτησε τον Τσαβούσογλου γιατί η Τουρκία δεν παρουσίασε τη δική της πρόταση. Ο Τσαβούσογλου απάντησε ότι «μόλις την είπε ο Γενικός Γραμματέας, αλλά, δυστυχώς, ο κ. Κοτζιάς και ο κ. Αναστασιάδης δεν την πιστεύουν». Ο Αναστασιάδης επέμεινε ότι δεν κατάλαβε τι πρότεινε η Τουρκία, καθώς υπήρχαν πολλές ασάφειες.

Στην παρατήρηση αυτή του Αναστασιάδη αντέδρασε ο Γκουτέρες, και επικαλούμενος το άτυπο έγγραφο που είχε μοιράσει για τον μηχανισμό παρακολούθησης, επέστησε την προσοχή των αντιπροσωπειών σε τρία στοιχεία: (i) στον κεντρικό ρόλο που δόθηκε στον Γενικό Γραμματέα, (ii) στη συνολική φύση του μηχανισμού, που δεν επέτρεπε παρερμηνείες και (iii) στο γεγονός ότι η Τουρκία, η Ελλάδα και το Ηνωμένο Βασίλειο δεν είχαν καμία εκτελεστική εξουσία. Με βάση αυτά τα δεδομένα, είπε, δεν θεωρούσε ότι ο προτεινόμενος μηχανισμός θα μπορούσε να εκληφθεί ως «Συνθήκη Εγγυήσεως σε όλα εκτός από το

όνομα», που ήταν η αξιολόγηση που είχε κάνει νωρίτερα ο Αναστασιάδης. Επίσης, απαντώντας στη θέση του Αναστασιάδη ότι η πρόταση ήταν «διφορούμενη», ο Γενικός Γραμματέας απάντησε ότι «δεν ήταν διφορούμενη, μπορεί να απορριφθεί, αλλά δεν ήταν διφορούμενη».

Λαμβάνοντας τον λόγο για πρώτη φορά, ο ειδικός σύμβουλος των Ηνωμένων Εθνών για το Κυπριακό Έσπεν Μπαρθ Άιντα είπε ότι εκείνο που κατανοούσε ήταν πως θα μπορούσε να υπάρξει σημαντική αλλαγή στο ζήτημα της ασφάλειας και των εγγυήσεων. Είπε ακόμη ότι υπήρχε δυναμική συμφωνίας στο κεφάλαιο της διακυβέρνησης και τον καταμερισμό της εξουσίας. Ο Ακιντζί, είπε, μετακινήθηκε στο εδαφικό, στο περιουσιακό η κατάσταση ήταν λίγο πιο περίπλοκη, αλλά με προσπάθεια οι πλευρές μπορούσαν να φτάσουν σε αποτελέσματα. «Δεν μπορώ να καταλάβω γιατί η συμφωνία “γλίστρησε” από τα χέρια τους» είπε. Υπενθύμισε στους παριστάμενους ότι οι άνθρωποι διαδήλωναν — υπέρ της λύσης, εννοούσε — στην οδό Λήδρας στη Λευκωσία και ότι «ο κόσμος ολόκληρος» ήταν έτοιμος να υποστηρίξει αυτή τη διαδικασία. Η ΕΕ και οι διεθνείς χρηματοδοτικοί οργανισμοί ήταν υποστηρικτικοί και είπαν ότι θα ήταν έτοιμοι να «διευκολύνουν οτιδήποτε», πρόσθεσε, και διερωτήθηκε τι ήταν εκείνο που έλειπε. «Γιατί αυτό το δείπνο είναι ένα θλιβερό γεγονός; Οι ηγέτες θα είχαν πολλά να απαντήσουν γι' αυτό», είπε.

Στην παρέμβαση του Άιντα αντέδρασε θυμωμένα ο Αναστασιάδης, λέγοντάς του ότι επικεντρώθηκε μόνο σε ορισμένα από τα ζητήματα και αρνείτο να κατανοήσει τους ανθρώπους που θα ψήφιζαν σε ένα δημοψήφισμα. Ο Άιντα απάντησε ότι, χάρη στις κοινές προσπάθειές τους, οι ηγέτες είχαν επιτύχει μια συμφωνία καλύτερη από το Σχέδιο Ανάν. Επιβεβαίωσε ότι οι Ελληνοκύπριοι είχαν κάνει σημαντικές κινήσεις στη διακυβέρνηση και την κατανομή εξουσίας. Τότε ο Αναστασιάδης διερωτήθηκε σε ποιους δημοκρατικούς κανόνες στηριζόταν το ότι η μικρότερη κοινότητα θα μπορούσε να λαμβάνει αποφάσεις. Επέμεινε ότι δεν ήταν σίγουρος πώς θα λειτουργούσε το νέο κράτος και ότι ήταν μόνο οι ξένοι που πίστευαν ότι όλα ήταν καλά. Στο σημείο αυτό παρενέβη ο Ανδρέας Μαυρογιάννης και ρώτησε εάν ήταν δυνατή μια λύση με την απαίτηση για μία θετική ψήφο για κάθε απόφαση.

Ο Ακιντζί σημείωσε ότι η αποτελεσματική συμμετοχή σε ομοσπονδιακά θεσμικά όργανα ήταν σχεδόν συμφωνημένη και ότι οι Τουρκοκύπριοι είχαν αποδεχθεί να μην έχουν μία θετική ψήφο σε όλα τα θεσμικά όργανα. Σε ό,τι αφορούσε το περιουσιακό, είπε ότι θα μπορούσε να κλείσει σύμφωνα με τις αρχές που όριζε το πλαίσιο Γκουτέρες. Ο Ακιντζί κάλεσε τον Αναστασιάδη να συγκρίνει τη συμφωνία με το status quo. «Δεν ήταν καλύτερο να έχουμε μία συμφωνία όπου οι Ελληνοκύπριοι θα ικανοποιούνταν κυρίως στο αίτημά τους για κατάργηση του δικαιώματος μονομερούς επέμβασης και αποχώρηση των στρατευμάτων;».

Από τη μέχρι στιγμής συζήτηση προκύπτει ότι η διαδικασία κόλλησε στην αμφισβήτηση από τον Αναστασιάδη της πρόθεσης της Τουρκίας να δεχθεί κατάργηση των εγγυήσεων και των επεμβατικών δικαιωμάτων νοουμένου ότι θα συμφωνείτο ο μηχανισμός παρακολούθησης εφαρμογής της λύσης, ενώ δεν συμφωνούσε ούτε με τη δομή του μηχανισμού. Ως εκ τούτου, απέρριπτε την κάθοδο των Πρωθυπουργών για να συζητήσουν το δεύτερο σκέλος του κεφαλαίου για την ασφάλεια και τις εγγυήσεις, που αφορούσε την αποχώρηση των στρατευμάτων.

Στο σημείο αυτό να διευκρινιστεί ότι τρεις μήνες αργότερα, σε δηλώσεις του στη Νέα Υόρκη, ο υπουργός Εξωτερικών της Ελλάδας Νίκος Κοτζιάς, αναφερόμενος στο non paper για την παρακολούθηση και την εφαρμογή της λύσης, το οποίο είχε μοιράσει στο δείπνο ο Γενικός Γραμματέας, είπε ότι «υπογραμμίσαμε την ανάγκη να διατηρηθεί το κεκτημένο του» εγγράφου, μέσω του οποίου «θα μπορούσε κανείς να καταργήσει τη συνθήκη των εγγυήσεων και τα παρεμβατικά δικαιώματα». Ο Κοτζιάς διατύπωσε τον εξωφρενικό ισχυρισμό ότι το έγγραφο το «σαμπόταραν κατά κάποιον τρόπο οι Βρετανοί». ⁶⁶ Αντιθέτως ο Αναστασιάδης, σε συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου λίγο μετά το νανάγιο, χαρακτήρισε το έγγραφο «εξυπνάδα των Άγγλων», επειδή μετονόμαζε τη Συνθήκη Εγγυήσεως σε Σύμφωνο Φιλίας. ⁶⁷

66. «Την αποφασιστικότητα της πλευράς μας να συνεχιστεί ο διάλογος θα τονίσει ο ΠτΔ στον ΓΓ του ΟΗΕ» (2), *ΚΥΠΕ*, 18.9.2017.

67. Πρακτικά συνεδρίας του Εθνικού Συμβουλίου στις 10.7.2017.

Ο Κοτζιάς, αναφερόμενος στον μηχανισμό εφαρμογής της λύσης, ισχυρίστηκε ότι «δυστυχώς αυτό το κείμενο εκείνο το βράδυ, πλην εμού και εν μέρει της Κύπρου, δεν συζητήθηκε από τις άλλες πλευρές».⁶⁸ Και ο Αναστασιάδης, όταν του ζητήθηκε να σχολιάσει την τοποθέτηση του Κοτζιά, είπε: «Εγινε επιδερμικά μία συζήτηση. Όντως ο κ. Κοτζιάς ανεφέρθη, όπως κι εμείς, όμως ομιλώ για μια ολιγόλεπτη παρέμβαση σ' αυτά τα θέματα».⁶⁹

Όπως φαίνεται από τα πρακτικά των Ηνωμένων Εθνών, ο Κοτζιάς είχε χαρακτηρίσει τον μηχανισμό «περίπλοκο και ασαφή», ενώ ο Αναστασιάδης «συνθήκη εγγυήσεως με άλλο όνομα». Η «επιδερμική συζήτηση» ήταν διάρκειας δύο τουλάχιστον ωρών, χαρακτηριστικό της οποίας ήταν η στείρα άρνηση του Αναστασιάδη να αποδεχθεί διαδικασία κατάργησης των εγγυήσεων για να ανοίξει ο δρόμος στην κάθοδο των Πρωθυπουργών.

Ο Αναστασιάδης δεν ήταν σε θέση να συζητήσει τίποτα εκείνο το βράδυ. Συμπεριφερόταν σαν να ήταν δεσμευμένος να οδηγήσει τις συνομιλίες σε αδιέξοδο και αδημονούσε να τελειώσει το δείπνο και να φύγει από το Κραν Μοντανά. Το δείπνο είχε αρχίσει στις 9:15 και στις 11:00, ενώ συζητείτο αν θα έρχονταν οι Πρωθυπουργοί, κυκλοφόρησε μεταξύ των μελών της κυπριακής αντιπροσωπείας το ακόλουθο μήνυμα: «ΑΝΑΧΩΡΗΣΗ ΑΥΡΙΟ Η ΩΡΑ 7:00 ΤΟ ΠΡΩΙ ΑΠΟ ΤΟ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟ ΣΑΣ ΓΙΑ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ. Η ΠΤΗΣΗ ΕΙΝΑΙ 10:50, Η ΑΦΙΞΗ 15:40, ΜΕ blu[e] air.»⁷⁰ Στις Βρυξέλλες είχαμε επίγνωση του τι συνέβαινε στην αίθουσα. Η αντιπρόεδρος της Κομισιόν Φεντερίκα Μογκερίνι ενημέρωσε τον Χρήστο Στυλιανίδη με SMS ότι τα πράγματα δεν πήγαιναν καθόλου καλά. Μισή ώρα πριν κυκλοφορήσει το μήνυμα για την αναχώρηση της κυπριακής αποστολής,

68. «Να διατηρηθεί το κекτημένο του εγγράφου που έβαλε στο τραπέζι ο Γκουτέρες, ζήτησε ο Έλληνας ΥΠΕΞ», ΚΥΠΕ, 18.9.2017.

69. «Την αποφασιστικότητα της πλευράς μας να συνεχιστεί ο διάλογος θα τονίσει ο ΠτΔ στον ΓΓ του ΟΗΕ» (2), ΚΥΠΕ, 18.9.2017.

70. Το πρόωθησε στο κινητό μου μέλος της αποστολής που ήταν λήπτης του μηνύματος.

έστειλα μήνυμα σε πηγή μου που παρακολουθούσε τις εξελίξεις και ρώτησα εάν υπήρχε ελπίδα. Η απάντηση ήταν αποκαρδιωτική: «Όχι, δεν θέλει».

Περί τη μία ώρα μετά την έναρξη του δείπνου, ο Πρωθυπουργός Αλέξης Τσίπρας μίλησε στο τηλέφωνο με τον Άντρο Κυπριανού και τον παρακάλεσε να προσπαθήσει να πείσει τον Αναστασιάδη να δεχθεί την αναβάθμιση της διάσκεψης σε επίπεδο Πρωθυπουργών. Του είπε ότι ήταν σε συνεννόηση με τον Πρωθυπουργό της Τουρκίας να μεταβούν στο Κραν Μοντανά για να συζητήσουν το θέμα της αποχώρησης των στρατευμάτων. Ο Κυπριανού του απάντησε ότι δεν είχε επαφή με τον χώρο όπου γινόταν το δείπνο, ούτε επιρροή στις αποφάσεις του Αναστασιάδη, και τον ρώτησε γιατί δεν προσπαθούσε να του μιλήσει εκείνος. Ο Τσίπρας απάντησε στον Κυπριανού ότι του είχε μιλήσει δύο φορές, αλλά ήταν ανένδοτος. «Δεν είναι η δική σου χώρα. Μας τα κάνετε το '74 δεν θα μας το κάνετε και τώρα», του είπε. Τότε ο Τσίπρας, σύμφωνα με τη μαρτυρία του Κυπριανού, του απάντησε: «Δική σου η χώρα, δική σου και η ευθύνη».⁷¹

Ο Τσίπρας θα έλεγε αργότερα στον Μιχάλη Παπαπέτρου πως όταν διαπίστωσε πως δεν πήγαιναν καλά τα πράγματα στο Κραν Μοντανά, ζήτησε να μιλήσει στο τηλέφωνο με τον Αναστασιάδη. Μίλησε με τον Νίκο Χριστοδουλίδη, ο οποίος του είπε ότι η Ελλάδα πούλησε μια φορά την Κύπρο στη Ζυρίχη, ήθελε να την πουλήσει και δεύτερη φορά.⁷² Λίγο μετά τα μεσάνυχτα έγινε ένα διάλειμμα στο δείπνο, για να μιλήσουν στο τηλέφωνο ο Τσίπρας και ο Αναστασιάδης. Ο Αναστασιάδης βγήκε έξω από την αίθουσα και οι υπόλοιποι μαζεύτηκαν στον προθάλαμο. Η συζήτηση πρέπει να ήταν έντονη, διότι οι φωνές του Αναστασιάδη ακούγονταν μέσα. Ο Τσίπρας παρότρυνε τον Αναστασιάδη να αποδεχθεί να πάνε οι Πρωθυπουργοί στο Κραν Μοντανά. Σε κάποια στιγμή ο Αναστασιάδης ακούστηκε να του λέγει: «Εσύ

71. Η μαρτυρία είναι από τον γενικό γραμματέα του ΑΚΕΛ Άντρο Κυπριανού.

72. Τον διάλογο αυτό μου μετέφερε ο Μιχάλης Παπαπέτρου στις 19.9.2019. Ο Παπαπέτρου με πήρε στο τηλέφωνο αμέσως μετά τη συνάντηση που είχε με τον Αλέξη Τσίπρα στην Αθήνα.

στο χωριό σου κι εγώ στο δικό μου». ⁷³ Αυτό ακριβώς είπε και στον Γενικό Γραμματέα, στη διμερή συνάντηση που είχαν όταν απέρριψε κάθοδο των Πρωθυπουργών. «Στο κάτω κάτω δεν είναι δική τους χώρα», του είχε πει.

Στο διάλειμμα ο Τσίπρας μίλησε και με τον Κοτζιά, ο οποίος εκμαίευσε τη συγκατάθεση του Πρωθυπουργού να επιμένει να τοποθετηθεί γραπτώς η Τουρκία. Η εξήγηση που έδωσε ο Τσίπρας αργότερα στον Άντρο Κυπριανού ήταν πως το κίνητρό του ήταν τουλάχιστον να μη χρεωθεί την ευθύνη η ελληνική πλευρά. Σε αντίθεση με τη στάση του στην πρώτη διάσκεψη, στη Γενεύη, τον Ιανουάριο, στο Κραν Μοντανά ο Κοτζιάς τηρούσε τα προσχήματα. Η στρατηγική του ήταν να εξασφαλίσει αναβολή. Αυτός είναι και ο λόγος που θεωρούσε ότι η διάσκεψη είναι από τους Άγγλους που είχε υπονομευθεί, επειδή αρνούνταν την αναβολή. Εξάλλου, δεν χρειάστηκε να εκτεθεί, διότι τη δουλειά την έκανε μόνος του ο Αναστασιάδης. Ωστόσο, από το διάλειμμα που έγινε για να μιλήσουν ο Αναστασιάδης με τον Τσίπρα, κι αφού ο Κοτζιάς εκμαίευσε τη θέση του Έλληνα Πρωθυπουργού να τοποθετηθεί η τουρκική πλευρά γραπτώς, Κοτζιάς και Αναστασιάδης υιοθέτησαν την ίδια τακτική και τα ίδια επιχειρήματα.

Όταν, λοιπόν, επέστρεψαν στο δείπνο, ο Αναστασιάδης επέμενε ότι, για να ξέρει πώς θα προχωρούσε, θα ήθελε να δει γραπτές προτάσεις από την Τουρκία και να έχει περισσότερη σαφήνεια σχετικά με τον μηχανισμό παρακολούθησης εφαρμογής της λύσης. ⁷⁴ Ο Κοτζιάς υιοθέτησε επακριβώς τα όσα είπε ο Αναστασιάδης, λέγοντας ότι ο Πρωθυπουργός του θα χρειαζόταν να δει ένα γραπτό κείμενο από την Τουρκία που να λέει ότι ήταν διατεθειμένη να παραιτηθεί από τη Συνθήκη Εγγυήσεως και τα δικαιώματα επέμβασης, για να αποδεχθεί να συμμετάσχει σε διάσκεψη σε επίπεδο Πρωθυπουργών. Η Ελλάδα, είπε,

73. Η πληροφορία προέρχεται από διπλωματική πηγή που είχε πρωτογενή γνώση των γεγονότων.

74. Όλα τα παραθέματα και οι πληροφορίες που ακολουθούν μέχρι την επόμενη υποσημείωση είναι από τα πρακτικά του δείπνου στις 9:15 μ.μ. της 6ης Ιουλίου 2017. Το συνοπτικό πρακτικό ετοιμάστηκε από τα Ηνωμένα Έθνη. Το έγγραφο δεν είναι δημόσια διαθέσιμο.

χρειαζόταν περαιτέρω σαφήνεια σχετικά με τον μηχανισμό παρακολούθησης της εφαρμογής, ο οποίος θα μπορούσε να προσφέρει έναν τρόπο αντικατάστασης της Συνθήκης Εγγυήσεως. Απαιτούσε επίσης πιο συγκεκριμένο προσανατολισμό στο ζήτημα των στρατευμάτων. Πώς θα μπορούσε η Τουρκία να υποδεικνύει ότι επρόκειτο για «ιστορική ευκαιρία» ή να περιμένει από την Ελλάδα να «υπογράψει οτιδήποτε» χωρίς να δώσει τίποτε γραπτώς; Στη συνέχεια ο Αναστασιάδης είπε ότι είχε δώσει γραπτές προτάσεις και απάντησε γραπτώς στις παρατηρήσεις που του έγιναν, ενώ δεν υπήρχε κάποια γραπτή πρόταση από την Τουρκία. «Αυτό ονομάστηκε μια ιστορική ευκαιρία, αλλά για ποιον;» διερωτήθηκε.

Απαντώντας ο Ακιντζί είπε ότι κανένας δεν αναμενόταν να υπογράψει οτιδήποτε χωρίς να γνωρίζει τι υπογράφει. Προκειμένου να σπάσει το αδιέξοδο, ο Γενικός Γραμματέας πρότεινε να συντάξει ένα μικρό κείμενο που θα κατέγραφε τη σαφή κατανόησή του από τις συζητήσεις της ημέρας, ότι η κυβέρνηση της Τουρκίας ήταν διατεθειμένη να παραιτηθεί από τη Συνθήκη Εγγυήσεως (και ως εκ τούτου από το δικαίωμα μονομερούς επέμβασης) στο πλαίσιο μιας λύσης στην οποία θα λαμβάνονταν επαρκώς υπόψη ορισμένες από τις εναπομένουσες ανησυχίες της τουρκοκυπριακής κοινότητας σχετικά με την αποτελεσματική συμμετοχή και το περιουσιακό. Είπε ακόμη ότι θα μπορούσε να προστεθεί άλλη μία πρόταση, που θα έλεγε ότι υπήρχε προθυμία όλων των μερών να συζητήσουν το ζήτημα των στρατευμάτων, στην παρουσία των Πρωθυπουργών των εγγυητριών δυνάμεων.

Στην εισήγηση του Γενικού Γραμματέα αντέδρασε ο Τσαβούσογλου και είπε ότι θα έπρεπε να υπάρχει σαφήνεια και σε όλα τα θέματα που απασχολούσαν τους Τουρκοκυπρίους, συμπεριλαμβανομένου του πρωτογενούς δικαίου, και ικανοποίησή τους στο ζήτημα της εφαρμογής, δηλαδή τρεις γύροι εναλλαγής της προεδρίας, ενώ εξέφρασε τη λύπη του για το γεγονός ότι ορισμένα μέρη δεν είχαν μετακινηθεί από τη θέση για «μηδενικά στρατεύματα, μηδενικές εγγυήσεις».

Με την παρέμβασή του αυτή ο Τσαβούσογλου επέστρεψε στις αρχικές του θέσεις και αναίρεσε όσα προφορικά είχε πει στον Γενικό Γραμ-

ματέα. Είπε ότι ο ίδιος ήταν πλήρως εξουσιοδοτημένος να αποφασίσει τη μείωση του αριθμού των στρατευμάτων σε συμφωνημένο επίπεδο, αλλά η Τουρκία δεν είχε πρόβλημα αν η Ελλάδα χρειαζόταν τους Πρωθυπουργούς να πάρουν τις αποφάσεις για το θέμα. Ο Κοτζιάς υπενθύμισε ότι ήταν η Τουρκία που ζητούσε να συμμετάσχουν οι Πρωθυπουργοί. Παρεμβαίνοντας ο Αναστασιάδης είπε ότι υπήρχαν νέα στοιχεία στο τραπέζι και ρώτησε αν το πρωτογενές δίκαιο ήταν μια νέα προϋπόθεση που έθετε η Τουρκία. Ο Γενικός Γραμματέας απάντησε ότι το πρωτογενές δίκαιο δεν ήταν μέρος του «πακέτου» του.

Ο Γενικός Γραμματέας επανέλαβε ότι η πρότασή του προς τα μέρη ήταν να γράψει κάτι ο ίδιος στο χαρτί, με σκοπό να φέρει τον Έλληνα Πρωθυπουργό στη διάσκεψη. Τότε ο Κοτζιάς επέμεινε ότι ο Τσίπρας ήθελε μια γραπτή δέσμευση εκ μέρους της Τουρκίας να τερματίσει τη Συνθήκη Εγγυήσεως μετά την έναρξη ισχύος της συμφωνίας. Ο Τσαβούσογλου είπε ότι δεν θα έβαζε τίποτα γραπτώς και ότι ο Έλληνας ομολόγός του δεν μπορούσε να του ζητήσει να το κάνει.

Η πιο πάνω αντιπαράθεση αποδίδεται παραστατικά και σε πρακτικά που διάβασε λίγες μέρες μετά στο Εθνικό Συμβούλιο, ο Αναστασιάδης, όταν προσπαθούσε να τεκμηριώσει τη θέση του ότι η διάσκεψη κατέρρευσε εξ υπαιτιότητας της Τουρκίας:

«Ο Έλληνας ΥΠΕΞ επεσήμανε ότι στο κείμενο που θα ετοιμάσει ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ θα πρέπει να αναφέρεται ρητώς ότι η Συνθήκη Εγγυήσεως και το μονομερές δικαίωμα επέμβασης καταργούνται άμεσα (immediately) με τη λύση. Ο Τούρκος ΥΠΕΞ με ειρωνεία απάντησε ότι αυτό είναι που ονειρεύεται η Ελλάδα και η Ε/Κ πλευρά, αλλά η θέση της Τουρκίας είναι ξεκάθαρη ότι θα υπάρξει αναθεώρηση μετά από 15 χρόνια».⁷⁵

Από τον διάλογο αυτό καθίστατο σαφές ότι η διάσκεψη είχε καταρρεύσει, ότι εξέλιπε η εμπιστοσύνη και ότι οι πλευρές είχαν σκληρύνει

75. Πρακτικά συνεδρίας του Εθνικού Συμβουλίου στις 10.7.2017.

τις θέσεις τους. Ο Γενικός Γραμματέας προσπάθησε απεγνωσμένα να σώσει τη διάσκεψη λέγοντας ότι η κατανόησή του ήταν ότι, σε περίπτωση 100% ικανοποίησης για τους Τουρκοκυπρίους, θα υπήρχε η προθυμία της Τουρκίας να επανεξετάσει τη Συνθήκη Εγγυήσεως και τα δικαιώματα επέμβασης.⁷⁶ Ο Τσαβούσογλου είπε ότι η Τουρκία ήταν έτοιμη για περαιτέρω βήματα, με την επιφύλαξη συμφωνίας. Υπενθύμισε ότι στην αρχική του πρόταση η Συνθήκη Εγγυήσεως και η Συνθήκη Συμμαχίας θα εφαρμόζονταν τηρουμένων των αναλογιών. Τότε είχε προτείνει ότι αυτό θα μπορούσε να επανεξεταστεί — ίσως μετά από 10 έως 15 χρόνια — μόλις ικανοποιούνταν τα αιτήματα των Τουρκοκυπρίων και ετίθετο σε λειτουργία ένας μηχανισμός εφαρμογής. Αναρωτήθηκε δε, πώς θα μπορούσε κανείς να περιμένει από την Τουρκία να παραιτηθεί των δικαιωμάτων της χωρίς να δει την επιτυχή εφαρμογή αυτού του μηχανισμού. Επανέλαβε τέλος ότι η διάσκεψη δεν αφορούσε μόνο την ασφάλεια και τις εγγυήσεις.

Ο Κοτζιάς είπε ότι είχε ακούσει ότι το δικαίωμα επέμβασης θα μπορούσε να καταργηθεί αμέσως, αλλά τώρα μόλις είχε ακούσει την Τουρκία να επαναλαμβάνει την παλιά θέση μιας αναθεώρησης μετά από 15 χρόνια, οπότε πρέπει να ήταν λανθασμένη η αρχική κατανόηση ότι η Τουρκία είχε αλλάξει τις θέσεις της. Η εκτίμησή του, είπε, ήταν ότι δεν υπήρξε καμία αλλαγή. Δεν μπορούσε, συνεπώς, να προτείνει στον Πρωθυπουργό του να έρθει στο Κραν Μοντανά ή να ταξιδέψει στη Νέα Υόρκη.

Ακολούθως πήρε τον λόγο ο Ακιντζί και υπενθύμισε όσα ο ίδιος είχε πει στον Γενικό Γραμματέα νωρίτερα εκείνη την ημέρα: Ότι το δικαίωμα μονομερούς επέμβασης δεν ήταν βιώσιμο και ότι η βιωσιμότητα ήταν μια μακροπρόθεσμη έννοια. Εάν το υφιστάμενο σύστημα εξασθενίσει, είπε, θα έπρεπε να υπάρχει σαφήνεια για το τι θα εφαρμοζόταν στη θέση του. Προτείνει ότι θα άξιζε ο Γενικός Γραμματέας να διατυπώσει

76. Όλα τα παραθέματα και οι πληροφορίες που ακολουθούν μέχρι την επόμενη υποσημείωση είναι από τα πρακτικά του δείπνου στις 9:15 μ.μ. της 6ης Ιουλίου 2017. Το συνοπτικό πρακτικό ετοιμάστηκε από τα Ηνωμένα Έθνη. Το έγγραφο δεν είναι δημόσια διαθέσιμο.

γραφτώς εκείνα που είχε κατανοήσει από τη συζήτηση. Διαφορετικά, αυτό θα μπορούσε να είναι το τέλος.

Τότε πήρε τον λόγο ο Αναστασιάδης και υπενθυμίζοντας τη δήλωση του Γενικού Γραμματέα της 4ης Ιουνίου 2017, με την οποία οι ηγέτες είχαν δεσμευτεί για την πραγματοποίηση της διάσκεψης, είπε ότι χωρίς συμφωνία για την ασφάλεια και τις εγγυήσεις δεν θα μπορούσε να υπάρξει λύση. Είπε ότι αρχικά είχε κατανοήσει ότι η Συνθήκη Εγγυήσεως και το δικαίωμα επέμβασης θα μπορούσαν να καταργηθούν αμέσως. Τώρα είχε ακούσει ότι η Τουρκία μιλούσε για κατάργηση μετά από 15 χρόνια. Αναρωτήθηκε πώς θα μπορούσε κανείς να πει ότι υπήρχε λύση, όταν η Τουρκία μιλούσε για αναθεώρηση του δικαιώματος παρέμβασης σε 10–15 χρόνια. Είπε ότι είχε προβεί σε παραχωρήσεις για να διαπιστώσει ποια ανοίγματα θα μπορούσαν να υπάρξουν εκ μέρους της Τουρκίας. Ωστόσο, αμφέβαλλε αν ο Γενικός Γραμματέας θα μπορούσε να παρουσιάσει δήλωση υπό τις τρέχουσες συνθήκες.

Τότε παρενέβη ο Γενικός Γραμματέας Αντόνιο Γκουτέρες και είπε ότι «υπήρξε σαφώς παρανόηση» από την πλευρά του. Η εκτίμησή του ήταν ότι «δεν υπήρχε ρεαλιστική πιθανότητα συμφωνίας και ότι ήταν ίσως καλύτερο να κλείσει η διάσκεψη». Ουσιώδη μέρη μιας συμφωνίας, είπε, δεν ήταν δυνατό να συναφθούν και ήταν σαφές ότι «δεν ήταν δυνατή συμφωνία». Με βάση όσα είχε ακούσει από τα μέρη, κατέληξε, «δεν πίστευε ότι υπήρχαν οι προϋποθέσεις για να συγκαλέσει τους Πρωθυπουργούς».

Απαντώντας στην τοποθέτηση του Γενικού Γραμματέα ο Αναστασιάδης, χωρίς να εκφράσει καμιά λύπη, μάλλον με ανακούφιση, είπε ότι οι προτάσεις που είχε υποβάλει ήταν άκυρες. Παίρνοντας τον λόγο ο Ακιντζί είπε ότι το αποτέλεσμα ήταν μια πελώρια απογοήτευση και η αίσθησή του ήταν πως μια συμφωνία ήταν πολύ κοντά. Παρεμβαίνοντας ο Τουρκοκύπριος διαπραγματευτής Οζντίλ Ναμί είπε ότι και οι προτάσεις των Τουρκοκυπρίων, περιλαμβανομένου του χάρτη, δεν ήταν πια στο τραπέζι. Συνεχίζοντας ο Ακιντζί είπε ότι ήταν ήσυχος με τη συνειδησή του, αλλά δεν υπήρχε η ίδια αίσθηση του επείγοντος για την επίλυση του προβλήματος από την άλλη πλευρά. Ο Κοτζιάς

είπε ότι θα συνέχιζε την προσπάθεια και επέρριψε την ευθύνη της αποτυχίας στην ελλιπή προετοιμασία της διάσκεψης. Ακολούθως μίλησε η Μογκερίνι, η οποία είπε ότι σε αντίθεση με τις άλλες αντιπροσωπείες, οι προτάσεις της ΕΕ παρέμεναν στο τραπέζι. Ο Τσαβούσογλου σχολίασε ότι μόλις είχε κατανοήσει γιατί το Κυπριακό δεν μπόρεσε να λυθεί για 15 χρόνια (από την άνοδο του ΑΚΡ στην εξουσία). Πρόσθεσε ότι η Τουρκία για πρώτη φορά είχε συζητήσει την κατάργηση των εγγυήσεων και συμπέρανε ότι, υπό τις περιστάσεις, οι καλές υπηρεσίες των Ηνωμένων Εθνών δεν ήταν πλέον σε θέση να εκπληρώσουν την αποστολή τους. Τελευταίος μίλησε ο Έσπεν Μπαρθ Άιντα και είπε ότι πριν από μερικές ώρες «τα μέρη είχαν φτάσει πιο κοντά σε μια λύση απ' ό,τι ίσως μπορούσαν να καταλάβουν».

Η παραπλάνηση της κοινής γνώμης

Πράγματι, το Κυπριακό ήταν στα χαρτιά λυμένο. Στο εδαφικό, ο χάρτης ήταν κοντά σε εκείνον του Σχεδίου Ανάν (28%+) με άμεση επιστροφή της Αμμοχώστου και με τη Μόρφου υπό ελληνοκυπριακή διοίκηση. Στις περιοχές υπό εδαφική αναπροσαρμογή θα είχαν προτεραιότητα ανάκτησης της περιουσίας οι νόμιμοι ιδιοκτήτες. Σε όσες περιουσίες θα παρέμεναν υπό τουρκοκυπριακή διοίκηση θα είχαν προτεραιότητα οι χρήστες, ενώ οι νόμιμοι ιδιοκτήτες θα αποζημιώνονταν, θα έκαναν ανταλλαγή με τουρκοκυπριακές περιουσίες στον νότο ή θα ανακτούσαν τις περιουσίες τους. Η κατανομή των εξουσιών σε ομοσπονδιακό επίπεδο ήταν ήδη συμφωνημένη, και οι δύο κοινότητες θα διοικούσαν η κάθε μια τη δική της περιοχή. Το σημαντικότερο ήταν πως θα εφαρμόζοταν σε όλη την Κύπρο το κοινοτικό κεκτημένο χωρίς παρεκκλίσεις και χωρίς διακρίσεις. Η πληθυσμιακή αναλογία ήταν εξασφαλισμένη στο 4:1 τόσο για τους γηγενείς κατοίκους όσο και για τις νέες υπηκοότητες. Και, το σημαντικότερο, στον τομέα της ασφάλειας θα καταργούνταν οι εγγυήσεις και τα επεμβατικά δικαιώματα από την πρώτη μέρα. Τα στρατεύματα θα αποχωρούσαν με ταχείς ρυθμούς και θα κατέβαιναν στο επίπεδο της Συνθήκης Συμμαχίας του 1960 (ΕΛΔΥΚ 950 και ΤΟΥΡΔΥΚ 650 άντρες), ενώ ήταν ανοιχτό το ενδεχόμενο ολικής αποχώρησης. Τέτοιας ποι-

ότητας λύση (εδάφη-ασφάλεια-κοινοτικό κεκτημένο) δεν προσφέρθηκε ποτέ στην ιστορία των συνομιλιών του Κυπριακού.

Το γεγονός ότι στο Κραν Μοντανά το Κυπριακό σχεδόν λύθηκε το παραδέχθηκαν δημόσια και οι δύο πιο στενοί συνεργάτες του Αναστασιάδη στις συνομιλίες. Ο διαπραγματευτής Ανδρέας Μαυρογιάννης είπε ότι στο Κραν Μοντανά φτάσαμε μια τρίχα πριν τη λύση.⁷⁷ Πιο αναλυτικός ο τότε κυβερνητικός εκπρόσωπος Νίκος Χριστοδουλίδης είπε σε ραδιοφωνική συνέντευξη ότι στο Κραν Μοντανά «ήταν η πρώτη φορά στην ιστορία των διαπραγματεύσεων που φτάσαμε τόσο κοντά σε λύση του Κυπριακού. Ήταν η πρώτη φορά που συζητήσαμε το θέμα της ασφάλειας και των εγγυήσεων, και έγινε ανταλλαγή χαρτών επί συμφωνημένου πλαισίου και άλλα πράγματα που έγιναν για πρώτη φορά και γι' αυτό φτάσαμε και τόσο κοντά».⁷⁸

Πράγματι, πολλά πράγματα έγιναν για πρώτη φορά. Όμως ίσως να ήταν η τελευταία ευκαιρία που δόθηκε για την απαλλαγή της Κύπρου από την τουρκική κατοχή, και ο Νίκος Χριστοδουλίδης έχει μερτικό ευθύνης για τη διαιώνισή της. Όταν ο Γενικός Γραμματέας είπε στον Αναστασιάδη ότι η Τουρκία θα αποδεχόταν κατάργηση των εγγυήσεων, μπερδεύτηκε και μονολογούσε «δεν είναι αλήθεια, δεν είναι αλήθεια». Η μαρτυρία είναι από τον Έσπεν Μπαρθ Άιντα, ο οποίος άρχισε πλέον να αντιλαμβάνεται ότι η εκτίμησή του ότι η προτεινόμενη λύση θα ήταν τόσο καλή που ο Αναστασιάδης δεν θα μπορούσε να την απορρίψει, ήταν λανθασμένη. Τόσο ο Μαυρογιάννης όσο και ο Χριστοδουλίδης ήταν παρόντες στη συνάντηση εκείνη, ενώ ο Μαυρογιάννης συνόδευε τον Αναστασιάδη και στο δείπνο. Η θέση του Μαυρογιάννη ότι στο Κραν Μοντανά «απόλυτα, ξεκάθαρα, η αποτυχία οφείλεται στην απόρριψη από μέρους του κ. Τσαβούσογλου του πακέτου των έξι σημείων του ΓΤ»⁷⁹ είναι ψευδής και σκόπιμα παραπλανητική.

77. «Ο Μαυρογιάννης για Κυπριακό/Άτυπη διάσκεψη», *Πολίτης*, 19.2.2021.

78. «Δηλώσεις του υπουργού Εξωτερικών στο Τρίτο Πρόγραμμα του ΡΙΚ», ανακοινωθέν Γραφείου Τύπου και Πληροφοριών, 30.7.2018.

79. «Αν δεν γίνει κάτι χτες θα είναι πάρα πολύ αργά και για Αμμόχωστο και για λύση Κυπριακού, λέει ο Μαυρογιάννης», *ΚΥΠΕ*, 29.6.2021.

Η κατάρρευση του Κραν Μοντανά ήταν προαποφασισμένη, τουλάχιστον από τα τέλη Ιανουαρίου 2017, όταν ο Αναστασιάδης έστειλε σε ειδικές αποστολές τον Μαυρογιάννη στις Βρυξέλλες και τον Χριστοδουλίδη στην Αθήνα. Ο Μαυρογιάννης ήγειρε στις Βρυξέλλες το ζήτημα των τεσσάρων ελευθεριών, όχι για να διευκολύνει τη λύση, αλλά για να χρησιμοποιηθεί ως εργαλείο διασποράς φόβου και για να δημιουργηθεί υπόβαθρο στην κοινή γνώμη ενάντια στη λύση. Στην Αθήνα, ο Χριστοδουλίδης μετέφερε στον Κοτζιά την απόφαση του Αναστασιάδη να ακολουθήσει τη δική του γραμμή, της πρόταξης, που με βεβαιότητα θα οδηγούσε τις συνομιλίες σε αδιέξοδο. Στους έξι μήνες που ακολούθησαν μέχρι το ναυάγιο, ο Αναστασιάδης, με βασικούς συνεργάτες του τον Μαυρογιάννη και τον Χριστοδουλίδη, σε συντονισμό με τον Κοτζιά και υπό την προστασία και τη στήριξη της Ρωσίας, έκανε τα πάντα για να παρεμποδίσει την κορύφωση της διαδικασίας και υπονόμεισε τη θετική κατάληξή της.

Από τον Φεβρουάριο του 2017 ο Αναστασιάδης είχε ξεκινήσει προεκλογική εκστρατεία για επανεκλογή. Μια μέρα πριν αναχωρήσει για το Κραν Μοντανά, αντί προετοιμασίας για τις συνομιλίες, πραγματοποίησε στο Προεδρικό συντονιστική προεκλογική σύσκεψη. Η έγνοια του ήταν να μην επηρεάσουν οι εξελίξεις του Κυπριακού την προεκλογική του εκστρατεία. Στα διαλείμματα του δείπνου στο Κραν Μοντανά επικοινωνούσε με μια λειτουργό του Προεδρικού η οποία χειριζόταν τον προσωπικό του λογαριασμό στο Facebook και τη ρωτούσε ποια ήταν η αντίδραση της κοινής γνώμης στις εξελίξεις.

Η προσπάθεια του Αναστασιάδη να επανεκλεγεί αντιμετώπιζε κινδύνους σε τρία επίπεδα: στο διεθνές περιβάλλον, στον τουρκικό παράγοντα σε συνάρτηση με μια κρίση στην ΑΟΖ και στην κοινή γνώμη στην Κύπρο. Για τον διεθνή παράγοντα είχε ήδη διαβεβαιώσεις από τον Λαβρόφ ότι ο Γενικός Γραμματέας θα σεβόταν την κυπριακή ιδιοκτησία των συνομιλιών και δεν θα υπέβαλλε προσχέδιο συμφωνίας, ούτε θα του επέρριπτε ευθύνες. Τον τουρκικό κίνδυνο τον διαχειρίστηκε υποσχόμενος στην Τουρκία δύο κράτη, αλλά μετά τις εκλογές. Αναφορικά με την κοινή γνώμη στην Κύπρο, τη θεωρούσε, διόλου αδικαιολόγητα, διαχειρίσιμη.

Για να πάει στο Κραν Μοντανά ο Αναστασιάδης γέμισε ένα αεροπλάνο πολιτικούς και συμβούλους, εκ των οποίων οι 9 στους 10 ήταν αρνητές της λύσης. Τις θέσεις συμπλήρωσαν δημοσιογράφοι οι οποίοι, εκτός του ότι στην πλειονότητά τους ήταν αρνητικά προδιατεθειμένοι, ήταν πλήρως εξαρτημένοι από την εξασφάλιση πληροφόρησης από τον Χριστοδουλίδη. Η επίκληση της «τουρκικής αδιαλλαξίας» και η υποβολή ότι όποιος επέκρινε τους χειρισμούς του Προέδρου εξυπηρετούσε την Τουρκία ήταν μια εξασφαλισμένη πρακτική εξουδετέρωσης της οποιας κριτικής.

Η πρώτη φορά στη ζωή μου που μίλησα με τον Αναστασιάδη ήταν στο περιθώριο της διάσκεψης του Μπούργκενστοκ, το 2004, όταν ολοκληρώθηκαν οι συνομιλίες για το Σχέδιο Ανάν. Ήμουν από τους ελάχιστους δημοσιογράφους που, μέσα στο κατάρυτο σκηνικό που είχε στήσει ο προπαγανδιστικός μηχανισμός του τότε Προέδρου Τάσσου Παπαδόπουλου, προσέγγιζαν το σχέδιο από θετική οπτική γωνία. Τότε εκπροσωπούσα την εφημερίδα *Ελευθεροτυπία* της Ελλάδας και έστειλα μια ανταπόκριση υπό τον τίτλο «Τι δεν είναι μαύρο στο Σχέδιο Ανάν». Μια από τις πηγές των πληροφοριών μου ήταν ο Νίκος Αναστασιάδης, ο μόνος από τους πολιτικούς που συνόδευαν τον Παπαδόπουλο ο οποίος είχε θετική άποψη για το Σχέδιο Ανάν. Ο Αναστασιάδης παραπονιόταν διότι όλοι οι δημοσιογράφοι χόρευαν στον σκοπό που έπαιζε ο Παπαδόπουλος, ο οποίος είχε πάει στο Μπούργκενστοκ με προειλημμένη απόφαση την απόρριψη του σχεδίου. Δεκατρία χρόνια αργότερα η ιστορία επαναλαμβανόταν, αλλά με τον ίδιο τον Αναστασιάδη στον ρόλο του Τάσσου Παπαδόπουλου.

Για να διαχειριστεί το αδιέξοδο ενώπιον της κοινής γνώμης, ο Αναστασιάδης αρπάχτηκε από την τοποθέτηση του Γενικού Γραμματέα ότι «δεν κατάλαβε καλά», και διοχέτευσε στον Τύπο το εξής σενάριο για τα αίτια του ναυαγίου: Ο Μεβλούτ Τσαβούσογλου είπε στον Γενικό Γραμματέα, γενικά και αόριστα, ότι η Τουρκία θα ήταν ευέλικτη στο ζήτημα των εγγυήσεων. Ο Αναστασιάδης ζήτησε διευκρινίσεις, αλλά ο Τσαβούσογλου δεν ήταν σε θέση να τις δώσει. Ο Γκουτέρες πήρε το μέρος του Αναστασιάδη, ο οποίος ζητούσε γραπτές τοποθετήσεις. Όταν ο Γενικός Γραμματέας δοκίμασε να γράψει στο χαρτί τι

κατάλαβε ότι εννοούσε ο Τσαβούσογλου, ο τελευταίος το αρνήθηκε. Τότε ο Γκουτέρες αντιλήφθηκε ότι ο Τσαβούσογλου τον είχε εξαπατήσει και έκλεισε τη διάσκεψη, η οποία οδηγήθηκε σε αδιέξοδο εξ υπαιτιότητας της Τουρκίας.

Την ίδια ακριβώς ερμηνεία έδωσε και ο Νίκος Κοτζιάς. Σε συνέντευξή του στην εκπομπή «Προκλήσεις» του *PIK*, στις 29 Οκτωβρίου 2020, περιέγραψε ως εξής το τέλος της διάσκεψης:

«Εκεί του λέει ο Μεβλούτ, εγώ κύριε Γενικό Γραμματέα ουδέποτε στα είπα αυτά. Ο Γκουτέρες προηγουμένως είχε πει πως συζήτησα με όλους και υπάρχει γενική συμφωνία για κατάργηση των εγγυήσεων και αντικατάστασή τους με άλλο σύστημα, με ένα σύμφωνο φιλίας, και ότι υπάρχει αποδοχή για να γίνει normal state η Κύπρος, υπάρχουν τα προβλήματα με την επιτήρηση και πώς θα αποχωρήσουν στο τέλος οι μικρές στρατιωτικές μονάδες. Εγώ έμεινα έκπληκτος, γιατί μας τα είπε το απόγευμα ο Γενικός Γραμματέας. Πήρε ξανά τον λόγο ο Γενικός Γραμματέας και του λέει: Μεβλούτ, δεν κάναμε συζήτηση την τάδε ώρα και σε ρώτησα αυτό κι αυτό και μου απάντησες αυτό, αυτό κι αυτό; Και του λέει ο Μεβλούτ “όχι”. Και ακολούθησε μια συζήτηση που θα διήρκεσε ίσως 20 με 25 λεπτά, ήταν τρεις η ώρα το πρωί, και ο Μεβλούτ του λέει “όχι δεν σου είπα αυτά τα πράγματα”. Και του λέει ο Γκουτέρες “φαίνεται δεν κατάλαβα καλά και αφού δεν κατάλαβα καλά, άδικα καθόμαστε εδώ και συζητάμε και κηρύσσω τη λήξη”».⁸⁰

Τέτοια καφενειακή συζήτηση δεν αποτυπώνεται πουθενά στα πρακτικά των Ηνωμένων Εθνών, ούτε και επιβεβαιώνεται από τα τρίτα μέρη που ήταν παρόντα. Όταν τέθηκε υπόψη του Έσπεν Μπαρθ Άιντα η εκδοχή των Αναστασιάδη και Κοτζιά για τα αίτια της κατάρρευσης της διάσκεψης, απάντησε ότι ο Γενικός Γραμματέας «δεν παρερμήνευσε τίποτα. Ήμασταν στην ίδια συνάντηση και ήταν αρκετά σαφές

80. «Κατακεραυνώνει Τσαβούσογλου και Άιντα ο Κοτζιάς – Το παρασκήνιο του Κραν Μοντανά», *Ρεπόρτερ*, 30.10.2020.

τι συνέβαινε. (...) Μερικά από αυτά που έχω διαβάσει ότι φέρεται να ανέφερε σε εκείνο το δείπνο είναι απλά λάθος». ⁸¹

Ο Άιντα εξήγησε ότι είχαν γίνει πολλές εμπιστευτικές συζητήσεις μέχρι να καταλήξουν σε όσα ο Γενικός Γραμματέας ανέφερε στο δείπνο: «Σε αυτά τα ιδιαίτερα ευαίσθητα ζητήματα, ο ΓΓ, εγώ και δύο μέλη της ομάδας μου ήμασταν σε πάρα πολλές διμερείς συναντήσεις, εξετάζοντας τα όρια των απόψεων των ατόμων, συμπεριλαμβανομένης ασφαλώς της Τουρκίας, για να δούμε αν υπήρχε ένα τελικό πακέτο που πιστεύαμε ότι θα δεχθούν οι υπόλοιποι. Έτσι, αυτό που είπε ο ΓΓ στο δείπνο βασίστηκε σε αυτές τις συνομιλίες και δεν ήταν λάθος». ⁸²

Στη συνέντευξη του Άιντα απάντησε ο Νίκος Χριστοδουλίδης με δήλωση στο ΚΥΠΕ. «Ο λόγος που δεν υπήρξε θετικό αποτέλεσμα στη διάσκεψη για την Κύπρο δεν μπορεί να αμφισβητηθεί από κανένα», και αυτός ήταν «η εμμονή της Τουρκίας για συνέχιση της Συνθήκης Εγγυήσεως, της ύπαρξης επεμβατικών δικαιωμάτων στην Κύπρο και της θέσης της Άγκυρας για μόνιμη τουρκική στρατιωτική παρουσία στο νησί». Ο Χριστοδουλίδης, υπενθυμίζοντας παλαιότερες τοποθετήσεις του Αναστασιάδη, είπε ότι ο Άιντα «σε πολλές των περιπτώσεων πίστευε ότι συμβαίνει αυτό που ήθελε να συμβεί». ⁸³ Από την καταγραφή των γεγονότων μάλλον ίσχυε το αντίθετο: Στο διπλωματικό παρασκήνιο συνέβαιναν πράγματα που οι Αναστασιάδης και Χριστοδουλίδης δεν ήθελαν να συμβούν.

Η τοποθέτηση του Γκουτέρες ότι δεν κατάλαβε καλά ήταν ένας εύσχημος τρόπος να τερματίσει μια συζήτηση που δεν είχε καμιά προοπτική. Αφενός είχε υποχρέωση να διαγράψει από τη μνήμη του τα όσα εμπιστευτικά του είχαν λεχθεί για την ασφάλεια και τις εγγυήσεις, διότι ευθύς εξαρχής του έγινε ξεκάθαρο από την τουρκική πλευρά ότι

81. «Η αδυναμία να φτάσουμε στο τελικό αποτέλεσμα και όχι το ποιο θα ήταν, εμπόδισε τη λύση, λέει στο ΚΥΠΕ ο Άιντα», ΚΥΠΕ, 22.7.2017.

82. Όπ. π.

83. «Κανείς δεν μπορεί να αμφισβητήσει τον λόγο για το μη θετικό αποτέλεσμα στο Κραν Μοντάνα, τονίζει ο ΚΕ», ΚΥΠΕ, 22.7.2017.

δεν θα παραδεχόταν τίποτα, εκτός εάν ήταν μέρος ενός συνολικού πλαισίου συμφωνίας. Από την άλλη, θα απέφευγε να επιρρίψει τις ευθύνες στον Αναστασιάδη, όπως προφανώς είχε δεσμευτεί προς τον ρωσικό παράγοντα. Αυτή η ασάφεια αξιοποιήθηκε από το επικοινωνιακό επιτελείο του Αναστασιάδη, για να περάσουν στην κοινή γνώμη τη δική τους εκδοχή για τα γεγονότα.

Τόσο επίμονες και απόλυτες ήταν οι πληροφορίες που μετέδιδαν τα ΜΜΕ ότι η Τουρκία είχε οδηγήσει τη διάσκεψη σε ναυάγιο, που οι πάντες στην Κύπρο παρασύρθηκαν από το κλίμα και πήραν θέση με βάση το αφήγημα του Αναστασιάδη. Ο Μιχάλης Ατταλίδης, ο οποίος ήταν τότε πρόεδρος του Συμβουλίου Γεωστρατηγικών Μελετών, έδωσε συνέντευξη στην εφημερίδα *Σημερινή*, επιρρίπτοντας την ευθύνη για το ναυάγιο στα Ηνωμένα Έθνη, λόγω ανακριβούς «διάγνωσης των προθέσεων της Τουρκίας υπό τον Ερντογάν, η οποία, σε αυτό το στάδιο, δεν φαίνεται να ήταν έτοιμη για μορφή λύσης που να είναι υποφερτή για την Ε/κ πλευρά».⁸⁴ Και ο Νιαζί Κιζιλγιουρέκ, μέλος του ίδιου Συμβουλίου, σε συνέντευξή του στον *Φιλελεύθερο* υποστήριξε ότι «ο Πρόεδρος Νίκος Αναστασιάδης με τις κινήσεις που έκανε έχει καταφέρει να σβήσει τη σκιά σε βάρος της ελληνοκυπριακής κοινότητας που υπήρχε από το 2004 κατά πόσο θέλει ή όχι ομοσπονδιακή λύση. Αποδείχτηκε ότι έχει βούληση για λύση. Αυτό έχει τη σημασία του».⁸⁵

Η πλήρης επικράτηση της εκδοχής του Αναστασιάδη οφειλόταν και στο ότι κανένας δεν τον αμφισβήτησε δημόσια, ούτε καν η αντιπολίτευση. Ο γενικός γραμματέας του ΑΚΕΛ Άντρος Κυπριανού, ο οποίος βρισκόταν στο Κραν Μοντανά και είχε προσωπική γνώση και πληροφόρηση από τα Ηνωμένα Έθνη, από τον Τσίπρα και από τους Τουρκοκυπρίους, δεν αμφισβήτησε αμέσως και ευθέως το αφήγημα του Αναστασιάδη, φοβούμενος το πολιτικό μπούλιγκ ότι ήταν φορέας της τουρκικής προπαγάνδας.

84. «Τα ΗΕ δεν διέγνωσαν τις προθέσεις της Τουρκίας», *Η Σημερινή*, 9.7.2017.

85. «Ν. Κιζιλγιουρέκ: Η Τουρκία ήθελε να βγει νικήτρια στο blame game», *Ο Φιλελεύθερος*, 9.7.2017.

Στα τέλη Ιουλίου 2017, όταν ο Έσπεν Μπαρθ Άιντα επισκέφθηκε την Κύπρο, ζήτησε να συναντήσει τον Άντρο Κυπριανού για να τον αποχαιρετήσει. Ο Κυπριανού συνεννοήθηκε με τον Άιντα να τον συναντήσει στο γραφείο του. Τόση ήταν η λάσπη που είχε ρίξει η κυβερνητική προπαγάνδα κατά του Άιντα, που η προσωπική βοήθος του Κυπριανού, για να τον προστατεύσει, του πρότεινε να συναντηθούν στο διαμέρισμά της και διευθέτησε η ίδια το ραντεβού, με SMS που αντάλλαξε με τον Άιντα. Η ΚΥΠ, που παρακολουθούσε τις επικοινωνίες του Άιντα, έλαβε γνώση της συνάντησης που θα είχε στο διαμέρισμα και έστισε καρτέρι για να δει ποιους θα συναντούσε. Λίγες μέρες μετά, δημοσιεύτηκε σε παραπολιτικό σχόλιο στον *Φιλελεύθερο* η πληροφορία ότι αρχηγός κόμματος είχε «μυστική συνάντηση» με τον Άιντα. Η συνάντηση δεν ήταν μυστική, ήταν ιδιωτική, διότι η κυβέρνηση είχε δημιουργήσει τέτοιο κλίμα εναντίον του ειδικού συμβούλου του Γενικού Γραμματέα, που ακόμη και μια συνάντηση μαζί του θεωρείτο πολιτικά μεμπτή.

Την 1η Αυγούστου 2017, σε συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου, όταν ο Κυπριανού άρχισε να ασκεί κριτική στον Πρόεδρο για τους χειρισμούς του στο Κραν Μοντανά, ο Αναστασιάδης του είπε: «Ξέρω ότι μπορεί να συναντιέστε και με τον κ. Άιντα, είτε στο γραφείο του κόμματος, είτε αλλού». Ο Κυπριανού διαμαρτυρήθηκε επειδή παρακολουθείτο, και ο Αναστασιάδης του απάντησε: «Ενδεχόμενα να παρακολουθείται εκείνος που συναντάσαι».⁸⁶

Όταν η πληροφορία για τη συνάντηση δημοσιεύτηκε στον Τύπο, ο διευθυντής της ΚΥΠ Κυριάκος Κούρος επικοινωνήσε με τον Άντρο Κυπριανού και του είπε πως πράγματι παρακολουθείτο ο Άιντα και τον διαβεβαίωσε πως μόλις τον ενημέρωσαν ότι η συνάντησή του θα ήταν με τον Κυπριανού, έδωσε οδηγίες στους ανθρώπους του να φύγουν. Σε αυτό το σημείο ο Κούρος ομολογεί ότι είχε διατάξει επιχείρηση παρακολούθησης ενός αξιωματούχου των Ηνωμένων Εθνών ως να ήταν εθνικά επικίνδυνο πρόσωπο. Εάν, πράγματι, η παρακολούθηση του διαμερίσματος ήταν μια επιχείρηση που δεν είχε στόχο

86. Πρακτικά συνεδρίας του Εθνικού Συμβουλίου την 1.8.2017.

τον γενικό γραμματέα του ΑΚΕΛ, γιατί η συνάντηση αναφέρθηκε στο Προεδρικό; Γνωρίζω ότι όλα τα σημειώματα της ΚΥΠ πήγαιναν στον Χριστοδουλίδη, ο οποίος έκανε κατά περίπτωση διαρροές στα ΜΜΕ, κυρίως προς τον *Φιλελεύθερο*, ως μέρος της τακτικής του Αναστασιάδη να σιγήσει κάθε φωνή αντίδρασης στις πολιτικές του.

Μετά τη δημοσιοποίηση της καταγγελίας του Άντρου Κυπριανού ότι παρακολουθείτο από την ΚΥΠ, ο δημοσιογράφος Κώστας Βενιζέλος δημοσίευσε ένα άρθρο στην ιστοσελίδα *Απόψεις*. «Το εάν παρακολουθείται ο γενικός γραμματέας του ΑΚΕΛ δεν μπορούμε εμείς, οι “κοινοί θνητοί”, να το γνωρίζουμε», σημείωσε ο Βενιζέλος, ο οποίος, όμως, γνώριζε το αποτέλεσμα αυτής της πράξης. «Εάν ισχύει [η καταγγελία του Κυπριανού] πρόκειται για μια σοβαρή εκτροπή, που πλήττει τη δημοκρατία», σημείωσε, αλλά αυτό δεν τον απέτρεψε από του να χρησιμοποιήσει το αποτέλεσμα αυτής της εκτροπής, ως εκφραστής του μπούλινγκ της κυβέρνησης κατά του Κυπριανού, υποδεικνύοντας ότι για να ήταν μυστική η συνάντηση ήταν και ύποπτη, «γιατί όταν πραγματοποιούνται μυστικές συναντήσεις σε μυστικούς χώρους, αυτό σημαίνει πως δεν ήθελαν οι συμμετέχοντες να το μάθει κανείς».⁸⁷

Πράγματι, ίσως να μην ήθελαν να το μάθει κανείς, όχι επειδή θα συνωμοτούσαν, αλλά διότι ο Άιντα χρίστηκε αναίτια, ατεκμηρίωτα και ανέντιμα πράκτορας των Τούρκων, με τη συνεισφορά και του προπαγανδιστικού επιτελείου της κυβέρνησης. Ενδεικτικό της προσπάθειας αυτής ήταν και ο τίτλος του άρθρου του Κώστα Βενιζέλου στην ιστοσελίδα *Hellas Journal*: «Τα μυστικά ενός “κομμουνιστή ηγέτη” με τον ατζέντη της Τουρκίας: Η επανάσταση αρχίζει στα σκοτεινά διαμερίσματα».⁸⁸ Αργότερα, σχολιάζοντας την κριτική του Άντρου Κυπριανού για τους χειρισμούς του Αναστασιάδη στο Κραν Μοντανά, ο Βίκτωρας Παπαδόπουλος έγραψε σε ανάρτησή του στο Twitter: «Ο φίλος σου ο Άιντα στα είπε είμαι σίγουρος στο WhatsApp ή στη γνωστή

87. «Τα μυστικά του Άντρου με τον Άιντα: Η επανάσταση αρχίζει από τους Άγιους Ομολογητές!», *apopseis.com*, 5.8.2017.

88. «Τα μυστικά ενός “κομμουνιστή ηγέτη” με τον ατζέντη της Τουρκίας: Η επανάσταση αρχίζει στα σκοτεινά διαμερίσματα», *hellasjournal.com*, 5.8.2017.

γκαρσονιέρα»,⁸⁹ επιβεβαιώνοντας πως πέρα από τις κινήσεις του Αιντα παρακολουθούνταν και τα μηνύματά του στο WhatsApp.

Πέρασαν κάποια χρόνια για να ξεμυτίσει το ΑΚΕΛ και να επικρίνει δημόσια τους χειρισμούς του Αναστασιάδη. Όταν ο Τουμάζος Τσελεπής, εκπρόσωπος του ΑΚΕΛ στην ομάδα του διαπραγματευτή, σε συνέντευξή του στην εφημερίδα *Καθημερινή*, είπε την πραγματικότητα για τις συνθήκες υπό τις οποίες κατέρρευσε η διάσκεψη,⁹⁰ ο δημοσιογράφος Κώστας Βενιζέλος του απάντησε με ένα άρθρο υπό τον τίτλο «Ακούσαμε και αυτό από “ελληνικά” χείλη: Ήθελε να αποχωρήσει η Τουρκία από την Κύπρο και εμείς δεν την αφήσαμε!». ⁹¹Κι όμως, αυτό ακριβώς έγινε. Την ώρα που η Τουρκία παρουσιαζόταν έτοιμη να αποσύρει τον στρατό της από την Κύπρο, ο Πρόεδρος της χώρας μπήκε σε μυστικές διαβουλεύσεις μαζί της συζητώντας τη διχοτόμηση, αφήνοντας στην ουσία τον τουρκικό στρατό στην Κύπρο. Ο *Φιλελεύθερος* έλαβε γνώση αυτού του γεγονότος, το έθιξε με μισόλογα σε κάποια άρθρα του, αλλά δεν το θεώρησε εθνική μειοδοσία.

Με τόσο βοηθητικό Τύπο, ο Αναστασιάδης δεν κατάφερε μόνο να αναχαιτίσει την όποια κριτική για τους χειρισμούς του, αλλά απολάμβανε μέσα από μεθοδευμένα δημοσιεύματα τις δάφνες για την αντίσταση σ' αυτό που παρουσίαζε ως άνομα σχέδια των ξένων. Ένα πολύ χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της εκστρατείας παραπλάνησης της κοινής γνώμης είναι ένα άρθρο του Πώργου Τζίβα στον *Πολίτη*, τη μόνη εφημερίδα που ασκεί κριτική στον Αναστασιάδη για το Κυπριακό, υπό τον τίτλο: «Οι “δύο ηγέτες” ήταν τελικά ένας». ⁹²Το άρθρο, όπως προϋδεάζει και ο τίτλος του, ήταν μια σύγκριση της στάσης που τήρησαν στο Κραν Μοντανά οι δύο ηγέτες, και υποστήριζε ότι ο Αναστασιάδης ήταν ένας πραγματικός ηγέτης και ο Ακιντζί

89. Αναρτήθηκε στον προσωπικό λογαριασμό του Βίκτωρα Παπαδόπουλου στο Twitter στις 20.5.2019, στις 8:34 π.μ.

90. «Οι πρωθυπουργοί Ελλάδας–Τουρκίας ήταν έτοιμοι να έρθουν», *Η Καθημερινή*, 20.12.2020.

91. «Ακούσαμε και αυτό από “ελληνικά” χείλη: Ήθελε να αποχωρήσει η Τουρκία από την Κύπρο και εμείς δεν την αφήσαμε!», *hellasjournal.com*, 21.12.2020.

92. «Οι “δύο ηγέτες” ήταν τελικά ένας», *Πολίτης*, 9.7.2017.

η σκιά του Τσαβούσογλου. Στο άρθρο του ο Τζίβας ζητούσε εξηγήσεις από όσους μέχρι τότε αντιμετώπιζαν με συμπάθεια τον Ακιντζί: «Οφείλουν να απαντήσουν όλοι τους. Γιατί τους χαλούσε το στομάχι όταν αναζητούσαμε τον πραγματικό ρόλο του Μ. Ακιντζί. Που αποκαλύφθηκε “πανηγυρικά” αυτό το δεκαήμερο, όταν λούφαξε στην ανυπαρξία του και άφησε τη μητέρα πατρίδα (του) να περιγράφει πως δεν πρόκειται ποτέ να αποχωρήσει από την Κύπρο. Όπως η αυστηρή μαμά που πάει στον καθηγητή για να προστατέψει τον κανακάρη της...». Σε αντιδιαστολή με τον «ανύπαρκτο» Ακιντζί, σύμφωνα με τον Τζίβα, ο Αναστασιάδης είχε κάτσει τον Τσαβούσογλου στο σκαμνί: «Το να υποχρεώσεις τον υπουργό της Τουρκίας να κάτσει ενώπιόν σου και για ένα δεκαήμερο, να απαιτείς από αυτόν μια ουσιαστική απάντηση για τον ρόλο της χώρας του, ήταν ό,τι επιτυχέστερο συνέβη μετά την ένταξη της Κύπρου στην Ενωμένη Ευρώπη».

Τα ίδια πράγματα για τη στάση του Ακιντζί έλεγε και ο Αναστασιάδης στις συνεδρίες του Εθνικού Συμβουλίου που ακολούθησαν το ναυάγιο του Κραν Μοντανά.⁹³ Οι ισχυρισμοί αυτοί δεν ήταν μόνο παντελώς ανακριβείς ως προς τα γεγονότα, αλλά και ανέντιμοι. Διότι ο Αναστασιάδης δεν «έκατσε στο σκαμνί» τον Τσαβούσογλου, όπως διατείνεται το άρθρο, αλλά του πρότεινε, πίσω από την πλάτη του Ακιντζί, τη διχοτόμηση της Κύπρου. Και ο Ακιντζί αποδείχτηκε ότι δεν ήταν αχυράνθρωπος της Άγκυρας. Όπως θα τεκμηριωθεί στη συνέχεια, η άρνησή του να συνηγορήσει στο σχέδιο Αναστασιάδη-Τσαβούσογλου για δύο κράτη στην Κύπρο ήταν η αιτία της αποδόμησής του από την Τουρκία. Αν οι δύο ηγέτες ήταν τελικά ένας, οι ρόλοι ήταν σίγουρα αντίστροφοι.

Ήμουν από τους ελάχιστους που είχα το προνόμιο να γνωρίζω τι είχε συμβεί πίσω από τις κλειστές πόρτες. Την Παρασκευή 7 Ιουλίου μίλησα με τη δημοσιογράφο της εφημερίδας *Πολίτης* Κατερίνα Ηλιάδη και της έδωσα κάποιες πληροφορίες για τα πραγματικά γεγονότα. Αργότερα με πήρε στο τηλέφωνο και με ρώτησε εάν ήμουν σίγουρος

93. Πρακτικά συνεδριών του Εθνικού Συμβουλίου στις 10.7.2017 και την 1.8.2017.

για τις πηγές μου, διότι ο Νίκος Χριστοδουλίδης της τα είχε διηγηθεί εντελώς διαφορετικά. Από τη συζήτηση αυτή σημείωσα στο ημερολόγιό μου ότι ο Χριστοδουλίδης είχε πει στην Ηλιάδη ότι:

1. Ο Πρόεδρος είχε παρασκηνιακή συνάντηση με τον Τσαβούσογλου, ο οποίος του είπε πως η Τουρκία δεν ήταν έτοιμη για λύση εκείνη τη στιγμή.
2. Στο δείπνο ο Γκουτέρες πήρε το μέρος του Αναστασιάδη και ήταν θυμωμένος με τον Τσαβούσογλου επειδή τον είχε εξαπατήσει.
3. Ο Αναστασιάδης τηλεφώνησε στον Τσίπρα και του ζήτησε να μεταβεί στο Κραν Μοντανά, αλλά ο Έλληνας Πρωθυπουργός αρνήθηκε.

Κάθε αξιωματούχος που είναι επιφορτισμένος με την επικοινωνιακή ευθύνη μιας κυβέρνησης έχει το δύσκολο καθήκον της διαχείρισης της αλήθειας. Συχνά έχει δίλημμα μεταξύ της ειλικρίνειας από τη μια και της ψευδολογίας από την άλλη. Μπροστά σε αυτόν τον άχαρο ρόλο μπορεί να υποχρεωθεί να αρνηθεί κάποια πράγματα και να αποκρύψει κάποια άλλα. Είναι κατανοητό να μην πει όλη την αλήθεια, να σωπήσει, να ελιχθεί, να προσπαθήσει να στρέψει τη συζήτηση αλλού. Αλλά το να αντιστρέφει τα γεγονότα, να κάνει το μαύρο άσπρο και τη νύχτα μέρα, στο πλαίσιο οργανωμένου σχεδίου παραπλάνησης ολόκληρης της κοινωνίας, δεν είναι τίποτε άλλο από γκεμπελισμός.

Το γενικό πρόσταγμα αυτής της εκστρατείας παραπληροφόρησης το είχε ο Νίκος Χριστοδουλίδης, αλλά ενορχηστρωτής ήταν ο ίδιος ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, ο οποίος παρενέβαινε προσωπικά προς δημοσιογράφους και παράγοντες που αμφισβητούσαν το αφήγημά του και τους διαβεβαίωνε με πειστικότητα ότι είχε καταβάλει τον άπαν των δυνάμεών του, αλλά η Τουρκία δεν ήταν έτοιμη, και ότι ο Τσαβούσογλου είχε εξαπατήσει τον Γενικό Γραμματέα. Σε αρκετές περιπτώσεις κάλεσε κόσμο στο προεδρικό γραφείο, διάβαζε επιλεγμένα πρακτικά από τις συζητήσεις, μοιραζόταν μαζί τους «εμπιστευτικές» πληροφορίες, και κατά περίπτωση έλεγε στον καθένα εκείνο που ήθελε να ακούσει.

Στα τέλη Ιουλίου 2017, ο Έσπεν Μπαρθ Άιντα πραγματοποίησε αποχαιρετιστήρια επίσκεψη στην Κύπρο. Σε συνάντηση που είχε με τον Αναστασιάδη, στην οποία συμμετείχαν οι Μαυρογιάννης και Χριστοδουλίδης, οι τρεις τους τον πέρασαν από «ιερά εξέταση», πιέζοντάς τον, χωρίς να τα καταφέρουν, να ομολογήσει ότι ο Τσαβούσογλου είχε ξεγελάσει τον Γενικό Γραμματέα. Ηχογράφησαν τη συζήτηση, χωρίς να το γνωρίζει ο συνομιλητής τους, και στη συνέχεια έκαναν μια κατ' επιλογήν συρραφή των λεχθέντων και τη μοίραζαν «εμπιστευτικά» σε διάφορους ως τεκμήριο ότι η δική τους εκδοχή, περί εξαπάτησης του Γενικού Γραμματέα, ήταν η αληθινή.

Ο Αναστασιάδης διαμόρφωσε μια δική του, αληθοφανή, πραγματικότητα, υποστηριζόμενη από αποσπασματικά γεγονότα και επιλεκτικά έγγραφα. Απέστειλε τα έγγραφα αυτά, μαζί με προσωπική συνοδευτική επιστολή, σε περίπου 100 προσωπικότητες. Στις 11 Αυγούστου 2017 μου κτύπησε την πόρτα ένας αστυνομικός της προεδρικής φρουράς και μου παρέδωσε ένα φάκελο. Ήταν η εκδοχή του Αναστασιάδη για τα αίτια της κατάρρευσης της διάσκεψης. Τα έγγραφα συνοδεύονταν από μια μακρά επιστολή, στην οποία επαναλαμβάνονταν σε συχνά διαστήματα διάφορες χειρόγραφες φιλοφρονήσεις όπως «Αγαπητέ μου Μακάριε», «Αγαπητέ μου φίλε» κ.ά. Με παρότρυνε να μελετήσω τα επισυναπτόμενα έγγραφα και εξέφραζε τη βεβαιότητα ότι θα κατανοούσα «ποιος φέρει την ευθύνη του ναυαγίου, αλλά και ποιος, με τις προτάσεις που κατέθεσε, δημιούργησε την προοπτική επίτευξης μιας στρατηγικής συμφωνίας που θα οδηγούσε σε οριστική λύση». Η επιστολή του Αναστασιάδη έκλεινε με την υπόμνηση ότι είχε ήσυχη τη συνείδησή του, ότι έπραξε, και θα συνέχιζε να πράττει, όσα του υπαγόρευσε το αίσθημα ευθύνης απέναντι στην πατρίδα.

Η επιστολή του Αναστασιάδη ήταν ενοχλητικά υποτιμητική εξαιτίας των ρηχών επιχειρημάτων και εξοργιστική εξαιτίας των εξόφθαλμων ψεμάτων και των επιλεκτικών αποσπασμάτων από πρακτικά που είχε συρράψει μόνος του. Θεώρησα ότι η χάλκευση αυτή της αλήθειας δεν έπρεπε να μείνει αναπάντητη. Στις 31 Αυγούστου 2017 του έστειλα απαντητική επιστολή, στην οποία, αφού αναφέρθηκα στα τυπικά, σημείωσα τα εξής:

«Τα έγγραφα που επισυνάπτετε, έστω και αποσπασματικά, έχουν τη σημασία τους, όμως δεν είναι αρκετά για να εξαγάγει κανείς ασφαλή συμπεράσματα. Εάν είναι ορθή η πληροφορία ότι την παραμονή του δείπνου της 6ης Ιουλίου προσεγγίσατε τον Τσαβούσογλου και τον βολιδοσκοπήσατε για εναλλακτικές λύσεις, το πώς εξελίχθηκε το δείπνο είναι δευτερευούσης σημασίας.

Δεδομένου ότι ανάλογη συζήτηση φαίνεται ότι είχατε και με τον Μουσταφά Ακιντζί στο περιθώριο του δείπνου στις 2 Απριλίου, και μάλιστα στην παρουσία των Ηνωμένων Εθνών, το αποτέλεσμα της διάσκεψης ίσως να ήταν προδιαγεγραμμένο.

Θα ήμουν πολύ επιφυλακτικός με τις πιο πάνω πληροφορίες αν δεν γινόταν γνωστό από διαφορετικές πηγές ότι πριν και μετά το Κραν Μοντανά συζητάτε με κάποια άνεση το Σχέδιο Β για διχοτόμηση έναντι εδάφους».

Στη συνέχεια, αφού του ανέφερα ότι ολοφάνερα, από τις αρχές του 2017, είχε κάνει στροφή 180 μοιρών, και του έφερα παραδείγματα προηγούμενων τοποθετήσεών του όπου επιχειρηματολόγούσε για το επείγον της λύσης, συνέχισα ως εξής:

«Αν νομίζετε ότι μου οφείλετε κάποια εξήγηση, θα προτιμούσα να μου διευκρινίσετε το σκεπτικό της στροφής σας. Ακούω από τρίτους ότι έχετε σοβαρές αμφιβολίες για τη βιωσιμότητα της λύσης. Έχω κι εγώ αμφιβολίες, όχι επειδή το πλαίσιο ήταν ανεπαρκές — είναι καλύτερο και από το Ανάν και από τη Ζυρίχη — αλλά διότι εμείς δεν είμαστε έτοιμοι να μοιραστούμε την εξουσία με τους απέναντι κι εκείνοι είναι υπερβολικά καχύποπτοι μαζί μας. Γάμος με το ζόρι δεν γίνεται. Ωστόσο, οφείλαμε να προσπαθήσουμε για να κεφαλαιοποιήσουμε την προίκα της λύσης: κοινοτικό κεκτημένο σε όλη την Κύπρο, εδάφη, απόσυρση στρατού, περιουσίες, εμπορικές σχέσεις με την Τουρκία, αξιοποίηση φυσικού αερίου.

Ύστερα από 43 χρόνια το υφιστάμενο στάτους κβο δεν είναι πια βιώσιμο και η “όποια λύση”⁹⁴ θα αυτοεπιβληθεί, χωρίς επιστροφή εδαφών, με την απώλεια των περιουσιών και την ευκαιρία αξιοποίησης της ενέργειας να εξανεμίζεται. Νομοτελειακά, ο Βορράς θα γίνει η πίσω αυλή της Τουρκίας και ο Νότος, εξ ανάγκης, προτεκτοράτο της Ρωσίας. Δεν είναι αυτό το μέλλον που αξίζει στην πατρίδα μας και στους ανθρώπους της.

Από το 2004 που συναπαντηθήκαμε έκανα ό,τι ήταν ανθρωπίνως δυνατό, με εντιμότητα και ειλικρίνεια, για να στηρίξω τις προσπάθειές σας για μια εφικτή και ρεαλιστική λύση. Δυστυχώς αποτύχαμε. Έχω κι εγώ ήσυχη τη συνείδησή μου, αλλά αυτό δεν καθησυχάζει τις ανησυχίες μου για τους κινδύνους».

Ο Αναστασιάδης δεν απάντησε ποτέ στην επιστολή μου. Δεν με εξέπληξε η σιωπή του. Είχα γράψει πολλά σημειώματα στον Αναστασιάδη. Το κίνητρό μου ήταν πάντα να τον προβληματίσω και να τον πείσω. Στην προκειμένη περίπτωση δεν ήταν αυτός ο σκοπός μου, διότι δεν μου είχε απομείνει η ελάχιστη πίστη ότι υπήρχε τέτοια δυνατότητα. Στις επικοινωνίες μου με τον Αναστασιάδη τα επιχειρήματά μου ήταν πολιτικά. Η κατάληξη που είχε η πιο σοβαρή προσπάθεια που έγινε ποτέ για την επίλυση του Κυπριακού δεν κρίθηκε με πολιτικά κριτήρια. Ο Αναστασιάδης δεν ενεργούσε με κίνητρο το συμφέρον της χώρας, αλλά υποκινείτο από τις δεσμεύσεις και τις εξαρτήσεις που είχε δημιουργήσει η σχέση του με τη διαφθορά. Συνεπώς δεν υπήρχαν περιθώρια για επιχειρήματα. Δεν ήταν πλέον ζήτημα να τον πείσει κανείς.

Το μόνο που μπορούσαμε να κάνουμε όσοι πιστέψαμε ότι ήταν ο ηγέτης της λύσης ήταν να διασώσουμε την αξιοπρέπειά μας. Κι αυτός ήταν ο μόνος σκοπός της απαντητικής επιστολής μου προς τον Πρόεδρο, η οποία ήταν και η τελευταία μας επικοινωνία για το Κυπριακό.

94. Η «όποια λύση» είναι μια από τις ατάκες που χρησιμοποιεί συχνά το φιλορωσικό λόμπι. Ο Αναστασιάδης την πρόσθεσε στο λεξιλόγιό του αμέσως μετά την αυτομόλησή του προς τη Μόσχα.

Δύο χρόνια αργότερα του έγραψα ξανά, όχι για να του πω τη γνώμη μου για το Κυπριακό, αλλά για να τον καταστήσω προσωπικά υπεύθυνο για οτιδήποτε μπορούσε να μου συμβεί. Ήταν στα μέσα του 2019, όταν ανακάλυψα ότι οι επικοινωνίες μου, ακόμη και οι κινήσεις μου, ήταν υπό παρακολούθηση, αλλά αυτή είναι μια άλλη μεγάλη ιστορία, που θα διηγηθώ σε επόμενη έκδοση.